Переказ з французької

Д. БОБИРЯ та М. МОСІНОЇ

І. БІВУАК НА ПАГОРКУ. ЩИРЕ СЕРЦЕ І ВЕСЕЛА ВДАЧА

Неосяжна американська територія, що простелилася на кілька сотень миль на захід від Міссісіпі, в середині XIX століття була ще мало відома. Цю дику й пустинну місцевість, зрошувану річками Червоною, Канадською і Арканзасом, вкривали дрімучі ліси й зеленаві савани. Тисячі звірів, що їх цивілізація день у день витісняла з інших частин Америки, знаходили собі тут захисток і первісну свободу. Саме тому в цьому краю, на зручних для полювання землях, розташувалися наймогутніші індійські племена.

Делавари, крики та озажі охоче отаборювалися поблизу американських селищ, поволі зав'язуючи з ними відносини. Їм, проте, всякчас судилося оборонятись від ватаг нескорених племен пауні, чорних ніг та команчів. Ніхто не міг претендувати на беззастережне право панування в цьому краю, однак всі його спустошували, щоразу вирушаючи на полювання, як на війну, великими загонами. Доводилося стерегтись не тільки дикого звіра, а й своїх одноплемінників; не менш небезпечними ворогами індійців були ще й білі мисливці — трапери .

Не дивно, що прерії, ця арена безперестанних і нещадних воєн, стали величезним звалищем людських кісток і щороку тут зникали безвісти тисячі найвідважніших людей.

Наприкінці 1837 року, в останні дні вересня, називаного індійцями місяцем падаючого листя, в одному з найглухіших закутків цього небезпечного краю, десь за годину перед заходом сонця, біля похідного вогнища сидів ще молодий чоловік, в якому легко було розпізнати білого. Він розташувався на галявинці, на вершині чималого пагорка, що

досить високо здіймався над прерією. Це гарантувало від будь-яких несподіванок.

За кілька кроків від бівуаку било джерело. Збігаючи в долину, воно утворювало химерний водоспад. Поблизу, у високій соковитій траві паслося двоє чудових коней. Від вогнища, розпаленого поміж трьох невеличких скель сухим деревом, ішов тонкий струмінь диму, непомітний уже на відстані десятьох кроків, а завіса з дерев і зовсім ховала табір від нескромних очей.

Невідомому було тридцять п'ять, щонайбільше тридцять шість років. Красиві й благородні риси його обличчя носили на собі відбиток тієї гордості й енергії, що їх накладає дике, повне небезпеки життя. Чорні очі мали сумовитий, лагідний вираз, а підборіддя ховалося в темній, густій бороді. Високий зріст, стрункa, кремезна фігура та рухливі мускулисті руки свідчили про його рідкісну фізичну силу.

Мисливський одяг цієї людини складався з підперезаних шкіряним поясом штанів, які щільно облягали ноги, та вишитої барвистою вовною коленкорової сорочки, що доходила йому до колін. З-під розстебнутого коміра сорочки виднілися засмаглі груди, на які звисав прикріплений сталевим ланцюжком наплічник з чорного оксамиту. Високі, аж до колін, недублені замшеві чоботи оберігали його від укусів плазунів. Голову вкривав збитий набакир крислатий капелюх, з-під якого на широкі плечі спадало кучеряве каштанове волосся. Через плече висів ягдташ і на поясі два буйволових роги з порохом і кулями. У траві напохваті лежав прекрасний з нарізним стволом карабін і поряд — два недбало кинуті пістолети.

Озброївшись так званим "мачете" — ножем з довгим лезом, з яким вершники прерій не розлучаються ніколи, невідомий оббіловував бобра, воднораз пильнуючи оленячого окорока, що смажився на вогні, і сторожко прислухаючись до невиразних звуків навколишніх прерій.

Раптом коні, підвівши голови, тривожно нашорошили вуха. Це одразу привернуло увагу мисливця. Поквапно поставивши перед вогнищем напнуту на дві перехрещені палиці боброву шкуру, він, не підводячись, простягнув руку до карабіна. Тієї ж миті трава буйно заколихалась, і в центрі бівуаку опинилося двоє велетенських хортів. Мисливець їх погладив і примусив лягти у себе біля ніг. Собаки лише на кілька хвилин випередили другого мисливця, який незабаром з'явився на галявині.

Новоприбулому було не більше двадцяти двох років. Це був дуже високий на зріст юнак з розумними сірими очима, довгими русявими кучерями й по-дитячому відкритим і чесним обличчям. Вдягнений так само, як його товариш, він, підійшовши до вогнища, скинув на землю принесені на плечах тенета й мовчки заходився допомагати готувати вечерю.

Тим часом настала глибока ніч. Пустиня поволі пробуджувалась, і з прерії дедалі частіше стало долинати виття хижаків. Добре повечерявши великим шматком дичини й посідавши спинами до вогнища, щоб світло не заважало розпізнавати обриси непрошених гостей, які могли з'явитися з темряви, мисливці, все ще зберігаючи мовчання, запалили свої люльки й з насолодою закурили.

— Ну, що ви скажете, Весела Вдачо? — спитав, нарешті, перший мисливець.

— Ми занадто ухилилися вправо й тому загубили сліди,— відповів юнак.

— Те, що ми змарнували час — байдуже. Важливо дізнатись — хто ж все-таки оті злодії, що повикрадали в нас капкани?

— Я вже знаю. Це команчі. Зараз вони перебувають не далі, як за три милі від нас. Загін грабіжників складається з дванадцяти осіб; судячи з напрямку їх слідів, вони повертаються до себе в гори.

— Усі вони туди не дійдуть! — суворо промовив перший мисливець, поклавши руку на свій карабін.

— Парбльо! — вигукнув Весела Вдача й голосно засміявся.— Вони дістануть по заслузі! Я покладаюсь на вас, Щире Серце. Ви зумієте відучити їх розбишакувати на тутешніх землях і зробите це з тим більшою охотою, що їх очолює Орлина Голова.

— Орлина Голова? — здригаючись, перепитав Щире Серце.— Дай боже, щоб вони потрапили нам до рук якнайшвидше. У нас рахунки з ними давні, і час би вже нам поквитатись. Давно вже ці мокасинники топчуть стежки, якими я ходжу, і перетинають мені шлях.

Раптом, мовби незадоволений тим, що він так нестримано виявив свій гнів, Щире Серце змовк і з удаваною байдужістю знову закурив свою люльку. Одначе юнака це не ввело в оману. Він добре знав, що під зовнішнім спокоєм його товариша криється твердий намір — хоч би там що відстояти свої мисливські права.

Щире Серце, якого по всіх преріях Заходу знали тільки під цим іменем, серед місцевих індійських племен зажив собі гучної слави спритної, сміливої й чесної людини. Його боялися і поважали. Ніхто не знав, ким він був раніше й звідки сюди з'явився. Його повне пригод минуле життя було оповите нерозгаданою таємницею. Та хіба не те саме було з більшістю людей, які мандрували по безмежних просторах прерій?

П'ятнадцять чи дванадцять років тому мисливці зустріли його на берегах Арканзасу, де він ставив капкани на бобрів. На всі розпитування, він відповідав похмурим мовчанням. У преріях звикли

поважати чужі таємниці, й тому ніхто не став йому надокучати нескромною цікавістю. На відміну від інших траперів, які здебільшого гуртувалися в невеличкі загони й ніколи не розлучалися один з одним, Щире Серце жив сам і не мав постійного притулку. Уникаючи товариства собі подібних, він, проте, ніколи не відмовлявся зробити їм послугу, іноді навіть ризикуючи життям.

Рік у рік в один і той же час, на початку жовтня, він несподівано зникав невідомо куди, а за кілька тижнів повертався похмурий і смутний більше як завжди.

Одного вечора, повертаючись з полювання, Щире Серце випадково натрапив на табір команчів, вождем якого був Орлина Голова, саме в той час, коли індійці збиралися закатувати молодого білого полоненого. Нехтуючи небезпекою, відважний трапер кинувся до нещасного й блискавично перерізав вірьовки, якими його було прив'язано до стовпа тортур. Впізнавши знаменитого мисливця, індійці не стали перешкоджати йому визволяти їхнього бранця. Навіть більше, коли Орлина Голова спробував убити обох білих, воїни обеззброїли його, й Щире Серце вільно пішов своєю дорогою, ведучи з собою щойно врятованого від жахливої смерті юнака.

Весела Вдача, чи інакше Жорж Тальбо — справжнє ім'я врятованого — був канадцем і приїхав сюди разом із своїм батьком. Того дня, полюючи в прерії, батько й син потрапили в засідку команчів. Вони оборонялися довго й завзято, та кінець кінцем поранений безліч разів старий Тальбо упав мертвим і, якби не несподіваний порятунок, син пережив би його хіба що на кілька хвилин.

Щире Серце зробив усе можливе, щоб пом'якшити горе осиротілого юнака й подарував йому повне мисливське спорядження та одяг. Екіпірувавшись, Весела Вдача міг би вже сам випробовувати в прерії своє щастя, але він так прив'язався до свого рятівника й так палко прагнув залишитись біля нього, що зрештою Щире Серце йому поступився. І він ніколи не пошкодував, що зробив це. Ось уже п'ять

років жодна хмарка не затьмарювала приязні цих двох мужніх людей. Для них не було нічого неможливого, і усе їм удавалось. Здавалось, вони були зачарованими й тому невразливими й непереможними, їх імена були широко відомі, й хто не схилявся перед ними у захваті, того вони жахали.

Вождь команчів, Орлина Голова, затаївши люту образу, якої через оцих двох білих завдали його власні воїни, терпляче чекав слушної нагоди, щоб помститись. З властивою йому хитрістю й підступністю, він уперто підбурював своїх одноплемінників проти Щирого Серця та Веселої Вдачі, вміло і спритно поширюючи про них наклеп у тому, що вони нібито є непримиренними ворогами геть усіх мешканців прерії — і білих, і індійців, і метисів.

І ось, вважаючи, що, нарешті, настав час діяти, він, разом із тридцятьма відданими йому воїнами, протягом однієї ночі пооббирав усі капкани наших друзів. Він був певний, що, не стерпівши такого зухвальства, трапери шукатимуть його, щоб покарати, і тоді їх можна буде легко заманити в пастку.

"Він не помилився в своїх розрахунках,— думав Щире Серце, докурюючи свою люльку.— Тільки він не передбачив того, що ми зрозуміємо його задум і будемо насторожі".

— Хто вартуватиме сьогодні? — немов розгадавши його думки, спитав Весела Вдача.

— Лягайте спати,— стиха відповів Щире Серце,— я пильнуватиму за себе і за вас.

Весела Вдача не став сперечатись і, простягнувшись біля вогнища, миттю заснув.

Ніч минула без пригод. На світанку, коли, провіщаючи схід сонця, пролунало пугикання сови, Щире Серце розбудив свого товариша. Весела Вдача одразу схопився й, подивившись на мисливця, загадково посміхнувся. Це здивувало Щире Серце й він нарешті коротко спитав:

— У чому річ?

— Вчора увечері,— відповів Весела Вдача,— я зробив одне відкриття. Я не сказав вам про нього відразу тому, що хочу, щоб ви самі переконалися, яке воно важливе. Побачите, як воно нам придасться, коли ми стрінемо нарешті наших приятелів-команчів.

Щире Серце не став наполягати. Вони швидко осідлали коней, обережно спустились з горба й заходилися шукати сліди індійців.

II. ПО СЛІДАХ КОМАНЧІВ. ТАБІР ОРЛИНОЇ ГОЛОВИ

Сліди команчів трапери відшукали швидко й легко. Воїни Орлиної Голови навмисно залишали їх скрізь на своєму шляху, розраховуючи таким чином заманити в пастку і слушної миті захопити обох мисливців у полон.

Повільно посуваючись вперед, Щире Серце і Весела Вдача, щоб не збитися з дороги, пильно поглядали навсібіч. Але сліди, ніде не збочуючи й не петляючи, вели прямо через зарості високої трави. Десь за годину слідопити під'їхали до притоки Канадської річки — досить широкого струмка, за кольором води названого Зеленосірим.

У цьому місці друзі спішилися і, взявши коней за поводи, заглибилися в хащі чагарнику, де вони могли вже не боятися потрапити на очі розвідникам Орлиної Голови. Проте, закликаючи свого друга додержувати тиші, Щире Серце приклав пальця до губів і неголосно сказав:

— Будьмо обережні, друже! Сліди наче навмисно виразні й чіткі. Отже, за ними криється пастка. Нам треба подвоїти уважність і, перше ніж наблизитися до стоянки команчів, пильно оглянути кожний листочок і кожну стеблинку.

— Давайте спочатку поставимо десь коней,— запропонував Весела Вдача.— А тоді вже, не гаючись, подамося розвідувати їхню позицію.

— Думка хороша,— схвалив Щире Серце,— тільки поспішати не слід. Чим довше команчі не виявлять нашої присутності, тим краще. Вони послаблять пильність, і тоді ми матимемо над ними перевагу, бо атакуємо їх раптово. Але для цього краще дочекатися ночі.

— А тим часом давайте все-таки сховаємо коней,— повторив свою пропозицію Весела Вдача.— Я знаю тут одне надійне місце. Тільки нам доведеться повернутися трохи назад. Звіртесь, будь ласка, на мене! Ходімо!

З величезною обережністю мисливці вибралися з чагарники й пішли назад, по уже пройдених слідах. Незабаром вони звернули ліворуч і спустилися в глибоку ущелину, де знову ж одразу поринули в траву.

— Куди к чортам ви мене завели? — здивовано спитав Щире Серце.

— Не турбуйтесь,— посміхнувся Весела Вдача.— Зараз ви побачите, який сюрприз я приготував вам учора ввечері. На відстані двох рушничних пострілів звідси я випадково набрів на розкішний барліг, у якому наші коні будуть у цілковитій безпеці, а ми, коли що, зможемо витримати найтяжчу облогу.

Після півгодинної ходьби, дуже утрудненої майже непрохідними заростями драча і стрімким спуском, вони вийшли на природну, створену вітрами й часом, скелясту площадку.

— Ось ми й прийшли,— уповільнюючи крок, промовив Весела Вдача. — Цікаво, що ви скажете про моє сховище? Закладаюсь, в лабіринті, який я зараз вам покажу, нас не знайде жоден найхитріший команч.

Ведучи за собою коня, Весела Вдача обігнув виступ скелі. Щире Серце йшов слідом за ним, оглядаючи все довкола з величезною цікавістю.

В одній із скелястих тріщин, яких у цілій місцевості було безліч, крився вузький — щонайбільше у три кроки завширшки, а чим далі ще вужчий прохід. Зливаючись з іншими звивинами й закрутами бугристого рельєфу, цей прохід був зовсім непомітний, і невтаємничена людина могла його виявити хіба що випадково. Після багатьох поворотів ущелина закінчувалась входом у велику печеру.

Ведучи сюди Щире Серце, Весела Вдача по дорозі назбирав чимало смолистих гілок і тепер, коли вони зайшли в печеру, дві з них запалив, давши одну своєму супутникові, а другу залишивши собі. Освітлена цими імпровізованими смолоскипами печера постала перед очима друзів в усій своїй красі й величі. З її високого склепіння звисали блискучі сталактити, які феєрично відбивали світло палаючих смолоскипів.

— Ця печера — одне з багатьох казкових чудес прерії,— сказав Весела Вдача.— Подивіться на оту галерею. Вона спадисто спускається глибоко вниз і, пройшовши під Зеленосірим, виходить по той бік струмка в прерію. Крім неї, тут є ще чотири галереї, що ведуть у протилежні боки й теж мають свої окремі виходи. Отже, ми тут ніяк не рискуємо опинитися затиснутими в кільце. До того ж, як бачите, оці просторі зали правитимуть нам за комфортабельні апартаменти.

— Чому ви не сказали мені про це місце раніше? — спитав Щире Серце.

— Я чекав слушної нагоди,— лукаво посміхнувся Весела Вдача.— І кращої, ніж сьогодні, мабуть, уже не буде.

Мисливці подбали насамперед про коней. Оглянувши печеру, вони знайшли в ній затишний закуток, освітлений блідим денним світлом, що проникало сюди через невеличкі розколини в стелі, і відгороджений від усієї печери нагромадженням уламків скель. Поставивши коней за цією природною огорожею й засипавши їм корму, трапери взяли свої карабіни, покликали собак і швидким, широким кроком попрямували в галерею, що вела під струмок. За півгодини цього підземного маршу вони, через замаскований заростями чагарнику отвір, вийшли в прерію. Тепер уже починалося справжнє переслідування злодіїв-команчів. Собаки знову швидко відшукали слід, і трапери пішли по ньому, пробираючись у високій траві.

Навкруги панувала мертва тиша. З наближенням ночі в цьому урочистому безгомінні природа, здавалося, заглибилась сама в себе й тисячі невиразних звуків прерії танули в оманливому спокої.

Раптом собаки зробили стойку. Весела Вдача,— він ішов попереду,— уважно оглянувши все навкруги, відразу помітив небезпеку. За одним з великих кущів причаївся вартовий-команч. Випереджаючи свого супутника й не даючи змоги втрутитись, юнак зробив блискавичний стрибок і вихором обрушився на індійця. Сторопілий команч, не встигнувши зчинити тривоги, мов підтятий, упав на землю й перекинувся на спину. Весела Вдача, наступивши йому коліном на груди, залізними руками схопив за горло, заткнув рота і зв'язав.

Готовий першої-ліпшої хвилини прийти на допомогу своєму другові, Щире Серце спостерігав усе це, стоячи віддалік. Коли ж індієць перестав ворушитись, трапер спокійно пішов далі.

Незабаром за деревом блимнуло світло вогнища, й мисливці відчули запах смаженого м'яса. Миттю сховавшись за великий пробковий дуб,

що ріс поблизу, вони повільно випросталися і, обхопивши руками вузлуватий стовбур, видерлися на дерево, аж до розлогого верховіття. Звідти вони, як на долоні, побачили стоянку команчів, що була від них не далі, як за двадцять кроків.

Індійцям і на думку не спадало, що ворог може бути так близько. Покладаючись на своїх вартових, вони безтурботно вечеряли, а ті, що вже попоїли, ліниво посмоктували люльки, сидячи біля вогнища. Обличчя більшості з них були розмальовані кіновар'ю та сажею. Цю розкраску різноманітили тільки білі смуги на щоках. За плечима у всіх висіли щити, луки та повні стріл сагайдаки, а долі біля декого лежали рушниці.

Орлина Голова тримався осторонь. Він нерухомо сидів біля дерева і, здавалося, чуйно прислухався до всіх незліченних шелестів заснулого лісу.

На відміну від своїх воїнів, одягнених у сорочки з бізонячої шкіри, у нього груди й ноги були оголені, а стегна оповиті пов'язкою. Гордий і величний вираз додавав його обличчю краси й благородства. Голова в нього була голена, й тільки на маківці чорнів, мов нашоломник, невеличкий чубок, з якого на плечі спадало тонке пасмо волосся з кількома встромленими в нього орлиними перами.

Раптом вираз його очей став настороженим і різним, і він, мимохіть, ніби закликаючи своїх воїнів до мовчання, підніс правицю.

— Нас виявлено,— прошепотів Щире Серце так тихо, що Весела Вдача насилу його почув.— Треба негайно діяти!

Не спускаючись на землю, безшумно перелазячи по гілках і ліанах з дерева на дерево, вони перебралися на протилежний край табору. Опинившись над тим місцем, де стояли коні команчів, Весела Вдача зсковзнув на землю й перерізав довгі поводи, якими коней було

прив'язано. Щире Серце, не гаючись, ляснув батогом, і коні, з голосним іржанням, вибрикуючи, помчали врозтіч.

Приголомшені й до краю розгублені індійці посхоплювались і кинулись наздоганяти коней. Лише Орлина Голова не рушив з місця. Його рука схопилася за сагайдак і, немовби інстинктивно відчувши, де причаїлись вороги, він, переходячи від дерева до дерева, став до них наближатись. Але хоч який він був обережний, накладаючи стрілу на тятиву, він все-таки виткнувся з-за дерева. Щире Серце з цього скористався. Швидко піднісши рушницю до плеча, він, майже не цілячись, вистрілив. Вождь команчів несамовито зойкнув, перекрутився довкола самого себе й важко впав на землю. Куля розтрощила йому руку.

Двома стрибками мисливці опинилися біля нього.

— Жодного руху,— наказав йому Щире Серце,— або ти помреш! Я міг би вбити тебе й зараз, але не хочу. Ось уже вдруге я дарую тобі життя, проте стережись! Не обкрадай більше моїх капканів і не попадайся мені на дорозі, бо тоді вже тобі не жити.

— Орлина Голова не боїться смерті! — гордо відповів індієць.— Білий мисливець може мене вбити, але не почує від мене ні стогону, ні благань.

— Ні, я чесний трапер і лежачого не б'ю,— заперечив Щире Серце.

— Мій білочолий брат чутливий, як стара жінка,— глузливо продовжував індієць.— Йому слід бути обережнішим, бо коли б ця слабість одного чудового дня не обернулася проти нього самого.

Щире Серце знизав плечима, а Весела Вдача зневажливо стусонув індійця ногою. Вождь команчів навіть не поворухнувся, тільки очі його дивилися на ворогів люто й непримиренно.

Не гаючись, трапери оглянули табір, познаходили свої капкани й, поділивши їх між собою, швидко попрямували до печери, де переховувалися їхні коні.

Задоволені вдалими результатами своєї експедиції, а особливо тим, що так добре провчили команчів, Щире Серце і Весела Вдача йшли бадьорим кроком. Вони відійшли від табору індійців уже досить далеко, коли раптом вдалині почулося іржання коней.

— За нами погоня! — спиняючись, вигукнув Щире Серце.

— Ет, це, мабуть, дикі коні,— мовив, прислухаючись, Весела Вдача.

— Ні,— заперечив його супутник,— дикі коні іржуть інакше. Це команчі...

Він ліг і припав вухом до землі. Минуло кілька секунд.

— Я так і знав,— ствердив він, підводячись,— це команчі. Тільки вони йдуть не по нашому сліду. Мені здається, що вони круженяють на одному місці.

— Ходімо далі,— запропонував Весела Вдача.— Ми виграли принаймні півгодини, а цього досить, щоб утекти від переслідування.

Поблизу протікав струмок, і трапери ввійшли в нього. Дійшовши середини потоку, вони, щоб зберегти капкани від вологи, загорнули їх у буйволячу шкіру і опустили під воду. Відтак вони вибралися на той берег і, заплутуючи сліди, пройшли щось із двісті кроків у протилежному напрямі, а тоді, з величезною обережністю, намагаючись не залишати відбитків своїх ніг, повернулись назад. У лісі Щире Серце знаком відіслав собак до коней. Коли розумні тварини зникли в напрямі відомої нам печери, мисливці знову вилізли на дерево й продовжували свою подорож між небом і землею, по повітряному мосту з гілок і ліан.

Невдовзі вони майже під собою побачили команчів. Воїни, за індійським звичаєм, ішли один за одним, ступаючи слід у слід по своїх власних давніх слідах. Попереду, напівлежачи на своєму коні, їхав поранений вождь — Орлина Голова.

Затамувавши віддих, трапери причаїлися в рясному листі дерев. Індійці пройшли, не помітивши їх, і вони знову продовжили свою повітряну мандрівку. Хвилин через п'ятнадцять Щире Серце раптом спинився й занепокоєно оглянувся. Ліс, досі спокійний і безгомінний, здавалося, глухо оживав: у повітрі з тривожними криками літали птахи, а в заростях, під ногами поспішаючої звірини, тріщало гілля.

Вкрай стривожені, трапери спритно видерлися на верховіття величезного дерева, що височіло поблизу і, жахнувшись, побачили на відстані не більше однієї милі від себе червону заграву пожежі, відблисками якої палав увесь обрій. Криваве полум'я збільшувалось щомиті, наближаючись до них із загрозливою швидкістю.

— Команчі підпалили прерію! — скрикнув Весела Вдача.— Ми загинули!

— Ну, вони ще нас не спіймали,— відповів Щире Серце.— Повертаймось назад і спробуємо швидко перебігти вогняну смугу. Для нас це єдиний шанс на порятунок. Скоріше на землю!

Вони зсковзнули вниз і мужньо кинулися назустріч пожежі, що з ревом наближалась. Незабаром навкруги стало жарко, як у пеклі. Щире Серце круто звернув на галявину, де вогонь, здавалося, був не такий щільний. Схиливши голову, друзі поринули в цю відтулину.

В цей час за смугою полум'я, дуже близько від них, індійці сновигали, мов демони. Вони й справді підпалили ліс, щоб затиснути своїх ворогів у кільце. Проте холоднокровність і відчайдушність допомогли Щирому Серцю і Веселій Вдачі врятуватись. Перестрибуючи з

місця на місце поміж палаючими й падаючими деревами, задихаючись у клубах чорного диму, засліплені вихорами іскор, сміливці за кілька секунд перетнули палаючу зону й спинилися, щоб віддихатись і подивитися назад.

Пожежа була неосяжних розмірів. Ліс корчився в обіймах полум'я, прерія скидалася на вогняну скатертину, по якій бігали обезумілі від жаху дикі звірі. Розпечена земля стугоніла від тупоту копит тисячного стада бізонів, які в розпачі мчали не знати куди...

Щире Серце уважно прислухався. Вдалині лунали радісні крики індійців, що вірили в ефективність своєї вогняної пастки. А з другого боку вдалині хтось ледве чутно кликав на допомогу.

— Через цих негідників,— загримів Щире Серце,— можливо, гинуть безневинні люди. Ходімо, Весела Вдачо, спробуємо їх врятувати.

III. ТАБІР МЕКСИКАНЦІВ. ДОНЬЯ ЛЮС. ПРЕРІЇ В ОГНІ

В той час, коли трапери виходили з печери, щоб вирушити по слідах команчів, приблизно на відстані двадцятьох миль від того місця, де вони були, велика колона білих мандрівників, супроводжувана мексиканськими, стрільцями, спинилася на привал на березі Канадської річки, збираючись перебути ніч у чудовому місці, де ще виднілися сліди мисливського табору індійців.

Поки провідники-мисливці й метиси-гамбузиноси розвантажували мулів, молодий офіцер підійшов до оточених посиленою охороною нош і, шанобливо уклонившись, спитав:

— Ваша честь, де накажете поставити намет для сеньйорити?

— Де хочете, капітане Агвіляр, тільки нехай це зроблять якнайшвидше,— відповів вершник, який тримався з правого боку нош.

Це був високий на зріст, сивий мужчина, з суворими виразистими рисами обличчя й проникливим поглядом очей. З-під його напіврозстебнутої широкої шинелі виглядала блискуча форма мексиканського генерала.

Капітан уклонився й повернувся до стрільців. За його вказівкою вони за кілька хвилин нап'яли в центрі табору гарненький, у блакитні й рожеві пасмуги, намет.

Генерал спішився, подав руку молоденькій дівчині, яка легко зстрибнула з нош, і повів її до намету, де все вже було готове для неї. Слідом за ними до намету зайшли ще двоє: камеристка генералової племінниці — молода метиска Фебе і товстий, уже літній, років п'ятдесяти, кругловидий і червонощокий мужчина в офіцерському мундирі, русявій перуці й зелених окулярах. Це був лікар-хірург Дюр'є. Родом француз, він служив у мексиканській армії на посаді головного лікаря і був у чині майора.

— Ну, що, племіннице, дуже вас стомив сьогоднішній перехід? — спитав генерал.

— Анітрохи,— посміхаючись, відповіла дівчина.— Ми в дорозі майже місяць, і я починаю звикати до такого життя.

Донья Люс де-Бермюдес була дочкою молодшої сестри генерала. Привабливість, миловидність і свіжість її шістнадцяти років усіх чарувала. Безтурботну, веселу й сміхотливу, її все цікавило й розважало, і в житті їй хотілося бачити тільки приємне. Виховуючись під опікою генерала, вона зростала майже в монастирському відлюдді і тепер, з радістю супроводжуючи генерала в цій таємничій подорожі по прерії американського Заходу, була безмежно щаслива жити просто неба, на свіжому повітрі, раз у раз бачити нові місця й користуватися, нарешті, відносною свободою. Не прагнучи дізнатися про мету подорожі, донья Люс стереглася надокучати генералові нескромними запитаннями.

Та ось до намету, супроводжуваний слугою генерала негром Юпітером, зайшов капітан Агвіляр, і всі посідали за стіл. Юпітер і Фебе подали їм обід.

— Великий врожай зібрали ви сьогодні, докторе? — спитала дівчина, вказуючи на важкий чемодан, який товстун з великою обережністю поставив собі до ніг.

— Не дуже, сеньйорито,— відповів Дюр'є.

— Чого ж так? — сміючись продовжувала донья Люс.— На нашому шляху траплялося стільки каміння, що ви могли б навантажити ним цілого мула.

— Не піддражнюйте нашого доброго доктора,— мовив генерал.— Майте на увазі, що він має ще й інші таланти, і я певен, що ця подорож допоможе йому виявити свої знання, наприклад, у ботаніці. Чи не так, докторе?

— На жаль, не зовсім, генерале,— відгукнувся лікар.— Прерія не така багата, як я гадав. І коли б у мене не було надії знайти тут одну рослину, цінні властивості якої могли б прислужитися науці, я просто шкодував би, що залишив свій затишний будиночок у Гваделупі, де моє життя минало так спокійно.

Якийсь час розмова тривала на цю тему, а потім генерал звернувся до Юпітера й заклопотано сказав:

— Приведи-но до мене головного провідника. Я маю в нього дещо спитати.

Негр вийшов і майже в ту мить повернувся в супроводі одного з гамбузино, вдягненого в костюм мандрівника прерій. У цієї сорокалітньої людини, з досить пристойною зовнішністю, обличчя, проте, було якесь

похмуре. Він був відомий своєю байдужістю, незворушністю й до найвищої міри мовчазною вдачею, за яку товариші в насмішку охрестили його Балакуном.

Генерал наказав піднести йому чарку горілки. Мисливець уклонився, нахильці випив склянку і, провівши зовнішньою стороною долоні по вустах, став чекати.

— Слухай мене уважно,— сказав генерал.— Я маю намір затриматися тут на кілька днів, щоб дещо розшукати. Це місце безпечне?

Провідник підвів голову й, пильно подивившись на генерала, лаконічно відповів:

— Ні... Надто багато індійців і хижаків.

— А ти знаєш де-небудь поблизу інше, придатніше місце?

— Так.

— Завтра поведеш нас туди. Ми вирушимо на світанку.

Провідник покірно вислухав наказ і, коли генерал жестом його відпустив, вийшов з намету. Переконавшись, що за ним ніхто не стежить, він приєднався до своїх товаришів, що чекали на нього в протилежному кінці табору, і стиха щось їм сказав.

По обіді мандрівники, розташувавшись перед наметом біля вогнища, покурювали сигари, а донья Люс, акомпануючи собі на гітарі, співала чарівну креольську пісню. Ніч була напрочуд тиха й спокійна і, здавалося, ніщо не може порушити спокою прерії.

Раптом червона заграва осяяла обрій і з глухим звуком, що нагадував далекий гуркіт грому, стала швидко наближатись.

— Що це? — скрикнув генерал, поквапно підводячись.

Цієї миті з пітьми з'явився Балакун.

— Горить прерія,— пояснив він.— Якщо вітер не змінить напряму, вогонь дійде до нашого бівуаку за кілька хвилин.

Незважаючи на байдужий тон, яким це було сказано, мандрівників пойняв жах, і за мить увесь табір впав у страшну паніку.

Мерехтливі відблиски пожежі вже освітлювали безладно накиданий біля намету вантаж і наполоханих мулів, які, брикаючись, кинулися врозтіч. Лемент, крики та ляскання батогів заглушали накази капітана Агвіляра.

Користуючись загальним безладдям, один з провідників непомітно для присутніх перезирнувся з Балакуном і, спритно прослизнувши поміж купами в'юків, зник у прерії.

Паніка дедалі зростала.

Коні пообривали пута й порозбігались. Люди в темряві навмання хапали, хто зброю, хто припаси, хто вантаж і, спотикаючись і падаючи з своєю ношею, безладно металися по табору. Лікар Дюр'є, стоячи на місці, міцно притискав до грудей свій дорогоцінний чемодан, наче колекція його камінців у такий момент могла ще кому-небудь знадобитись. Донья Люс, упавши на коліна, молилась. Генерал, пригортаючи її до себе, то голосно проклинав себе за необачність, то благав провідників захистити дівчину від вогню. Але паралізовані жахом гамбузиноси самі були безпорадні. Перед загрозою смерті розгубилися навіть бувалі солдати, а метиси з тупим відчаєм мовчки дивилися на

вогонь і, здавалося, навіть не чули умовлянь та наказів капітана Агвіляра. І тільки Балакун залишався цілком спокійним і холоднокровним.

Тим часом вогонь наближався. Ось уже на мандрівників обрушилися величезні клуби диму і вихори іскор. Ще якась мить — і вогненні язики лизатимуть територію бівуаку. З темряви ночі почали з'являтися обезумілі від жаху поодинокі хижаки. Побачивши людей, вони рвучко звертали вбік і зникали в хмарах диму.

Нарешті, не тямлячи себе, генерал кинувся до Балакуна і, схопивши його за руку, закричав:

— Знайди вихід, поможи нам звідси вибратись і я тебе озолочу!

Та замість відповіді Балакун лише знизав плечима.

Раптом з-за купи в'юків з'явилося двоє невідомих. Обличчя в них були чорні від кіптяви, одяг подертий. Побачивши їх, Балакун мимоволі здригнувся, а генерал здивовано спитав:

— Хто ви такі?

— Це байдуже,— сухо відповів старший з новоприбулих.— Досить з вас того, що ми можемо вас врятувати. Для цього треба розворушити й взяти в руки ваших людей. Не будемо ж марнувати час. Де ваші провідники?

— Ось вони! — генерал показав рукою на гамбузиносів, що злякано юрмилися навколо Балакуна.

— Це боягузи й зрадники,— гнівно скрикнув незнайомець.— Справжні провідники добре знають, як слід рятуватися від пожежі в прерії.

Генерал суворо глянув на Балакуна й хотів йому щось сказати, але незнайомець його перепинив:

— Ви зажадаєте від нього відповіді потім, а зараз треба діяти!..

Рішучий тон і вигляд невідомого вплинув на солдатів підбадьорливо. Вони повірили в можливість порятунку й ладні були виконувати накази незнайомця беззаперечно.

— Швидше виривайте навколо табору всю траву,— скомандував мисливець.— І знайте, порятунок залежить від спритності ваших рук.

Усі гарячково взялися до роботи.

— Треба понамочувати ковдри й порозтягати їх біля в'юків,— розпорядився незнайомець, звертаючись до генерала.

Капітан, лікар і генерал поспішили виконати його розпорядження. Керуючи роботою, мисливець і сам наполегливо працював разом з усіма. В цей час його товариш з допомогою кількох солдатів і провідників ловив і прив'язував мулів та коней.

— Швидше, швидше! — раз у раз вигукував мисливець.— Полум'я наближається.

Донья Люс з подивом і захватом дивилася на незнайомця, який так несподівано прийшов їм на допомогу. Кожний його рух, жест, мужній і владний голос здавалися їй дуже привабними, й вона не зводила з нього очей.

Коли траву навколо табору було вирвано на досить великій відстані, мисливець посміхнувся.

— Все,— сказав він, звертаючись до солдатів.— Решту мій товариш і я зробимо самі. А ви загортайтесь у ковдри, лягайте на землю й не ворушіться.

Поки мандрівники виконували цей наказ, мисливець, дійшовши до краю площадки, на якій було вирвано траву, назбирав велику купу сушняку, кинув у нього трохи пороху й підпалив. Його товариш зробив те саме на протилежному боці табору.

Спалахнув вогонь. Швидко поширюючись, він утворив вогняну підкову й за якусь мить поглинув увесь вузький простір, що відокремлював табір від палаючої прерії. Зіткнення двох роздмуханих вітром вогнищ створило велетенське полум'я, під склепінням якого сховався табір мексиканців.

Минуло кілька хвилин страшного, гнітючого напруження.

Нарешті, не маючи більше поживи на цій очищеній від рослинності землі, полум'я обминуло табір і у вихорах диму стало віддалятись.

Усі зітхнули з полегкістю.

Табір було врятовано.

Звільнившись від мокрих ковдр, мандрівники кинулися дякувати мисливцям.

— Ви врятували життя моїй племінниці! — хвилюючись промовив генерал.— Я ваш неоплатний боржник і просто не знаю, чим я вас віддарую.

— Не вважайте себе зобов'язаним нам, генерале,— стримано відповів мисливець, якось дивно, надто пильно придивляючись до свого

співбесідника.— В преріях усі повинні допомагати одне одному, і ми тільки виконали свій обов'язок.

Коли капітан Агвіляр сяк-так навів у таборі порядок і дозволив стомленим солдатам і провідникам іти на відпочинок, генерал гостинно запросив мисливців до свого намету. Однак вони чемно, але рішуче відмовились від його пропозиції й влаштувалися на ночівлю просто неба.

З першим промінням сонця вони були на ногах.

— Земля вже охолола і путь вільна,— сказав перший із них.— Ці люди вважають себе нам зобов'язаними, і це може нас затримати. Тимчасом гаятися не можна. Тому краще нам піти, поки вони ще сплять.

— Ходімо! — лаконічно відповів другий, і вони швидко попрямували до виходу з табору.

Раптом до плеча одного з них хтось легко доторкнувся.

Це була донья Люс.

— Ви вже йдете від нас? — вимовила вона своїм лагідним, ніжним голосом.

— Так, сеньйорито, ми повинні йти,— вклоняючись сказав мисливець.

— Розумію,— зніяковіло посміхнулась донья Люс,— рятуючи нас, ви дуже затримались, а тимчасом у вас є невідкладні справи?

Мисливці мовчки схилили голови.

— Тоді, звичайно, я не маю права вас затримувати,— сказала донья Люс,— але невже ви підете від нас, не сказавши нам ваших імен?

— Ім'я мого товариша Весела Вдача.

— А ваше?

— Мене звуть Щире Серце.

Віддавши прощальний уклін, мисливці вийшли з табору, й за хвилину їх силуети зникли в ранковому тумані.

Донья Люс стежила за ними, поки їх було видно, а тоді повільно повернулась до свого намету.

— Щире Серце! — повторювала вона стиха.— Я запам'ятаю це ім'я.

IV. НА НОВЕ МІСЦЕ. ЗРАДНИЦТВО БАЛАКУНА. УАКТЕНО, АБО ТОЙ, ХТО ВБИВАЄ

В думках доньї Люс образ Щирого Серця спершу мимоволі зливався з постаттю одного таємничого незнайомця, з яким їй випало зустрітися рік тому в досить незвичайних обставинах. Сталося це так: якось загостювавшись у друзів свого дядька в Мехіко, донья Люс разом із служницею поверталась додому пізно увечері. Вулиці були пустинні й безлюдні. Поблизу генералового дому на самотніх жінок несподівано наскочили бандити й заходилися їх грабувати. В цей час на розі вулиці з'явився якийсь чоловік і, вихопивши з піхов шпагу, відважно кинувся на негідників. Поява невідомого немовби паралізувала грабіжників. Побачивши при світлі місяця його обличчя, вони злякано позадкували, шанобливо й покірно повернули потерпілим награбоване і, мов тіні, щезли у темряві ночі.

Вражена донья Люс прошепотіла незнайомцеві кілька слів подяки, а він провів її до дверей дому і, прощаючись, сказав:

— Я щасливий, сеньйорито, що доля допомогла мені зробити вам цю незначну послугу. Давно вже крок за кроком я стежу за вами й знаю, що незабаром ви маєте вирушити в далеку подорож. Це дає мені підстави сподіватися, що я матиму нагоду зустрітися з вами ще раз, а тому дозвольте мені сказати вам зараз не "прощавайте", а "до побачення".

З цими загадковими словами він низько вклонився й швидко пішов геть.

Ця таємнича пригода справила на дівчину велике враження, й тепер, коли вона побачила Щире Серце, їй на мить спало на думку, що він і торішній її рятівник — одна й та ж особа. Однак незабаром це враження розвіялось, і в душі її залишилося тільки невиразне бажання знову зустрітися з Щирим Серцем.

Освітлюючи спустошений табір, що поволі прокидався, над димучим обрієм поволі зійшло сонце. Генерал вийшов з свого намету й, пильно оглянувши все довкола себе, став прогулюватися по табору. Події останньої ночі глибоко вразили старого солдата, й він тільки тепер зрозумів, до якої міри нерозважно вчинив, взявши свою юну племінницю в цю повну тривог і несподіванок подорож. "Хіба мав я право,— думав він,— наражати її на таку небезпеку?"

Ніби розгадавши думки свого дядечка й прагнучи переконати його в тому, що побоювання його марні, донья Люс підбігла до нього й ніжно обняла.

— Чи не занадто втомливе для вас життя, яким нам тепер доводиться жити? — стурбовано заглядаючи дівчині у вічі, спитав генерал.

— Анітрохи, дядечку! — весело посміхнулась вона.— Навпаки, я вважаю таке життя дуже привабним і приємним. В ньому стільки несподіваного й хвилюючого!

Генералове обличчя прояснилось. Мужність дівчини розвіяла його поганий настрій. Але, довідавшись від неї, що Весела Вдача і Щире Серце так несподівано покинули табір, він знову спохмурнів.

— Цих людей будь-що треба відшукати,— схвильовано сказав він.— Ми їм завдячуємо своїм порятунком, і я цього ніколи не забуду.

Донья Люс пішла потурбуватись про сніданок, а генерал ще раз уважно оглянув табір. Перелічивши людей, які поралися з вантажем, він помітив, що одного з них немає, й наказав покликати до себе Балакуна.

Провідник підійшов і мовчки спинився перед генералом. Вигляд у нього був ще похмуріший, ніж звичайно, але генерал, здавалося, не звертав на це уваги.

— Ти запевняв мене вчора, що недалеко звідси знаєш зручне місце, де ми могли б на кілька днів отаборитись і бути в цілковитій безпеці.

— Так, генерале.

— За який час ми зможемо туди дійти?

— За два дні.

— Чудово. Вирушаємо після сніданку.

Балакун мовчки вклонився.

— До речі,— ніби між іншим додав генерал,— мені здається, що нема одного з твоїх людей на ім'я Кеннеді. Де він?

— Це негідник,— не змигнувши оком збрехав Балакун.— Коли почалася пожежа, він злякався і втік.

— Он як?

— І, мабуть, загинув у полум'ї.

— Бідолашний хлопчина,— висловив своє співчуття генерал.

Балакун іронічно всміхнувся.

— Я можу йти, генерале? — спитав він.

— Так... Ні, постривай.

— Слухаю вас, генерале.

— Ти знаєш тих людей, що врятували нас цієї ночі?

— У преріях всі знають один одного.

— Хто ж вони такі?

— Звичайні мисливці... трапери Арканзасу.

— Мені хотілося б знати про них більш докладно.

— На це я не берусь вам відповісти.

— А як їх звуть?

— Весела Вдача і Щире Серце.

— І більше ти не знаєш про них нічого?

— Ні.

— Ну, гаразд, іди.

Балакун уклонився й спроквола відійшов до своїх товаришів.

— Гм! — промурмотів генерал сам до себе.— В його поведінці є щось непевне.

Він пішов до намету, де на нього вже чекали капітан, лікар і донья Люс.

Сніданок тривав недовго. Через півгодини маленький караван на чолі з Балакуном, який був воднораз і провідником і розвідником, рушив у путь.

Протягом ночі вигляд прерії зовсім змінився. На почорнілій землі димилися купи попелу, де-не-де темніли обвуглені дерева, вдалині все ще стугоніла пожежа і обрій застилали хмари мідно-червоного диму.

Обережно ступаючи по нерівному ґрунті, коні раз у раз спотикалися об кістяки загиблих у вогні пожежі звірів. Все це навівало на мандрівників гнітючий настрій, і вони їхали мовчки, кожний заглибившись у свої думки.

Так минув день. Увечері довелося зробити привал на зовсім відкритій, випаленій немилосердним вогнем рівнині. Проте вдалині на обрії вже виднілася зелень, і це підбадьорювало мандрівників.

Наступного дня, за дві години до схід сонця, караван вирушив у дальшу путь. Цей день був ще тяжчий, і надвечір, дістався до місця, люди насилу трималися на ногах.

Однак Балакун не обманув генерала. Важко було б знайти для табору кращу позицію. Це було те саме місце, де відпочивали Щире Серце і Весела Вдача, коли ми познайомилися з ними вперше, а тому не будемо його описувати.

Генерал був дуже задоволений. Проте, старий і досвідчений воїн, він не хотів залежати від випадку і, незважаючи на велику втому людей, наказав негайно починати будувати укріплення.

Під керівництвом капітана Агвіляра солдати позрубували чимало дерев і звели великий вал, оточивши його щільним рядом великих рогаток; біля валу викопали широкий рів, відкидаючи землю в бік табору. За цим другим валом поскладали в'юки, з яких утворилося третє й останнє укріплення. Потім понапинали намети, поставили вартових і лише тоді дозволили собі відпочинок, якого так усі потребували. Незабаром глибока тиша оповила увесь табір. Поснули навіть вартові.

Опівночі Балакун крадькома вибрався з табору, безшумно переліз через усі укріплення і, ховаючись у високій траві, плазом добрався до узлісся, де й зник поміж дерев.

Трохи згодом, переконавшись, що з табору його вже не видно, він підвівся й прислухався... Безкрайня прерія відпочивала в безгомінній тиші. Балакун приклав до рота руки, і раптом тишу прорізало жалісне виття шакала. Імітація була такою вправною, що ввела б в оману навіть найчуйніше вухо. Відразу ж поблизу пролунало таке саме виття й за кілька кроків промайнула чиясь тінь.

— Це ти, Кеннеді? — стиха спитав Балакун.

— Я,— ствердила тінь, наближаючись.

— Мені пощастило переконати генерала, що ти загинув у вогні,— сміючись сказав Балакун.— Та, щиро кажучи, я й сам ладен був цьому повірити.

— А я таки вибрався звідти,— байдуже зауважив Кеннеді і, ніби не довіряючи глухому безгомінню, що панувало навколо, притишив голос. Якийсь час змовники розмовляли пошепки й тільки з їх рвучких жестів можна було зрозуміти, що вони сперечаються й ніяк не дійдуть згоди.

— Відмовляюсь,— голосно сказав нарешті Балакун.— Поки твій хазяїн не прийме моїх умов, я нікого з них вам не видам.

— Гаразд, давай твої умови, я подивлюсь, чи зможемо ми їх прийняти.

— Твоя думка мене не цікавить,— зневажливо відповів Балакун.— Інша річ, якби тут був сам капітан Уактено. З ним, я певен, ми домовилися б одразу.

— Ну що ж, я тут, говори! — пролунав раптом чийсь звучний і владний голос, і з кущів на узлісся вийшов високий чоловік у костюмі лісового бродяги, що добре облягав його ставну фігуру.

— А, ви чули нашу розмову, капітане Уактено,— анітрохи не збентеживши, відгукнувся Балакун.— Тим краще.

Чоловік, називаний страшним індійським іменем Уактено, себто Той, хто вбиває, був білою людиною років тридцяти. Його загалом вродливе обличчя мало гордовитий і неприємний вираз. Підійшовши до змовників, він недбало зіперся на рушницю й насмішкувато подивився на провідника.

— Так от,— рішуче продовжував той.— Я погоджуюсь видати вам людей, які платять мені за те, що я їх супроводжу, але в зв'язку з цим я наражаюсь на чималу небезпеку й тому не стану нічого робити, поки не переконаюсь у вигідності цієї справи.

— Закономірно,— погодився Уактено.— Скільки ж ти хочеш?

— Ці мексиканці дуже багаті. Отже, п'ять тисяч піастрів, мені здається, не буде занадто багато.

— І за ці гроші ти берешся доставити мені всіх, кого я зажадаю?

— На першу вашу вимогу.

— Чудово. Слухай же мене уважно: всі мексиканці мені непотрібні. Приведи до мене донью Люс і замість п'яти матимеш вісім тисяч піастрів.

Провідникові очі запалали від жадібності.

— Гаразд, капітане, я спробую,— сказав він,— але вивести з табору дівчину саму буде дуже важко.

— Це вже твоя справа.

— Я волів би передати їх вам усіх разом.

— К чортам! Що я з ними робитиму? Приймаєш мої умови чи ні?

— Приймаю, капітане.

— От і гаразд. Ще одне запитання: який час гадає генерал затриматися в цьому своєму таборі?

— Він говорив про десять днів.

— Тоді в твоєму розпорядженні залишається дев'ять днів. Це означає, що напередодні їх від'їзду дівчина має бути у мене.

— Зрозуміло.

Капітан Уактено відшпилив від своєї мисливської сорочки чудову брильянтову булавку і, подаючи її провіднікові, сказав:

— Ось тобі зверх тих вісьмох тисяч піастрів, які я відлічу, коли матиму донью Люс. Але пам'ятай, якщо ти спробуєш мене обдурити, тобі ніде не врятуватись. Помста моя наздожене тебе всюди.

— Знаю, капітане,— мимоволі здригаючись, відповів метис.— Та можете бути певні, що я не зраджу. Через дев'ять днів дівчина буде у вас.

І змовники мовчки подалися кожен своїм шляхом. Провідник повернувся до табору, а капітан Уактено і Кеннеді заглибилися в чагарник і за кілька хвилин дісталися берега невеличкого струмка. Там Кеннеді двічі свиснув, і тієї ж миті з заростей з'явився вершник, ведучи за поводи двох коней.

— Що нового, Франк? — спитав Кеннеді.

— Та нічого істотного,— відповів вершник.— Тільки недалеко звідси я виявив слід індійців.

Капітан замислився.

— Гадаю, нам нема чого їх боятись,— сказав він після хвилинного роздуму.— Це, очевидно, відсталі мисливці, яких загнала сюди пожежа... Мабуть, це команчі.

Намагаючись не бряжчати збруєю, бандити посідали на коней і, підвівшись на стременах, довго вдивлялися вдалину.

— Рушайте до Буйволячого проходу,— наказав нарешті Уактено,— це дуже зручне місце для нашої зустрічі. Влаштовуйтесь там у печері і уважно слідкуйте за мексиканцями. Від того місця до їх табору не далі як дві-три милі. Ні на мить не випускайте з уваги Балакуна. Цей диявол-метис не викликає в мене довіри.

— Можете на нас покластися, капітане.

— Ну, забирайтесь і не баріться в дорозі. Незабаром ви матимете від мене нові вказівки.

Незважаючи на темряву, бандити помчали галопом і невдовзі щезли в протилежних напрямах.

V. ТАЄМНИЦЯ ЩИРОГО СЕРЦЯ

Через кілька днів після врятування мексиканського табору від пожежі, Щире Серце і Весела Вдача, верхи на чудових напівдиких конях, риссю їхали лівим берегом Канадської річки. Їх віддані хорти, не відстаючи, бігли поряд.

Завжди стриманий в своїх почуттях Щире Серце цього разу був надзвичайно веселий. Обличчя його сяяло, по губах перебігав щасливий усміх, і він радісно поглядав на всі боки. Інколи він притримував коня і, випростовуючись в стременах, пильно дивився вперед, немовби виглядаючи щось на обрії. Потім нетерпляче стискав коня острогами і, проскакавши якусь сотню метрів, знову зупинявся.

Весела Вдача здивовано на нього поглядав, але ні про що не питав. Нарешті Щире Серце обернувся до свого товариша й схвильовано сказав:

— Друже мій, настав час відкрити вам мету цієї нашої подорожі. Але спершу я маю розповісти вам дещо про своє минуле і звірити вам таємницю, яка ось уже багато років важким тягарем лежить у мене на серці. Наближається день закінчення моїх випробувань, і я можу розповісти все, не боячись відштовхнути вас від себе.

— Я ні про що не розпитую, Щире Серце,— лагідно заперечив йому Весела Вдача.— Ви щасливі й цього з мене досить.

— І все ж я прошу вас уважно мене вислухати. Ця сповідь остаточно звільнить мене від великого тягарю.

— Слухаю вас,— відповів Весела Вдача, дивлячись на нього ще з більшим подивом.

— Для вас я є і буду Щирим Серцем — вашим відданим другом,— помовчавши, почав сповідь відважний трапер.— Для тих же, хто свого часу мене судив, я Рафаель Гарильяс-де-Сааведра. Вам це ім'я нічого не говорить, а в Мексиці воно ще й досі відоме. В околицях Гермозильо мій батько — дон Рамон, мав велику гасієнду. Разом з батьком і матір'ю, доньєю Хесусітою, предки якої були ацтеками, я прожив у цій гасієнді свої перші шістнадцять років. Як єдиному синові мені прощали всі мої пустощі й примхи. Вам легко зрозуміти, що таке виховання призвело мене до фатальних крайнощів. Я пишався своїм іменем і багатством, мав запальну вдачу і дуже рано пристрастився до картярства. Шаленства мої не знали меж, і зрештою сталося найгірше.

Щире Серце на хвилину змовк і під тягарем болісних спогадів схилив голову.

— Одного разу,— продовжував він,— під час гри щастя надто жорстоко відвернулось від мене. Програвши величезну суму грошей, я до такої міри розлютився, що підпалив будинок, де відбувалася гра. Мої партнери кинулись за мною. Один з них, вакеро, мастак на такі справи, спіймав мене своїм ласо. Перекинутий навзнак, я дозволив йому наблизитись до себе і, коли він нахилився, щоб скинути з мене петлю ласо, встромив йому в груди кинджал...

Весела Вдача здригнувся й пильно подивився на свого друга.

— Убитий вакеро небагато був вартий,— продовжував свою розповідь Щире Серце.— Він належав до тієї мерзенної компанії шулерів, які мене так нахабно й без чесно обібрали. Однак провина моя від того не стала меншою. Ви тільки уявіть собі: в шістнадцять років я втратив повагу до життя людини й вчинив злочин, за який правосуддя карає смертю!

— Що ж було далі? — спитав Весела Вдача тоном, у якому однак не відчувалося навіть натяку на осуд.

— Рятуючи незаплямовану честь нашої родини, суддя, якому мій батько врятував колись життя, припинив судове переслідування проти мене. Проте він зажадав, щоб батько покарав мене сам, на свій розсуд. Людина обов'язку й честі, мій батько, не вагаючись, міг би стратити мене своїми власними руками перед очима всієї челяді гасієнди і, хто знає, може, це було б навіть краще задля всіх нас. Але він вчинив безжальніше, особливо щодо моєї бідолашної матусі — доньї Хесусіти, яка любила мене безмежно і не переставала за мене заступатись. Він відвіз мене в далеку пустиню за тридцять миль від людського житла й покинув там напризволяще, залишивши мені тільки карабін, ніж, ковдру та на два дні харчів.

Чудово розуміючи, в яку небезпеку потрапляє покинута в таких умовах людина, Весела Вдача мимоволі пощулився.

— Врятувала мене моя рідна матуся та наш відданий управитель Но-Евзебіо. Таємно, проти батькової волі, вони втекли з гасієнди й після кількаденних розшуків знайшли мене в безлюдній пустині в напівмертвому стані. Без них я б, звичайно, не вижив.

— І що ж ви робили далі? — з жвавою цікавістю спитав Весела Вдача.

— Полюючи, живлячись дичиною та дикими ягодами, ми, роблячи щодня невеличкі переходи, перейшли мексиканський кордон і дісталися неосяжних прерій Арканзасу. Тут ми й оселилися. Відтоді, поставивши перед собою мету бути сміливою, чесною й справедливою людиною, я поволі став тим, чим є нині, і люди прозвали мене Щирим Серцем. І тепер мені хочеться спитати вас, Весела Вдачо,— чи маю право я вважати, що в достатній мірі спокутував свою страшну провину?

Замість відповіді Весела Вдача ствердно кивнув головою й міцно потиснув своєму другові руку.

— А що ж сталося з вашою матінкою та її відданим слугою? — поцікавився він після хвилинної паузи.

— Ось уже кілька років,— відповів Щире Серце,— знесилена стомливим кочівницьким життям, донья Хесусіта оселилася в одному маленькому селищі на березі Канадської річки, біля невеличкого, але добре укріпленого форту, де постійно перебуває загін американської армії. Поблизу цього форту їй нема чого боятися наскоків індійців, а я можу досить регулярно до неї навідуватись. Тепер ви знаєте, куди я щороку зникаю, і, очевидно, вже здогадуєтесь, куди ми їдемо з вами зараз.

Весела Вдача посміхнувся й кивнув головою.

— Чому ж ви не розповіли мені про все це раніше? — з відтінком легкого докору в голосі спитав він свого товариша.— Невже ви мені не довіряли й могли подумати, що я хоч би на мить від вас відвернусь або відмовлюсь супроводити вас у цій подорожі?

Не відповідаючи, Щире Серце встромив остроги з боки коня й пустив його галопом.

— Ого! Повільніше,— сміючись, гукнув йому услід Весела Вдача — Заспокойтесь, ми незабаром будемо на місці.

— Ех, чорт! Я сам це добре знаю,— відгукнувся трапер,— але хотілося б бути вже там. Доля рідко обдаровує мене щасливими хвилинами. Вони настають тільки тоді, коли я буваю біля своєї матусі. Здумати тільки! Заради мене вона без жалю покинула все. Ах, коли ж ми нарешті доїдемо!

— Та не будьте ж таким нетерплячим,— ще раз спробував заспокоїти свого друга Весела Вдача.— До речі, ось і брід. Отже, форт має бути десь поблизу.

Кілька хвилин вершники мчали мовчки.

— Дивно,— сказав раптом Щире Серце.— Навколишня місцевість, яку я добре знаю, має нині якийсь незвичайний вигляд... Яка тиша!.. Ми вже майже доїхали, а з селища не долинає жодного звуку...

— Справді,— погодився Весела Вдача.— Все навкруги наче поснуло.

Невдовзі вершники під'їхали до броду, де річка робила крутий поворот. Звідси селище було на відстані рушничного пострілу, але від очей його ховали вкриті заростями чагарнику стрімкі береги.

Входячи у воду, коні злякано кинулися вбік, а собаки жалісно завили, і у долині довго ще відлунювало це сумне скавучання.

— Що це? — пополотнівши, прошепотів Щире Серце.— Вони чують щось недобре.

— Дивіться! — раптом сказав Весела Вдача, показуючи рукою на річку.

Повз них за водою пливло кілька скривавлених трупів.

— Боже мій! — несамовито скрикнув Щире Серце.— Тут скоїлося якесь нещастя! А моя мати була в селищі! Що ж з нею?

— Не вдавайтесь у розпач! — спробував заспокоїти його Весела Вдача,— Може, ще все гаразд.

Не слухаючи його, Щире Серце пришпорив коня й кинувся в хвилі. Слідом за ним поплив і Весела Вдача, і незабаром стривожені друзі опинилися на тому березі річки, де скелі, розступаючись, відкривали краєвид на маленький форт і прилегле до нього селище.

Приголомшені страхітливим видовищем, трапери прикипіли до місця. Житлові будинки й форт являли собою нагромадження димучих руїн. Ніде не видно було ані душі. В страхітливій картині, що явилася їх очам, з першого ж погляду вгадувалася рука войовничих індійців. Було очевидно, що в цьому, на вигляд такому спокійному й затишному куточку прерій, нещодавно відбулася жахлива драма.

VI. ПОМСТА КОМАНЧІВ

Нестримну пристрасть англійців до збагачення й загарбання чужих земель успадкували й американці.

Відразу ж після замирення з Англією й проголошення незалежності Сполучених Штатів Америки, ті самі люди, які ще недавно палко повставали проти деспотизму й пригнічення, проповідували свободу особи, стали нещадно й холоднокровно утискувати і знищувати індійців.

Незважаючи на те, що володіння Сполучених Штатів були такими неосяжними, що не вистачало рук для їх обробітку, американців це не задовольняло. Їм забаглося оволодіти обома океанами, й нещасних туземців, що відступали перед ними, вони тіснили далі й далі.

— Закінчиться тим, що вони заженуть нас у Тихий океан,— сказав одного разу старий індійський вождь.

В Америці — країні рівності й свободи, якою її вважають прихильні до неї та мало з нею обізнані люди, два народи цілком поневолені третім, що дивиться на них, як на в'ючних тварин. Червоношкірі й негри — ось ці два народи, гідні жалю й співчуття кожної освіченої і не тільки на словах гуманної людини.

Скватери , люди без роду й без племені, які не поважали ні людських прав, ні законів, просуваючись далі й далі на Захід, виганяли індійців з їх останніх притулків.

Слідом за скватерами на розвідане ними місце з'являлося п'ятеро-шестеро очолюваних офіцером і озброєних рушницями солдатів, з обов'язковими за тих часів військовими атрибутами — барабаном, сурмою та прикрашеним зірками смугастим прапором. Солдати будували з стовбурів дерев щось подібне до маленької фортеці, вивішували на ній свій прапор і оголошували забудоване місце володінням Сполучених Штатів.

Ось як просто й легко встановлювалися тоді нові кордони Америки.

Біля одного з таких новозбудованих на березі Канадської річки фортів, під стрімким зеленим горбом притулилося кілька вбогих мирних хатин поселенців. Увесь гарнізон форту, зараховуючи сюди й коменданта, складався з дванадцятьох осіб.

Життя минало тут спокійно й тихо, та напередодні описуваних подій комендант форту одержав нову партію рушниць і, випробовуючи їх, обрав мішенню двох індійців, що мирно пропливали повз фортецю у човні. Вправний стрілець, він убив їх наповал.

Знаючи невмолимий закон прерій — око за око, зуб за зуб,— пойняте жахом населення кількох маленьких хатин з трепетом чекало неминучої помсти індійців. Однак минуло кілька днів, а виряджені комендантом розвідники не виявили в околицях селища й форту жодного червоношкірого. Змучені кількаденною тривогою і роботою люди, нарешті, заспокоїлись і одного вечора заснули міцним, спокійним сном. А в цей час на відстані милі від селища, в хащах незайманого лісу, щось понад двісті індійських воїнів на чолі з відомим уже нам вождем команчів — Орлиною Головою, терпляче очікували слушної хвилини, щоб напасти на кривдників і помститися за смерть своїх одноплемінників. Наче статуї, позавмирали воїни у захистку дерев, не виявляючи найменшої ознаки нетерпіння.

Близько одинадцятої години ночі, коли, осяваючи все навкруги своїм сріблистим світлом, став сходити місяць, команчі безшумно підійшли до селища й мовчки, без єдиного пострілу його захопили. Захоплені сонними, поселенці здалися без бою.

Потім індійці оточили форт, поскладали попід його стінами стовбури дерев, вози, меблі та інше і збіжжя нещасних поселенців і приготувались до атаки.

Аж ось у тиші ночі пролунав зловісний крик яструба. Це був умовний знак, яким Орлина Голова наказував своїм відваженим воїнам іти в

атаку. Тієї ж миті команчі підпалили вогнище й з несамовитими войовничими криками, які у цих прикордонних місцевостях віщують страхітливу й нещадну різанину, кинулися до стін фортеці.

Американці опинилися в безвихідному стані.

Жорстокий і нерозважний, проте хоробрий комендант форту чудово розумів, що команчам пощастило так несподівано напасти на форт тільки через його необачність, і вирішив умерти з честю, його солдати, знаючи, що виходу у них нема, оборонялися уперто і завзято. Вони впритул стріляли у команчів, відбивалися від них прикладами, кололи багнетами, та їх було занадто мало, й кривавий бій невдовзі закінчився цілковитою перемогою нападаючих.

Оволодівши фортом, вождь команчів наказав зібрати полонених під його стінами. Жінок поставили окремо, а чоловіків по одному підводили до Орлиної Голови. Уважно оглянувши кожного, він давав знак своїм воїнам, і ті, хапаючи нещасних, відрубували їм кисті рук, скальпували і замикали у фортеці.

Черга дійшла до останнього. Це був високий, худорлявий і ще бадьорий старий. Не виявляючи й тіні страху, він чекав тортур спокійно й мужньо.

Пильно подивившись на старого, вождь команчів раптом привітно посміхнувся:

— Хіба ти не впізнав мене, аміго ?

Він сказав це іспанською мовою, з властивим індійцям гортанним акцентом.

— О! — здивовано вигукнув старий.— Це ти, Орлина Голово?

— Так, мій брате, це я,— простягаючи старому руку, ствердив вождь. — Колись ти врятував мені життя, а у червоношкірих добра пам'ять і тільки одне серце. Ти друг мені і підеш у мій вігвам.

— Дякую тобі, великий вождь,— сказав старий і, міцно потиснувши індійцеві руку, відійшов набік, до поважної літньої жінки, обличчя якої зберігало ще сліди колишньої вроди.

Тим часом індійці замкнули полонених мужчин у фортецю й підпалили складене біля неї багаття. Вогненна стіна оточила нещасних, і за хвилину з полум'я почулися жахливі зойки.

Тішачись помстою, команчі дивилися на пожежу і раділи.

Незабаром охоплений полум'ям форт завалився і несамовиті крики змовкли. З усіх поселенців живими зосталося лише кілька жінок та помилуваний Орлиною Головою старий. Команчі повели їх із собою.

Над згарищем нависли хмари диму й зловісна, моторошна тиша.

VII. РОЗШУКИ ДОНЬЇ ХЕСУСІТИ

Щире Серце втратив будь-яку надію знайти свою матір, і по його мужньому обличчю котилися нестримні сльози.

Весела Вдача зліз з коня і, уважно оглядаючи все довкола, обійшов руїни. Раптом його увагу привернуло жалісне скавчання собаки, і в заростях чагарнику він побачив прив'язаного до куща хорта. Собака радісно кинувся йому до ніг.

— Та це ж наш бідолашний Трим,— здивовано вигукнув він.— Цікаво, хто це й навіщо його тут прив'язав?

Розрізаючи вірьовку, якою було прив'язано розумну тварину, Весела Вдача помітив просунуту в кільце нашийника записку. Відстебнувши нашийник, молодий трапер випустив хорта, і той, схиливши носа до землі, відразу ж відшукав чиїсь сліди і подався в прерію.

— Це справді Трим,— впізнав собаку й Щире Серце.— Кілька місяців тому я віддав його Но-Евзебіо, щоб він під час своєї відсутності залишав його охороняти маму. Можливо, Трим приведе нас до неї... якщо тільки індійці її ще не вбили.

— Вона жива,— впевнено сказав Весела Вдача.— Ось, прочитайте записку.

Щире Серце взяв папірець і швидко перебіг його очима. На ньому похапцем було написано кілька слів:

"Ми в полоні у червоношкірих. Знайдіть їх слід і обережно за ними стежте. Ваша мати жива і я її оберігаю.

Но-Евзебіс".

— Хвала богові! — вигукнув Щире Серце.— Це рука нашого відданого управителя. Моя матуся жива, і ми її визволимо. Тільки спершу треба оглянути ці руїни. Може, хто-небудь із тих нещасних залишився живий.

Без зайвих слів трапери заходилися розкидати уламки колишнього форту й через двадцять хвилин наполегливої роботи натрапили на засипаний попелом і закиданий головешками чималий люк. З великими труднощами, відкинувши кришку люка, вони виявили під нею вузенький вхід до підземелля, з якого тхнув нестерпний сморід.

Запаливши смолоскипи, трапери, перемагаючи огиду, зійшли по сходинках униз. Жахливе видовище явилось їх очам: на вогкій долівці

підземелля купами лежало кілька десятків покалічених і обгорілих трупів. Оглядаючи ці страшні мертві тіла, Щире Серце помітив, що одне з них ворухнулось. Швидко й обережно мисливці винесли його з підземелля, поклали на купу сухого листу й заходилися приводити до притомності. Розціпивши пораненому зуби, Весела Вдача влив йому у рот кілька крапель рому. Через кілька хвилин нещасний розплющив очі, глибоко зітхнув і навіть спробував підвестись.

— Я комендант форту,— вимовив він глухим голосом.— Минулої ночі на нас напали індійці. Ми боронилися уперто, та їх було не менше як дві сотні, а нас лише дванадцять.

— З якого племені ці індійці? — спитав Щире Серце.

— Команчі,— прошепотів умираючий.— Їх вів Орлина Голова... Помстіться...

Це були його останні слова. Трапери закрили йому очі й поховали разом з усіма його солдатами. Цю тяжку роботу вони закінчили лише надвечір і до ночі дозволили собі трошки відпочити. А коли зійшов місяць, вони посідали на коней і подалися навздогін за команчами.

VIII. В РАНЧО ЧОРНОГО ЛОСЯ. ЩЕ ОДНА ТРИВОГА

В новому таборі мексиканців дні минали за встановленим розпорядком. Генерал, все ще приховуючи від своїх супутників мету подорожі, щоранку з одним з провідників виїздив з табору і повертався лише надвечір. Під час його відсутності донья Люс дуже нудьгувала. По обіді вона або сиділа біля свого намету, або супроводила лікаря та капітана Агвіляра в їх короткочасних і зовсім нецікавих прогулянках поблизу табору. Після жахливої нічної пожежі ясний обрій прерій здавався їй носієм таємничих несподіванок, і це, змушуючи посилено битися її серце, трохи розвіювало щоденну нудьгу.

Одного ранку, коли генерал, як звичайно, зібрався їхати в прерію і йому вже подали коня, донья Люс вийшла з свого намету і підбігла до нього попрощатись. Вона, як і завжди, розмовляла з ним з привітною посмішкою, але генерал помітив у ясних очах своєї улюбленици неспокій.

— Дитя моє, ви хочете у мене чогось попросити? — спитав він, допитливо дивлячись на неї.— Кажіть сміливо, ви ж знаєте, що я не можу вам відмовити ні в чому.

— Це правда, дядечку, та я боюсь, що цього разу умовити вас буде дуже важко.

— Чого ж ви хочете?

— Відверто кажучи,— зважилася, нарешті, дівчина,— мені дуже набридло сидіти в таборі. Ви зробили б мені велику приємність, якби дозволили супроводити вас у ваших щоденних мандрівках.

Генерал нахмурився. Помітивши це, дівчина знітилась і почервоніла. Однак, подумавши якусь мить, генерал посміхнувся й ласкаво сказав:

— Ну що ж, можливо, так буде навіть краще. Не марнуйте ж часу, дитя моє, і швидше збирайтесь. Віднині ви станете постійною учасницею моїх екскурсій.

Дівчина з вдячністю поцілувала його й радісно побігла розпорядитись, щоб для неї осідлали коня. За чверть години маленька кавалькада в складі доньї Люс, генерала, Балакуна та двох солдатів швидко виїхала з табору й подалася до лісу.

— Куди накажете вести вас сьогодні? — спитав генерала Балакун.

— Веди нас до ранчо тих траперів, про яких ти розповідав мені вчора,— наказав генерал, і Балакун, мовчки кивнувши головою, ледь

помітною стежкою звернув углиб лісу. Коні на кожному кроці заплутувалися в ліанах і спотикались, їхати було важко, але донья Люс почувала себе щасливою й невгаваючи щебетала.

Раптом провідник зупинився й знаком руки закликав усіх змовкнути.

— Людина! — стиха сказав він генералові.

У преріях ніколи не знаєш, з ким маєш справу — з другом чи з недругом — і, зустрічаючись уперше, люди — і білі, і метиси, і індійці — ставляться один до одного насторожено й недовірливо. Обмінюючись традиційними привітаннями, вони, проте, не зводять один з одного очей, сторожко прислухаються й тримають зброю напоготові. Тому, почувши Балакунове попередження, генерал і його солдати поквапно сховали донью Люс за дерева, а самі приготувалися до бою.

Кроків за п'ятдесят від мандрівників стояв кремезний мужчина з рішучим, енергійним і чесним обличчям. Шкіряна мисливська блуза доходила йому до колін, ноги щільно облягали чудного крою гетри, стягнені шнурками й прикрашені безліччю брязкалець. Обутий він був у чудові, розшиті скляним бісером мокасини, а з плечей звисало строкате одіяло, прикріплене до талії червоним поясом, за яким стирчало два пістолети, ніж та індійська люлька. Він стояв, спершись на розмальовану кіновар'ю та поцятковану мідними цвяшками рушницю, і пильно дивився на генерала та його супутників.

— Якого він племені? — здивований незвичайним виглядом цієї справді мальовничої постаті, спитав генерал.

— Це не індієць,— відповів Балакун.

— Метис?

— Ні, білий.

— Білий? — ще більше здивувався генерал.— У такому вбранні?

— Звичайне вбрання трапера прерій,— знизав плечима Балакун.

— Хто ви такі, хай йому чорт, і чого вам тут треба? — не досить люб'язно урвав цей короткий діалог між генералом і Балакуном той, про кого йшла мова і кому, очевидно, увірвався терпець.

— Не турбуйтесь,— надіваючи рушницю на плече, відповів генерал. — Ми мирні, стомлені далекою дорогою мандрівники і просимо вас дозволити нам трохи відпочити у вашому ранчо.

— Будь ласка! — вже зовсім іншим, лагідним і добродушним тоном сказав трапер.— Чорний Лось, коли з ним не шукають сварки,— людина привітна й гостинна. Ходімо, і я поділюсь з вами усім, що маю.

В Балакунових очах, коли він почув ім'я Чорного Лося, промайнув неспокій, і, щоб приховати своє збентеження, він натягнув поводи, ніби стримуючи коня, який, проте, стояв зовсім нерухомо. Чорний Лось це помітив, кинув на провідника бистрий, уважний погляд, і по його обличчю перебігла тінь незадоволення. Було очевидно, що люди ці знали один одного, але удали, що стрічаються вперше.

Вивівши з чагарнику свого коня, Чорний Лось скочив на нього й наблизився до генерала.

— Моє ранчо звідси недалеко,— сказав він,— і якщо сеньйорита не гребуватиме шматочком добре приправленого бізонячого горба, я охоче почастую її цією смачною стравою.

— Дякую вам, кабальєро,— посміхнулася дівчина,— але зараз я нічого так не жадаю, як хоч би короткочасного відпочинку.

— Ну, що ж, тоді дозвольте мені тимчасово замінити вашого провідника і через кілька хвилин я відчиню перед вами двері мого ранчо.

Сказавши це, Чорний Лось виїхав уперед, став на чолі кавалькади й подав знак рушати.

Якийсь час вони їхали берегом досить широкого струмка, потім трапер круто звернув убік і знову заглибився в ліс. Стежка стала ширшою, й донья Люс, розважаючись, пустила свого коня риссю і наздогнала мисливця.

Побачивши її поряд себе, Чорний Лось обережно глянув назад і, переконавшись, що їх ніхто не може підслухати, стиха сказав:

— Прошу вашої уваги, сеньйорито, я маю з вами серйозно поговорити.

Дівчина здивовано підвела брови.

— Не дивуйтесь, сеньйорито, хоч ми бачимося вперше, я знаю, хто ви такі і хто ваші супутники.

— Я слухаю вас,— все ще знетямлено промовила дівчина.

— Коли не помиляюсь, ви з того табору чужоземців, що кілька днів тому розташувався в прерії й вивчає її в усіх напрямах?

— Так, ви не помиляєтесь,— ствердила донья Люс.

— Серед вас є такий собі чудакуватий товстун у зелених окулярах і світлій перуці. Він розважається тим, що збирає камінці й трави.

— Це лікар і дуже поважний вчений,— трохи образившись за Дюр'є, заперечила генералова племінниця.

— О, я знаю це, сеньйорито, і ніяк не хотів принизити його гідності. Він дав мені ліків від болотяної пропасниці, й ми вже встигли з ним заприятелювати. Але на навколишніх індійців та й траперів він справляє враження божевільного, й це дуже стане нам у пригоді, бо в преріях людей не сповна розуму не тільки не кривдять, а навіть оберігають. Чому це має для нас значення, ви зараз зрозумієте. Так от, сеньйорито, мені доручено вас попередити: не довіряйте вашому провідникові; це неприторенний негідник, його мають по всіх преріях Заходу за злочинця і зрадника. Вірте мені, він неспроста втерся до вас у довіру і, безперечно, щось проти вас замишляє. На жаль, в цих краях чимало різних мерзенних людців, з якими він, я певний, уже домовився, щоб заманити вас у пастку й пограбувати абощо.

— Боже мій! — злякано скрикнула дівчина й натягнула повід, щоб повернути коня назад.— Я зараз попереджу дядечка...

— Ні в якому разі, сеньйорито,— спинив її Чорний Лось.— Ви зіпсуєте цим усю справу. Балакун такою ж мірою розумний і хитрий, як і підлий. Він відразу зрозуміє, що йдеться про нього, й тоді його нелегко буде викрити й спіймати. Я сам попереджу генерала, коли для цього настане слушна мить.

— Що ж маю робити я?

— Поки що нічого. Тільки будьте насторожі, і коли помітите щось підозріле, пришліть до мене вашого лікаря. У зв'язку з тим, що його тут вважають за недоумкуватого, його ніхто не займатиме, й він за всяких обставин вільно проходитиме, де схоче. Ви попросите його переказати мені лише три слова: "Ждемо Щире Серце"...

— Щире Серце? — зашарівшись, перепитала дівчина.

— "Ждемо Щире Серце",— повторив пароль Чорний Лось.— Це він доручив мені зв'язатися з вами і генералом, і наша сьогоднішня зустріч аж ніяк не випадкова. Щире Серце стоїть на чолі всіх білих траперів арканзаських прерій, і на перший його поклик, щоб допомогти вам і врятувати від можливого лиха, під його команду стане не менше півсотні найкращих і найвідважніших стрільців цього краю. Отже, покладіться на мене, сеньйорито, і не забудьте цих трьох коротеньких слів: "Ждемо Щире Серце". Ви не забудете?

— Ніколи в світі,— прошепотіла донья Люс і на знак подяки потиснула траперові його чесну руку.

За кілька хвилин мандрівники під'їхали до ранчо Чорного Лося. Це була вбога, сплетена з гілок халупа, точнісінько така, як і ранчо інших траперів. Проте, коли Чорний Лось запросив гостей зайти всередину дому, вони були приємно здивовані: житло мисливця було просторе, чисте й затишне, і стомлена донья Люс знайшла там для себе м'яку й зручну постелю з сухого листу, вкриту ведмежими та бізонячими шкурами.

Після ситного обіду, приготовленого за кращим зразком кулінарного мистецтва прерій, донья Люс залишилася відпочивати в хатині, а мужчини вийшли на повітря. Генерал і Чорний Лось влаштувалися під деревом і розговорились.

— Друже мій,— почав розмову генерал,— дозвольте мені подякувати вам за гостинність і попросити вас відповісти мені на кілька запитань.

— Слухаю вас, генерале,— сказав Чорний Лось.

— Ви давно живете в цих місцях?

— Десять років, і дай мені боже прожити тут ще хоча б стільки ж.

— А звідки ви родом?

— З Квебека. Я канадець.

— Скажіть, чи є серед ваших товаришів мексиканці?

— Їх тут чимало.

— Чи не могли б ви мені про них розповісти.

— Мені дуже шкода, генерале, але я про них не знаю майже нічого. Однак тут є один трапер, який про кожного з них міг би дати вам вичерпні відомості.

— Он як?.. Його ім'я?

— Щире Серце.

— Щире Серце? — жваво перепитав генерал.— О, я цю людину вже знаю.

— Зараз його тут, на жаль, немає. Він у від'їзді. Проте він незабаром повернеться, і якщо за цей час ваш табір не вирушить далі, я сповіщу вас.

— Я буду вам дуже вдячний. Зараз я поясню вам, де розташувався наш табір.

— О, не турбуйтесь, генерале,— посміхнувся Чорний Лось.— В цій пустині нам усе відомо. Натомість, поки ніхто нам не заважає, дозвольте мені дати вам маленьку пораду. Ваш провідник... Стережіться його...

Генерал рвучко повернув голову до свого співбесідника, але той, показуючи очима на Балакуна, який несподівано опинився майже біля них, звів розмову на інше.

Сонце стало вже схилятися на обрій. Час було вирушати до табору, і генерал у супроводі Чорного Лося повернувся до ранчо і розбудив донью Люс.

Поки солдати сідлали коней, генерал і його племінниця попрощались з господарем і подякували йому за гостинний прийом.

Поверталися мовчки. Генерал глибоко замислився, обмірковуючи свою незакінчену розмову з трапером; донья Люс, схвильована попередженням Чорного Лося, була зосередженою й принишклою, а Балакун намагався в думках встановити зв'язок між розмовою Чорного Лося з молодою дівчиною і пізнішою його розмовою з генералом. Інстинкт підказував йому, що говорено було про нього.

Генерал наказав збільшити алюр. Коней пустили риссю, і за годину колона мандрівників наблизилась до свого табору.

Подали вечерю. За столом, як і в дорозі, панувало тривале мовчання. Кожний з присутніх відчував себе стомленим після денної їзди й переживань, і відразу після вечері всі пішли спочивати.

Через півгодини увесь табір спав. Не стуляв очей тільки Балакун. Він уже не мав сумніву, що генерал і дівчина його підозрюють і що не сьогодні завтра від його послуг відмовляться. Десь за годину-півтори він підвівся, прислухався і, обережно ступаючи, став прокрадатися до виходу з табору.

Раптом чиясь рука лягла на його плече й тихий голос прошепотів йому на вухо.

— Це я, Кеннеді! Мені треба з тобою поговорити.

Провідник тривожно оглянувся довкола. Переконавшись, що за ними ніхто не стежить, він схопив за руку свого спільника і відвів його набік.

— Що нового? — спитав Кеннеді.

— Все загинуло,— прошепотів Балакун.— Старий і оте дівчисько сьогодні довго розмовляли з Чорним Лосем, а він мене знає здавна. Голову даю навідруб, що він радив їм мені не довіряти. Отже, треба діяти якнайшвидше.

— Ну, що ж, це навіть краще.

— А капітан повернувся?

— Сьогодні надвечір. Хлопці переховуються в печері. Їх рівно сорок.

Балакун задумався. Раптом він рішуче підвів голову й подивився на небо.

— Слухай,— сказав він нарешті,— повертайся до печери й перекажи капітанові, що дівча треба взяти сьогодні. Якщо він погодиться, всі сідайте на коней і будьте напоготові. До мене нехай під'їде шестеро найзавзятіших хлопців. З їх допомогою я позв'язую всіх солдатів і самого генерала. Поки вони міцно сплять, впоратися з цією справою буде неважко. Потім я свисну, і нехай капітан мчить сюди й забирає своє дівча під три чорти! Я вже далі не буду втручатись. Як на тебе мій план?

— План чудовий. Тільки ти випустив з уваги одне: як ми зможемо проникнути в табір?

— Чорт! Так само, як ти зробив це щойно. Тепер ти повинен добре знати, де вихід. А втім, ходімо, я покажу його тобі ще раз.

Вони попрямували до потайного виходу з табору. Це був вузенький і добре замаскований отвір в укріпленні. Та коли вони вже підходили до нього, перед ними постала чиясь тінь, і в тиші ночі пролунали два пістолетні постріли. Бандити закричали.

Постріли й зойки змовників звели на ноги увесь табір. Запаливши смолоскипи, всі кинулися до укріплень. Генерал і капітан Агвіляр прибули перші. Вражені, вони побачили біля потайного ходу озброєну пістолетами донью Люс і біля її ніг скривавленого бандита.

— Праведне небо! — злякано скрикнув генерал.— Племіннице, що з вами сталось? Вас не поранено?

— Заспокойтеся, дядечку, стріляла я,— збуджено відповіла дівчина. — Двоє негідників зазіхали на нашу безпеку. Один з них утік, а цьому вже недовго, мабуть, залишилося жити.

Генерал схилився до пораненого й впізнав Кеннеді.

— Якби не щасливий випадок,— тремтячи, продовжувала донья Люс, — на нас цієї ночі напали б бандити. Вони ховаються десь тут поблизу.

— Посилити варту й готуватися до оборони,— наказав генерал капітанові Агвіляру, а сам швидким кроком пішов оглядати укріплення.

Балакун утік, та кривавий слід, що залишився після нього, свідчив, що його поранено дуже тяжко. Вдень можна було б спробувати його наздогнати, але в темряві ночі це було б нерозважним риском.

Коли минулася перша тривога, настала реакція і донья Люс мало не знепритомніла. Лікар допоміг їй повернутися до намету. Ідучи з Дюр'є,

донья Люс пригадала свою ранкову розмову з Чорним Лосем і вирішила, що настав час удатися до нього по допомогу.

— Докторе,— ласкаво звернулася вона до Дюр'є.— Я хочу просити вас зробити мені велику послугу.

— Розпоряджайтеся мною, сеньйорито, як самі собою.

— Ви знаєте трапера, якого звуть Чорним Лосем?

— Так, його ранчо недалеко звідси.

— Прошу вас, як тільки почне розвиднятись, рушайте до нього й перекажіть йому від мого імені тільки три слова: "Ждемо Щире Серце". Він все зрозуміє.

— Ждемо Щире Серце,— намагаючись запам'ятати ці слова, слухняно повторив добрий товстун.— Можете на мене покластись, сеньйорито, я не забуду.

— Спасибі вам, докторе,— прошепотіла дівчина і, змучена пережитими хвилюваннями, заснула міцним, глибоким сном.

На світанку, незважаючи на генералові заперечення й застереження, лікар виїхав з табору і риссю погнав свого коня по схилу узгір'я.

IX. ПОЛОНЕНІ КОМАНЧІВ. ПОМСТА ОРЛИНОЇ ГОЛОВИ

Очолювані Орлиною Головою команчі належали до великого роду Змії, що нараховував близько п'ятисот томагавків. Проникнувши в прерію, щоб пополювати на бізонів і помірятися силою з своїми одвічними ворогами — пауні та сіу — вони не мали наміру нападати на

американців. Але, як ми вже знаємо, комендант форту на березі Канадської річки з безглуздою жорстокістю вбив двох їхніх воїнів і кров убитих волала до відплати.

Зруйнувавши форт і спаливши недобитих у бою його оборонців, Орлина Голова, добре розуміючи, що білі йому цього не подарують, вирішив негайно повертатися до селища свого племені, де можна було переховати здобич і не боятися переслідувань. Рішучий і сміливий, але разом з тим і обережний вождь, він передбачливо вжив усіх застережних заходів проти можливої погоні й повів свій загін манівцями, раз у раз петляючи, роблячи великі обходи й старанно знищуючи свої сліди.

Незважаючи на це, загін посувався досить швидко й на шостий день був уже недалеко від рідного селища. Розвідники не виявляли ніяких ознак переслідування, і Орлина Голова, вважаючи, що небезпека минула, вирішив дати своїм людям відпочити. Отаборившись у зручному місці, воїни посплутували коней, поставили вартових і розпалили вогнища, а Орлина Голова, зробивши всі розпорядження, наказав підвести до себе полонених — Но-Евзебіо та літню жінку.

Зустрівши їх привітним і чемним поклоном, вождь команчів сів, прихилився до дерева, запалив свою люльку, кілька разів з неї затягнувся, а тоді простягнув її старому. Це було знаком великої прихильності, і Но-Евзебіо, щоб не образити й не розгнівити свого страшного добродійника, поквапно взяв її й теж кілька разів затягнувся.

Все це робилося мовчки.

Нарешті Орлина Голова заговорив.

— Чи добре почуває себе брат мій серед червоношкірих? — спитав він, звертаючись до Но-Евзебіо.

— Нарікаючи на твоїх людей, я був би несправедливий,— дипломатично відповів старий.— Усі ставляться до мене ласкаво й уважно.

— Мій брат — друг мій,— урочисто оголосив вождь команчів.— Колись він врятував Орлиній Голові життя, а Орлина Голова ніколи нічого не забуває. Нехай отець мій скаже, чого він хоче, і його бажання буде виконано.

— Спасибі великому вождеві за прихильність,— вклоняючись, подякував Но-Евзебіо.— Я охоче скористаюся з його ласкавої пропозиції й дякуватиму безмежно, якщо мені буде дано змогу добратися до якого-небудь селища людей мого кольору.

— Тільки братові моєму доведеться почекати, поки ми наздоженемо людей нашого племені.— З цими словами Орлина Голова взяв у Но-Евзебіо люльку й знову зробив кілька глибоких затяжок. Вважаючи, що розмову скінчено, старий хотів відійти набік, але індієць знаком наказав йому не рушати з місця.

— Хто ця жінка? — помовчавши спитав він, показуючи рукою на іспанку, яка скромно стояла поряд.

— Ім'я цієї жінки донья Хесусіта,— відповів Но-Евзебіо трохи збентежено.— Це дружина мого господаря.

— Що? — здивувався команч.— Хіба брат мій раб?

— Ні,— гордо заперечив старий,— я не раб. Я відданий слуга цієї жінки.

— Нехай буде так,— іронічно посміхнувся індієць.— Ну що ж, ця жінка піде разом з моїм братом.

— Дякую,— прошепотіла донья Хесусіта.— Але, коли вождь такий до нас прихильний і ласкавий, чи не дозволить він нам попросити у нього ще однієї послуги?

— Нехай мати моя говорить — уші мої відкриті,— кинувши на неї з-під опущених вій бистрий погляд, ласкаво дозволив команч.

— У мене є син,— підбадьорена його лагідним тоном, продовжувала донья Хесусіта.— Це відомий білий мисливець. Нині він перебуває десь тут, у прерії, і ми могли б...

Почувши ці необережні слова, Но-Евзебіо мимоволі здригнувся.

— Сеньйоро,— впадаючи їй у мову, поквапно заговорив він,— вождь вирішив мудро й справедливо, і нам не слід...

— Замовкни! — грізно наказав йому Орлина Голова.— Нехай брат мій дасть можливість говорити моїй білочолій матері, вона звертається до вождя!

Кров кинулась в обличчя Но-Евзебіо, і він похнюпився й змовк, а Орлина Голова повернувся до доньї Хесусіти і сказав лагідно і вкрадливо:

— О, то син моєї матері великий воїн? Це добре.

Серце бідолашної жінки сповнилося радісною гордістю, і вона ствердила охоче й довірливо:

— Так, син мій один з найвідважніших траперів Заходу.

— Он як! — ще лагідніше й вкрадливіше сказав Орлина Голова.— Отже, в преріях Заходу ім'я цього уславленого воїна має бути шановане і знане?

Бідолашна жінка прочитала на обличчі свого відданого слуги вираз неприхованого жаху і зрозуміла, нарешті, що допустилася непоправної помилки.

— Навіщо вождеві знати ім'я мого сина,— розгублено прошепотіла вона.— В преріях дуже багато траперів і вождь команчів не може знати їх усіх. Нехай він дозволить мені іти спочивати...

— Не раніше, ніж мати моя назве ім'я свого сина — великого воїна,— з погрозою в голосі промовив команч.

Виходу не було, і Но-Евзебіо, звертаючись до великодушності ворога, вирішив сказати йому правду:

— Орлина Голова — великий і мудрий вождь і, я певний, що він не зловживатиме тим, що йому до рук випадково потрапила мати його ворога... Син цієї жінки — Щире Серце.

— Щире Серце? — зловісно скрикнув Орлина Голова.— Твоя правда, брат мій, я доведу, що індійці вміють платити добром за зло. Бачите оці рани на моїй руці? Хто їх мені зробив? Щире Серце! Ми вороги, і мати його в моїй владі. Я міг би зараз же прив'язати її до стовпа тортур, замордувати і вбити... Це моє право...

Приголомшені полонені схилили голови.

— Але поки що я цього не зроблю,— хижо посміхаючись, продовжував Орлина Голова.. — Я дам вам відстрочку. З настанням вечора нехай брат мій вирушає шукати Щире Серце і приводить його сюди. Якщо післязавтра до схід сонця він не буде в моїх руках, мати

його загине. Мої воїни спалять її живцем біля кривавого стовпа і з кісток її навирізують собі мисливських свистків. Можеш іти — я сказав.

Но-Евзебіо кинувся вождеві до ніг, але мстивий індієць відштовхнув його й пішов геть.

— О сеньйоро! — розпачливо скрикнув старий,— ви загинули!

— Негайно виїжджай звідси, як він тобі звелів.— Схвильовано, але твердим голосом наказала йому донья Хесусіта.— Тільки, бога ради, не приводь сюди мого сина. Для мене життя важить небагато і я помру без жалю. Тільки б він був живий і здоровий!

Старий слуга похитав головою.

— До схід сонця я його знайду,— мовив він рішучим тоном,— і він зуміє вирвати вас з лабет цих дикунів.

— Благаю тебе, замовкни,— злякано прошепотіла донья Хесусіта.— Цей жорстокий команч за нами стежить і може тебе почути.

Справді, Орлина Голова стояв поблизу, прихилившись до дерева й, здавалося, тішився палкою суперечкою своїх полонених. Коли ж Но-Евзебіо, скочивши на коня, подався до лісу, він задоволено посміхнувся, знизав плечима й пішов обходити табір.

Сутеніло. Надходила ніч. Вартові стояли на своїх місцях, і, здавалося, навкруги все було спокійно. Певний своєї безпеки, Орлина Голова повернувся до намету і спокійно заснув. Він і не підозрював, що саме в цей час на галявину, що містилася на відстані п'яти-шести миль від його бівуаку, на тій самій галявині, де напередодні його загін спинявся на короткочасний привал, з'явилося двоє людей, супроводжуваних великими мисливськими собаками.

Щире Серце і Веселу Вдачу,— а це були саме вони,— хитрощі індійців не ввели в оману. Спритні і вправні мисливці, вони легко відрізняли справжні сліди від фальшивих і несхибно йшли за команчами назирком, як то кажуть, наступаючи їм на п'яти. В цьому великою мірою їм допомагали ще й сліди собаки Трима, знайденого Веселою Вдачею в руїнах форту.

Щовечора трапери спинялися на тому місці, де перед цим Орлина Голова влаштовував свій бівуак. Цієї ночі, оглянувши галявину, вони переконались, що нарешті наздогнали індійців і що вони мають бути від них не далі одного кількагодинного переходу. З обережності друзі вирішили до ранку не просуватись вперед і, покладаючись на чуйність своїх відданих хортів, зручно вмостились на траві і міцно позасинали.

Коли вони прокинулись, сонце стояло вже високо в небі.

Насамперед треба було обміркувати план нападу на команчів, і трапери почали радитись.

— Якщо Орлина Голова встиг з'єднатися з основним своїм загоном,— стиха, немовби думаючи вголос, сказав Щире Серце,— то нам нема чого поспішати. З п'ятьма сотнями індійців ми удвох нічого не вдіємо.

— Це правда,— погодився з ним Весела Вдача.— І все-таки, перебуваючи так близько від них і знаючи, що вони тримають у полоні вашу матусю, ми не можемо бути бездіяльними.

— О, я дуже хотів би діяти негайно,— зціпивши зуби, промовив Щире Серце,— але доведеться зробити інакше. Ось що, Весела Вдачо, рушайте до Чорного Лося й попросіть його зібрати якомога більше наших людей. Тим часом я піду до команчів, спробую з ними домовитись і запропоную за матір викуп.

Весела Вдача з сумнівом похитав головою.

— Вони не погодяться, Щире Серце. Орлина Голова вас ненавидить і...

— Ну що ж,— розуміючи свого друга з півслова, перебив його Щире Серце.— Тоді доведеться вдатись до зброї.

Раптом собаки, що спокійно лежали біля ніг мисливців, нашорошили вуха, стиха заскавчали й схопилися з місць.

— Це, мабуть, хтось свій,— заспокоїв його Щире Серце, про всяк випадок стискаючи в руках рушницю.— Вони поводяться так, наче впізнали друга.

— Може, це Чорний Лось або ще хтось із наших? — обережно визираючи з трави й вдивляючись вдалину, висловив припущення Весела Вдача.

Незабаром почувся тупіт коня й показався вершник, який щодуху мчав просто на наших друзів. Собаки з радісним гавкотом кинулися йому назустріч.

— Та це ж Но-Евзебіо! — стривожено сказав Щире Серце.— Чому він сам? Невже з мамою скоїлося якесь лихо?

Друзі посідали на коней і помчали назустріч Но-Евзебіо. Незабаром вершники з'їхалися.

— Нещастя! — простогнав старий, спиняючи коня й знеможено схиляючись до луки.

— Що з вами, Но-Евзебіо? — скрикнув Щире Серце.— Кажіть же!

— Ваша мати, доне Рафаель, у полоні в Орлиної Голови.

— Знаю. Ми йдемо по ваших слідах з берегів Канадської річки.

— Та це ще не все,— насилу вимовляючи слова, продовжував Но-Евзебіо.— Якщо сьогодні ж ви не віддастесь до рук Орлиної Голови, команчі живцем спалять її на кострі.

Крик болю й гніву прохопився з грудей Щирого Серця і він поточився в сідлі.

— Ще не все втрачено,— підтримуючи друга, сказав Весела Вдача.

Пригнічений Но-Евзебіо низько схилив голову.

— Крайнім строком Орлина Голова призначив сьогоднішній світанок, — тяжко зітхнувши, додав він.— Я зробив все, що міг, але ми стрілися надто пізно.

Першої миті Щире Серце, здавалося, був до краю приголомшений цією страшною звісткою. Потім він рвучко випростався в сідлі і до нього повернулась енергія.

— Я надто добре знаю цього клятого команча,— похмуро сказав він. — Смерть моєї матері не наситить його жадоби до помсти. Можливо, чекаючи на мене, він продовжить її тортури. Покажемо ж цьому дикунові, чого варті троє сміливих траперів.

Пришпоривши коня, він галопом кинувся по сліду команчів. Весела Вдача і Но-Евзебіо, не задумуючись, помчали за ним. Здавалося, троє вершників змагаються на перегонах. Усі троє, тримаючись на одній лінії, бліді, зціпивши зуби, долаючи потоки, перестрибуючи через яри й безнастанно нахльостуючи своїх коней, мчали з швидкістю вітру. Щире Серце раз у раз кидав у повітря поклик мексиканських гаучо, і збуджені коні дедалі більше прискорювали біг.

— Швидше, швидше! — глухим голосом повторював мисливець.

X. САМОВІДДАНІСТЬ ДОНЬЇ ХЕСУСІТИ. СТОВП ТОРТУР

Прирікши донью Хесусіту на смерть і тортури, Орлина Голова, проте, не змінив до неї свого ставлення й був з нею чемний і лагідний. Взагалі, індійці, хоч їх дехто й називає "жорстокими дикунами", поводяться з своїми полоненими людяно й справедливо. Тортури і вбивства вони допускають лише в окремих випадках, коли цього вимагають закони помсти й інтереси всього племені.

Страшний вирок доньї Хесусіті був саме таким рідкісним випадком, викликаним нестримною ненавистю Орлиної Голови до Щирого Серця й пристрасним бажанням вождя помститися своєму давньому й непримиренному ворогові.

З'єднавшись з усім племенем на другий день після від'їзду Но-Евзебіо, Орлина Голова негайно скликав раду вождів. Рада зібралася в центрі нового табору, який за короткий час набрав вигляду обжитого селища. Навкруги стояли намети, зроблені з бізонячих шкур, напнутих хрест-навхрест на вбиті палі. Внизу всі намети були обкладені земляними брилами, а вгорі мали чималі отвори, через які проходив дим вогнища.

Жінки сновигали тут і там з оберемками хмизу та м'ясом або поралися з дітьми, а чоловіки, сидячи біля вогнищ, розпалених просто неба, курили й статечно розмовляли.

Здавалося, все йшло своєю чергою, проте відчувалось, що готується щось незвичайне. Незважаючи на ранній час — сонце ще тільки сходило, — всі вожді зібралися у вігвамі ради й посідали навколо священного вогнища. Обличчя їх були поважні, задумливі, і сиділи вони мовчки й непорушно.

Аж ось, тримаючи в руках запалену люльку, в коло ввійшов люльконоша. Поважно вклонившись на всі чотири боки, він прошепотів коротку молитву і, не випускаючи з рук чубука, подав люльку найстарішому з вождів. Це був старезний, геть увесь вкритий шрамами дід, якого команчі мали за дуже мудрого й глибоко поважали. Його ім'я було Есхіс, що означає — сонце.

Есхіс мовчки затягнувся, і люльконоша передав люльку його сусідові. Коли люлька отак обійшла все коло, люльконоша витрусив з неї попіл у вогонь і урочисто сказав:

— Преславні вожді племені команчів! Хай натхне вас великий дух мудрості Натосх на рішення мудре і справедливе!

З цими словами він знову шанобливо вклонився й пішов геть.

Минуло кілька хвилин у мовчанні. Нарешті Есхіс підвівся і, звертаючись до присутніх, поважно промовив:

— Сину мій, Орлина Голова має до ради вождів важливе повідомлення. Нехай він говорить, наші уші відкриті. Орлина Голова — мудрий і доблесний воїн, і рада вождів слухатиме його шанобливо й уважно.

— Хай прийме вождь мою подяку,— вклоняючись, сказав Орлина Голова.— Отець мій наймудріший серед мудрих і дух великий Натосх не має від нього таємниць.

Вожді схилили голови на знак поваги й згоди.

— Всі білочолі — наші споконвічні вороги,— продовжував Орлина Голова.— Вони нещадно нас переслідують, чинять нам утиски й змушують нас поступатися їм найкращими мисливськими угіддями. Вони грабують нас і навіть вбивають, коли можуть зробити це безкарно, а ми,

мов полохливі лані, не помишляючи про помсту, ховаємось від них у лісах. Невже ми будемо терпіти все це й далі? Невже не помстимося лютим ворогам? Хіба закон прерій не каже — око за око, зуб за зуб? Нехай отець мій скаже — справедливо це чи ні?

— Помсту дозволено,— подумавши відповів Есхіс.— Це право поневолених і гнаних. Та помста має бути відповідною кривді й справедливою.

— Слова мого отця правдиві й мудрі,— погодився Орлина Голова.— А що скажуть мої брати?

— Есхіс говорить правду,— підтвердили вожді.— Він помилятися не може.

— Мій брат на когось має скаргу? — помовчавши, спитав старий.

— Так,— похмуро відповів Орлина Голова.— Мене скривдив білочолий трапер. Багато разів він нападав на мій табір і на моїх воїнів, а нещодавно поранив мене самого. Ось подивіться на мою руку,— на ній ще не загоїлася рана. Цей білочолий — найлютіший ворог усіх команчів. Він полює на них, як на дикого звіра, і муки їх та передсмертний стогін є для нього найбільшою втіхою.

Орлина Голова виголосив останні слова з таким запалом, що присутні затремтіли від обурення й гніву. Хитрий команч зрозумів, що думка вождів схиляється на його бік, і продовжував ще з більшим піднесенням.

— Коли б ішлося лише про мене, я міг би дарувати образу, хоч би яка вона була тяжка й болісна. Та ворог цей заприсягнувся знищити увесь наш рід, і ми повинні без жалю забрати в нього найдорожче з того, що він має. В руках у мене його мати. Я не піддався ненависті і не вбив її відразу, дарма що легко міг би це зробити. Мені шкода і гидко марно

проливати кров, караючи за винною безвинну. Я прагнув бути справедливим і навіть дав цій жінці змогу врятуватись. Два дні тому один мій білочолий полонений вирушив шукати її сина, щоб той прийшов сюди й прийняв тортури замість неї. Він мав тут бути нині до схід сонця. Та строк минає, а його нема. У нього заяча душа; і він хоробрий лише тоді, коли має справу з беззбройним. Вирішуйте ж самі, чи слід принести в жертву білу жінку, що породила ворога індійців. Великі вожді племені команчів, сонце сходить! Я сказав. Що скажуть мої брати?

Виголосивши таку довгу промову, Орлина Голова сів, і, схрестивши руки на грудях, схилив голову, чекаючи вироку вождів.

Настало тривале мовчання. Нарешті підвівся Есхіс.

— Брат мій говорив добре,— мовив старий вождь.— Його слова — слова людини, яка не піддалася пристрасті помсти. Білочолі справді наші жорстокі вороги і прагнуть нас занапастити й знищити. Тому, хоч би які тяжкі були страждання цієї жінки, вони для нас необхідні. Вона помре!

— Вона помре! — одностайно повторили вожді.

— Вона помре! — немовби стверджуючи вирок, сказав ще раз Есхіс. — Але смерть її буде не помстою, а спокутою. Хай знають всі — команчі не катують полонянок, а карають ворогів. Так я сказав!

Вожді підвелись і, шанобливо вклонившись старому, вийшли з вігваму.

Орлина Голова домігся свого. Схиливши на свій бік вождів племені, він зберігав видимість правосуддя і тепер міг вільно мститися своєму ворогові, уникаючи відповідальності за вчинок, жорстокість і несправедливість якого чудово розумів.

Незабаром команчі закінчили всі приготування до тортур, і полонянку підвели до стовпа. Двоє індійців силоміць поставили її на ще незапалене кострище, і навколо нього почався танець скальпа.

Бідолашна жінка трималася мужньо і безстрашно. Вона віддавала своє життя заради сина, і її ніщо вже не могло вразити. Боялася вона лише того, що син, намагаючись її врятувати, з'явиться тут і потрапить у лабети немилосердного ворога. Сама думка про це викликала трепет у її серці.

Розкішно вбрані воїни, з замащеними сажею обличчями, крутилися круг стовпа тортур в шаленому танці. Попереду йшло семеро музикантів з барабанами й брязкальцями. Їх обличчя були розмальовані чорними й червоними смугами, а голови прикрашені опадаючими на спину совиними перами.

Орлина Голова, який очолював цю процесію, тримав у руках довгу палицю, з верхнього кінця якої звисав скальп з розпростертим над ним опудалом сороки. Трохи нижче на палиці були прив'язані ще один скальп, шкура рисі та пера.

Танець тривав близько чверті години. Аж ось Орлина Голова злегка доторкнувся до призначеної жінки своєю палицею — і все відразу змовкло.

Це був знак починати тортури.

Головні воїни племені із зброєю в руках вишикувались перед стовпом тортур, а жінки — молоді й особливо старі — кинулись до засудженої з несамовитою лайкою.

Нещасна стояла мовчки, але не схилялась перед цією зливою образ і дивилась на своїх мучителів мужньо й безстрашно.

Орлина Голова не брав участі в знущанні. Вражений мужністю й гордістю своєї жертви, він, незважаючи на люту ненависть до Щирого Серця, мимоволі відчував до неї пошану. В душі його ворухнулось щось схоже на докори сумління, й він не тільки не прискорював подій, а навіть намагався відтягти момент розв'язки, відчуваючи дедалі більшу огиду до того, що діялось.

Сміливі, звиклі зневажати смерть і небезпеку, люди завжди вважають ганьбою для себе мучити слабшого, особливо жінку, єдиним засобом оборони якої є сльози. Безжально розправляючись з доньєю Хесусітою, команчі воліли б, проте, бачити перед собою не кволу стару жінку, а сильного ворога, здатного зневажливими прокльонами й лайкою розпалити їх ненависть. Полонені індійці, звичайно, глузують з переможців, у передсмертних піснях звинувачуючи їх у боягузтві й підлості, вихваляючи свої подвиги. Переможців це дратувало і якоюсь мірою виправдувало їх жорстокість. Нині ж перед ними була квола, вже напівмертва істота, яка покірно, мов ягня на бойні, чекала смерті. Це обеззброювало їх і не збуджувало в них інтересу до тортур.

Всі воїни, як і сам Орлина Голова, розуміли, що смерть беззахисної жінки не тільки не вкриє їх імена славою, а, навпаки, зганьбить і знеславить, і деякі з них уже одверто почали виявляти своє незадоволення. Отже, хочеш не хочеш, ганебну справу треба було закінчувати, і Орлина Голова, підійшовши до своєї жертви, відігнав від неї знавіснілих жінок.

— Послухай, полонянко! — промовив він похмуро.— Я додержав слова і навіть продовжив призначений строк. Та син твій не прийшов, і ти помреш.

— Я знаю це,— ослаблим голосом, але безстрашно сказала донья Хесусіта.

— Хіба жінки твого народу схожі на індійських сквоу і не бояться тортур та смерті? — здивовано спитав індієць.

— А хіба є жінки, які не віддадуть свого життя, щоб врятувати дитину? — відповіла вона запитанням на запитання.

— Послухай, білочола! — зворушений її словами мовив вождь.— У мене теж є мати. Я її люблю й заради неї можу відкласти твою страту до заходу сонця.

— Навіщо ж зволікати? — жваво заперечила донья Хесусіта.— Навпаки, я прошу в тебе, як ласки, прискорити мою смерть.

— А що, як син твій прийде?

— Це не змінить нічого. Тобі потрібна жертва? Вона перед тобою і благає тебе убити її швидше.

— Коли таке твоє бажання, то готуйся вмерти,— сумно сказав Орлина Голова і дав знак своїм воїнам.

Двоє індійців схопили донью Хесусіту, підвели до стовпа тортур і прив'язали, а всі воїни, озброївшись ножами для скальпування, оточили полонянку щільним колом.

XI. МАТИ Й СИН. НОВІ ДРУЗІ

Чекаючи першого удару, донья Хесусіта мимоволі заплющила очі й молила бога дарувати їй сили витримати страшні тортури і прискорити тепер уже, здавалося, зовсім неминучу смерть.

Раптом, розкидаючи юрбу вражених індійців, де стовпа тортур на змилених конях примчали двоє вершників. Вихором злетівши з сідла,

один з них кинувся до доньї Хесусіти і блискавично перерізав вірьовки, якими її було прив'язано до стовпа.

— Сину мій, навіщо ти сюди прийшов? — розпачливо прошепотіла бідолашна мати, падаючи йому в обійми.

— Простіть мені, мамо! — скрикнув Щире Серце.— Яких страждань вам довелося через мене зазнати!

— Іди звідси, Рафаелю, благаю тебе! Іди! — цілуючи його, просила донья Хесусіта.— Дозволь мені вмерти за тебе. Я вже не сподіваюсь від життя нічого.

— Не кажіть цього, мамо,— стискаючи її в обіймах, умовляв Щире Серце.— Я не покину вас ніколи в світі.

Приголомшені несподіваною появою Щирого Серця та Но-Евзебіо, команчі тим часом отямились і оточили їх грізною стіною, дедалі звужуючи коло. Орлина Голова наказав їм трохи відсторонитись, а сам наблизився до Щирого Серця.

— Мій брат у нас жаданий гість,— сказав він, іронічно посміхаючись.— А я вже перестав його чекати.

— Я не міг приїхати раніше,— спокійно глянувши на індійця, мовив відважний трапер.— Але тепер я тут, і, сподіваюсь, мати моя вільна?

— Так, вільна й може йти, куди захоче,— підтвердив команч.

— Ні, ні, я не піду нікуди,— палко заперечила донья Хесусіта.— Я мала вмерти і умру, а син мій буде жити!

— Навіщо нам життя моєї матері, коли тут є мій білочолий брат,— зловісно посміхаючись, сказав Орлина Голова.— Ми до стовпа тортур поставимо його.

Ці страшні слова і невблаганний вигляд жорстокого індійця позбавили до краю змучену донью Хесусіту останніх сил, і вона, впавши на руки сина, знепритомніла.

Ніжно обнявши й поцілувавши матір, Щире Серце передав її Но-Евзебіо і, коли той відніс її до коня й поклав на сідло, рішуче обернувся до вождів, які дивились на нього з неприхованою пошаною й захватом.

— Воїни команчів! — твердо сказав він, кинувши на них зневажливий погляд.— Ви підлі боягузи! Сміливі й чесні люди ніколи не катують жінку.

Не знаючи, що відповісти на ці дошкульні, але справедливі слова, воїни стояли мовчки, похнюпившись від сорому. Перший порушив мовчання Орлина Голова.

— Язик у мого брата гострий,— сказав він з погано прихованою люттю,— та ми побачимо, як він заговорить зараз.

— Хоч би там що було, а я зумію вмерти, як мужчина,— гордо відповів йому Щире Серце,— і від мене ви почуєте не стогін, а прокльони та лайку.

— Орлина Голова додержав слова і білочола мати мого брата вільна? — похмуро дивлячись на трапера, спитав команч.

— Так, мати моя вільна,— не розуміючи, до чого веде вождь, підтвердив Щире Серце.— Ну то й що?

— У полонених не повинно бути зброї.

— Ах, он як! — посміхнувся Щире Серце.— Це правда, зараз я тобі її віддам.

— Не поспішайте, друже, зброя вам ще знадобиться,— несподівано пролунав над юрбою чийсь дзвінкий, насмішкуватий голос.

Всі обернулись на цей голос, і з грудей Орлиної Голови вихопився несамовитий, розпачливий крик:

— Мій син! Моя дружина!

Позаду юрби індійців, біля одного з наметів, верхи на коні сидів Весела Вдача, а перед ним, злякано пригортаючи до грудей маленького п'яти-шестирічного хлопчика, впоперек сідла лежала молода вродлива індіанка.

— Мій син! Моя дружина! — розпачливо повторював Орлина Голова.

— Еге ж, це твій син і твоя дружина,— тримаючи пістолет біля скроні своєї полонянки й дивлячись на вождя з недоброю посмішкою, сказав Весела Вдача.— Тепер, здається, наші шанси рівні.

Скориставшись хвилинним замішанням, викликаним такою несподіваною й жахливою для індійців появою Веселої Вдачі, Щире Серце одним стрибком опинився біля свого друга.

Становище різко змінилось. Ще мить тому безпорадний перед численним ворогом і полонений, тепер Щире Серце був бодай відносно вільний і навіть міг диктувати команчам свої умови.

Індійці палко й самовіддано люблять свою сім'ю, і навіть найвідважніший воїн, здатний за інших обставин витримати найжорстокіші тортури, коли йдеться про порятунок його дружини й дітей, ладен іти на які завгодно поступки.

Побачивши дружину й сина в руках Веселої Вдачі, Орлина Голова забув про все на світі й думав лише про їх врятування. Тамуючи в душі ненависть і нестримну лють, він величним жестом відкинув з плечей одіяло, що правило йому за плащ, і з удавано спокійною посмішкою підійшов до мисливців.

— Коли вже брат мій, Щире Серце, прийшов до табору команчів,— сказав він примирливим тоном,— то виходить, настав час розвіяти ті хмари, що стали поміж нами. Ми знаємо, Щире Серце справедлива людина. Нехай же скаже він, що мислить, і вожді команчів визнають свою провину, якщо вона в них є.

— Ого! — посміхнувся Весела Вдача.— Швидко ж Орлина Голова змінив до нас своє ставлення! Чи не гадає він цими пустими словами ввести нас в оману?

Зіниці очей індійця блиснули шаленою ненавистю, але в цей час до нього підійшов старий Есхіс і, повільно піднісши руку вгору, мовив:

— Нехай діти мої вислухають мене. Сьогодні з'ясується все, якщо з вождями команчів білочолі згодяться викурити люльку миру.

— Хай буде так! — погодився Щире Серце.

На знак старого найголовніші вожді племені оточили його та Щире Серце і утворили коло. Весела Вдача не рушив з місця і, готовий першої-ліпшої хвилини діяти, пильно стежив за всіма рухами індійців.

Коли люлька обійшла все коло, Есхіс підвівся, поважно вклонився і сказав:

— Ми шануємо тебе, Щире Серце! Нам відомо, що ти завжди був добрий до індійців, не зневажав їх і не кривдив. Ми багато чули про твою відвагу й справедливість, і знаємо, що серце в тебе справді щире,

а кров ясна чиста, як і думки. Тимчасом воїнам команчів інколи бракує розсудливості, і вони, особливо коли їм туманить розум вогняна вода, бувають нерозважні. Я визнаю, що ми могли чим-небудь завинити перед моїми білими братами. Та я сподіваюсь, що віднині ви забудете про це, і ми, полюючи в прерії пліч-о-пліч, станемо друзями.

— Великі вожді команчів! — сказав у відповідь Щире Серце.— Я сподіваюсь, що вуха ваші відкриті і ви вислухаєте мене уважно. Серце моє справді сповнене добрих почуттів до вас, ваших жінок і дітей. Двері мого вігваму в прерії ніколи не зачинялися перед вашими мисливцями. Навіщо ж ви ворогуєте зі мною? За що мучили мою матір, стару і немічну жінку, намагаючись цим вирвати в мене з грудей серце? Мені огидно марно проливати кров моїх братів індійців і, незважаючи на все те лихо, якого ви мені завдали, серце моє по-давньому прагне до вас.

— Брат мій сказав добре,— перепинив його Орлина Голова.— Але нехай він гляне на мою руку, поранену кулею з його рушниці. Рана ще не загоїлась.

— Брат мій мене ображає,— відповів йому Щире Серце.— Невже він вважає мене за такого нікчемного стрільця, що я не міг би, якби схотів, убити його на смерть? Ну, що ж! Я покажу зараз усім, на що здатний сміливий воїн. Хто має сумнів у тому, що досить одного мого слова і ця жінка може вмерти? — спитав він, звертаючись до присутніх і показуючи рукою на жінку Орлиної Голови, на яку Весела Вдача в цей час навів свій пістолет.

Ряди команчів мимоволі здригнулись, а в Орлиної Голови на чолі виступив рясний піт.

Щире Серце якусь мить пильно дивився на індійців, потім зневажливо знизав плечима, кинув зброю собі до ніг і, схрестивши руки на широких грудях, спокійно наказав канадцеві:

— Весела Вдачо, звільніть цю сквоу і її дитя.

— Ви збожеволіли, Щире Серце! — скрикнув вражений юнак.— Та це ж ваш смертний вирок!

— Зробіть, як я прошу.

Канадець більше не заперечував. Діставши ніж, він мовчки перерізав пута, якими було прив'язано індіанку, і, обережно поставивши її на землю, зліз з коня.

— Що ви робите? Тікайте звідси! — крикнув йому Щире Серце.

Але юнак рішучим кроком підійшов до свого друга і, ставши поруч нього, з безтурботним сміхом сказав:

— Я ніколи не пробачив би собі, якби залишив вас тут самого. Хоч би там що, а ми будемо разом.

І друзі міцно потиснули один одному руки.

Команчі здивовано перезирнулись. Настало тривале мовчання. Індійці були вражені й схвильовані. Ці бронзовочолі люди, незважаючи на свою породжену обставинами суворого життя жорстокість, уміли цінувати справжню мужність і благородство, і смілива поведінка мисливців справила на них величезне враження.

Мовчання порушив Орлина Голова. Кинувши зброю, він підійшов до мисливців і, незважаючи на намагання зберегти незворушність, схвильовано сказав:

— Білочолі воїни сказали правду. Ми переконались, що вони мудрі, справедливі і справді люблять своїх братів команчів. Орлина Голова

чинив несправедливо й нерозумно. Але він сподівається, що Щире Серце все забуде, і віднині томагавк війни ми зариємо навіки.

З цими словами вождь поклав руки на плечі Щирого Серця й поцілував його в очі.

— Нехай Щире Серце буде моїм братом,— промовив він урочисто.

— Орлина Голова — мій брат, і я щасливий з цього,— так само урочисто сказав зворушений Щире Серце.— Віднині я буду відданим другом усіх команчів.

Примирення цих двох недавніх ворогів було повним і таким щирим, що від колишньої ненависті не залишилося й сліду.

Воїни порозходились по наметах, жінки взялися до своїх справ, і незабаром табір зажив мирним, повсякденним життям.

Щире Серце і Весела Вдача, сидячи біля входу до вігваму Орлиної Голови, покурюючи люльки, вели з ним дружню розмову.

Раптом тишу прорізав несамовитий тривожний крик, і до табору з спотвореним від жаху обличчям вбіг індієць.

Увесь табір знов заворушився, як комашник.

— Що сталось? — спитав новоприбулого Орлина Голова.

Індієць люто глянув на Щире Серце і Веселу Вдачу.

— Зрада! — сказав він, задихаючись від утоми.— Стережись цих білочолих, вождь, вони нам вороги!

— Нехай брат мій скаже ясніше,— наказав йому вождь.

— Білочолі трапери викопали томагавк війни і йдуть на нас,— доповів розвідник.— Їх близько ста. Це мало не всі довгі ножі Заходу. Вони наближаються сюди з усіх боків, намагаючись нас оточити.

— Ти певний, що довгі ножі йдуть сюди як вороги? — знову спитав вождь.

— Вони повзуть, як змії, ховаючись у траві з ножами в зубах і з рушницями дулом вперед.

— Хто їх веде?

— Амік — Чорний Лось. Він один з найближчих друзів Щирого Серця і охоронець його капканів. Кажу тобі, вождь, це зрада. Ці двоє прийшли сюди, щоб відвернути очі й затулити уші.

Орлина Голова і Щире Серце весело перезирнулись і, на велике здивування розвідника, приязно посміхнулися один одному.

— Гаразд, іди! — відпустив вождь до краю спантеличеного індійця і, обернувшись до Щирого Серця, спитав:

— Що я маю робити?

— Нічого,— відповів Щире Серце.— Брат мій може покластися в цій справі на мене. Я піду зараз назустріч Чорному Лосеві, а воїни Орлиної Голови нехай поки що залишаються в таборі.

— Воля мого брата — моя воля,— схвально кивнув головою вождь, і Щире Серце, ще раз потиснувши йому руку, твердим широким кроком попрямував до лісу.

XII. ПІРАТИ ПРЕРІЙ. ЗАГИБЕЛЬ КАПІТАНА АГВІЛЯРА

Напередодні описуваних подій, в прерії, десь посередині між селищем команчів і табором мексиканців, у глибокому яру біля кількох замаскованих вогнищ сиділо душ сорок строкато вдягнених і до зубів озброєних людей.

Все це були неприторенні негідники, вигнанці всіх країн Нового й Старого світу, мерзенні покидьки суспільства, які знайшли собі сховище від закону в преріях, але й тут трималися осібно, як вовки.

Вони билися то з індійцями, то з білими траперами, переважаючи своєю жорстокістю і тих і тих. Подібно до морських розбійників-піратів, які підступно підстерігають мирні кораблі, вони жадібно кидалися на всяку здобич, нападаючи то на поодиноких подорожніх, то на цілі невеличкі каравани, а коли не траплялося ні того ні іншого, полювали, як на дикого звіра, на індійців, за скальпи яких "ліберальний" уряд Сполучених Штатів Америки виплачував премії, як по других країнах виплачували їх за голови вбитих вовків.

Цих людців без роду й племені, без віри й закону, заслужено називаних піратами прерії, ненавиділи всі чесні й порядні люди, незалежно від кольору їх шкіри: і білі, і індійці, і метиси.

Очолював їх уже відомий нам авантюрист і вбивця капітан Уактено, який зухвало готувався викрасти з табору мексиканців донью Люс.

Поведінка скупчених у яру бандитів свідчила, що наближається рішучий момент задуманої їхнім ватажком авантюри.

Одні з них заряджали й чистили карабіни та пістолети, інші латали одяг, ще інші лагодили зброю. У тих, що вечеряли або, прихилившись до стовбурів дерев, покурювали або куняли, зброя лежала напохваті.

На припоні стояли осідлані коні, а круг яру, на певній відстані один від одного, з карабінами на плечах походжали вартові.

Червоні відблиски згасаючих вогнищ, падаючи на похмурі обличчя бандитів, надавали їм лютого й зловісного виразу.

Надходила північ. Місяць сховався за обрій, прерію оповила непроглядна темрява і в ущелинах між двома узгір'ями завивав вітер.

Поволі всі бандити полягали й поснули.

Не спав тільки Уактено. Помітно схвильований, він то ходив великими кроками по табору, то сідав до вогню і нервово посмоктував свою люльку.

Аж ось йому здалося, що вдалині один за одним пролунали два постріли.

— Що це може бути? — схоплюючись, промурмотів він сам до себе.— Невже ці йолопи вскочили в якусь халепу?

Він довго стояв, сторожко прислухаючись до невиразних звуків, що їх доносив з прерії вітер. Так минуло близько години. Нарешті Уактено заспокоївся й знову сів до вогнища. В цей час поблизу нього хтось стиха, але виразно застогнав. Швидко вибравшись по стрімкому схилу яру, капітан пильно оглянув все навкруги й помітив у темряві чиюсь невиразну постать. Спотикаючись на кожному кроці, часто спиняючись, щоб відпочити і раз у раз постогнуючи, до яру наближався невідомий.

Уактено кинувся до нього навперейми і заступив йому шлях.

— Згляньтесь на мене! Поможіть! — очевидно впізнавши Уактено, простогнав, падаючи на коліна, невідомий.

— Та це ж Балакун! — здивовано вигукнув капітан.

Балакун поточився і впав. Він був непритомний.

— Еге! — промурмотів капітан.— Та він, хай йому чорт, у поганому стані! Хто ж це його так підкував?

Балакунове обличчя було бліде, аж синє, скроні вкривав холодний піт, а з рани на грудях юшила кров.

Як і всі, хто живе в прерії, Уактено сяк-так знався на медицині й зумів подати пораненому першу допомогу. І, коли Балакун опритомнів, став його розпитувати.

— Кажи, що сталось? — наказав він, як тільки поранений, глибоко зітхнувши, розплющив очі.

— Все загинуло! — ослаблим голосом прошепотів провідник.

— Тисяча чортів! — люто тупнувши ногою, вилаявся Уактено.— Чому?

— Ця дівчина справжній демон! — ледве чутно прошепотів поранений.

Життя його згасало, і він уже зовсім не мав сил.

— Скажи, хто тебе вбив,— не зрозумівши значення Балакунових слів, зажадав капітан,— і я за тебе жорстоко помщусь!

Балакунові губи перекривила болісна гримаса.

— Хто мене вбив? — перепитав він, хрипло видихаючи з грудей повітря.— Мене вбила донья Люс.

— Донья Люс? — у свою чергу перепитав вражений капітан.— Ти збожеволів! Цього не може бути!

— Не перебивайте мене, капітане, і, може, я ще встигну вам все розповісти,— простогнав Балакун.

Він говорив таким тихим голосом, що Уактено, щоб чути його, довелося стати на коліна.

— Як бачите, донья Люс зовсім не квола дівчинка,— закінчуючи свою кілька разів перериванy непритомністю розповідь, сказав Балакун.— Вона вбила Кеннеді і уторувала стежку на той світ мені. Відмовтесь від свого наміру, капітане... Полювання на цю дичину занадто небезпечне. Вам ніколи не вдасться оволодіти нею...

Уактено зневажливо знизав плечима.

— Каррамба! — вигукнув він.— Невже ти гадаєш, що я так легко відмовлюсь від свого наміру? Навпаки, тепер я ще більше намагатимусь домогтись свого. На світанні ми вирушаємо!..

Балакун уже не чув його слів. Знесилений надмірним напруженням волі, яке йому довелося зробити, щоб розповісти про недавні події в таборі мандрівників, він знову знепритомнів, і свідомість до нього вже не поверталась.

. . . . . .

Тим часом у таборі мексиканців кипіла робота. Генерал і капітан Агвіляр зробили все, щоб приготуватися до нападу бандитів. Однак час минав, а вони не з'являлись, і мексиканці поволі стали заспокоюватись.

Їм уже почало здаватись, що тривога була марною. Тільки донья Люс відчувала дедалі більший неспокій. Чекаючи повернення лікаря або появи Чорного Лося та його друзів, вона пильно оглядала рівнину, але там нікого не було, і це починало її турбувати.

Раптом вона помітила, що в кількох місцях прерії колишеться трава. Помітили це й дозорці, що стояли перед укріпленнями. Ніде не було найменшого вітерцю, і тому це здавалося неприродним і підозрілим.

Бувалий солдат, генерал, хоч йому й не траплялося досі зустрічатися з індійцями, багато чув про їх звички та військові хитрощі, і в нього виникла підозра, що тут діють саме вони.

Так чи інакше, треба було вирушати на рекогносцировку. Солдатів було обмаль, і генерал вирішив іти сам. Та тільки-но він зібрався перейти укріплення, як його чемно спинив капітан Агвіляр.

— Генерале,— сказав він,— вам не слід залишати табір. Ви командир, і ваша присутність тут необхідна. Крім того, якщо ви загинете, що станеться з вашою племінницею? Подумайте про неї. Я розумію, що причину цього підозрілого колихання трав конче треба вияснити, але це зроблю я. Обіцяю вам бути обережним.

Капітан мав рацію, і, зрештою, генерал змушений був йому поступитися, хоч і зробив це дуже неохоче.

Перестрибнувши через рівчак, молодий офіцер на прощання відсалютував генералові рукою і швидким кроком подався в прерію. Генерал стежив за ним, поки його було видно, а тоді повільно, в глибокій задумі, повернувся до табору. Він відчував небезпеку й був дуже стурбований. Викриття Балакуна й Кеннеді було серйозною пересторогою, і бойовий досвід генерала підказував йому, що нехтувати цією пересторогою аж ніяк не можна. Якоюсь мірою його заспокоювало те, що капітан Агвіляр був рішучим і хоробрим солдатом. Загартований в

багатьох мексиканських війнах, він умів сполучати в своїх діях сміливість і обережність.

Відійшовши від табору на певну відстань, молодий офіцер ліг на землю і плазом добрався до чималої скелі, за якою на випадок небезпеки можна було сховатись. Уважно оглянувши все навколо й нічого не виявивши, він, вважаючи, що генерал помилився й ніякої небезпеки нема, хотів уже повертатись назад, коли з трави вистрибнула лань і, явно чимсь наполохана, промчала повз нього майже впритул.

"Ого! — подумав він собі.— Це підозріло. Може, небезпека насувається з іншого боку?"

Агвіляр повільно випростався й обережно ступив кілька кроків вперед, щоб ще раз уважно оглянути місцевість. Аж раптом трава заворушилась і, відрізавши йому відступ до скелястого укриття, його оточило щось із десятеро схожих на чортів людей.

— Чудово! — безстрашно вигукнув капітан.— Тепер я принаймні знаю, з ким маю справу. Ви — пірати прерій!

Бандити рушили на нього, але він зробив неймовірний стрибок назад і, перекинувши двох з них на землю, щодуху побіг в напрямі до табору.

Бандити на мить розгубились. Стріляти вони не хотіли, щоб не викликати в таборі тривогу й тим не ввести нанівець свій план раптової атаки. Отже, вони кинулись за капітаном навздогін. Тим часом він випередив їх кроків на тридцять і мчав далі що було сили.

Якийсь час утікач і переслідувачі бігли на одній відстані, та зрештою бандити стали наздоганяти. Однак капітан опинився вже в йолі зору вартових табору, і йому залишалося тільки привернути їх увагу. Анітрохи не вагаючись, юнак прихилився до дерева, що самотньо стояло поблизу, вихопив з-за пояса два пістолети й, стріляючи майже впритул,

убив двох негідників. Наче відгомін на його постріли, з табору грізно пролунав одностайний залп з карабінів генералових солдатів, і слідом за двома першими впало ще кілька бандитів. Усі інші з несамовитим, звірячим ревом кинулися на капітана. Сили були надто нерівні і, після короткочасної боротьби, доблесний капітан Агвіляр упав під ударами ножів.

З табору раз у раз лунали залпи, і бандити, не витримавши вбивчого вогню мексиканців, панічно відступили.

Втрати Уактено були такими значними, що підступно задуману атаку йому довелося відкласти.

XIII. НЕУВАЖНІСТЬ УЧЕНОГО. ТРАПЕРИ ЙДУТЬ НА ДОПОМОГУ

Виїхавши з табору з непохитним наміром якнайшвидше виконати доручення доньї Люс, лікар Дюр'є спершу прямував до ранчо Чорного Лося, нікуди не звертаючи і, щоб не забути, раз у раз повторюючи сказані йому дівчиною слова: "Ждемо Щире Серце".

Він робив це до такої міри зосереджено, що навіть не дивився на свої улюблені камінці й трави, яких по дорозі траплялася сила-силенна. Та десь уже зовсім поблизу ранчо Чорного Лося його увагу привернула одна дуже рідкісна квітка. Хвилинку повагавшись, він не витримав і зліз з коня, щоб її зірвати.

Нахилившись до землі, він побачив навкруги таку силу різноманітних лікувальних трав, рослин і квітів, що очі в нього розбіглися, і він, відразу забувши про все на світі, захоплено кинувся їх збирати.

Минав час, слід було б уже побувати у Чорного Лося і повертатись до табору, а Дюр'є було зовсім не до цього. Назбиравши всяких рослин мало не цілий оберемок, він, з головою сховавшись у високій траві,

вмостився під деревом і, порозкладавши назбиране на колінах, заходився класифікувати свої скарби.

Раптом щось закрило йому сонце і на трави, що лежали у нього на колінах, упала тінь.

Він підвів голову. Перед ним, спираючись на рушницю й дивлячись на нього з жартівливою серйозністю, стояв високий чоловік.

Це був Чорний Лось.

— Гей, шановний! — гукнув він до товстуна.— Що ви тут робите? Помітивши колихання трави, я вирішив, що тут ховається дика коза і мало не всадив у вас кулю.

— Що?! — злякано глянувши на трапера, скрикнув товстун,— та ви ж могли мене вбити!

Але тут-таки, побачивши під ногами Чорного Лося ще якусь рідкісну рослину, він з криком: "Обережно! Не розтопчіть!" порачкував її зірвати.

— Скажіть,— відступаючи й посміхаючись, спитав Чорний Лось,— невже цей бур'ян має для вас таку велику цінність?

— Бур'ян? Ви невіглас! — визвірився на трапера обурений лікар.— Та чи знаєте ви, що це одна з різновидностей Chiroste mon pentadactylon, рід якої належить до Flora mexicana.

— Ну, ну, не сердьтесь,— примирливо сказав Чорний Лось,— і пробачте мені за зневажливе ставлення до вашої флори. Я ж справді невіглас і зовсім на цьому не розуміюсь.

Доброму товстуну відразу стало соромно за свою різкість.

— Даруйте! — промурмотів він розгублено.— Я не хотів вас образити.

— Нічого, нічого,— добродушно посміхнувся трапер,— зате я тепер знатиму, що таке Flora mexicana. Ну, не буду вам більше заважати. Щасливо!

Свиснувши собак, він зробив кілька кроків, але зараз же повернувся.

— Пробачте, шановний докторе, я заберу у вас ще хвилинку уваги. У вас у таборі є молода сеньйора. Вона нещодавно разом з генералом була у мене в ранчо. Чи ви не знаєте...

— Ах, боже мій! — перебив його лікар.— Який же я забудько! Я ж зовсім забув...

— Що забули? — насторожився мисливець.

— Я ж, власне, їхав до вас, та ось... — показуючи рукою на трави, розгублено промурмотів Дюр'є.— Донья Люс просила мене негайно переказати вам оці три слова... три слова... оці ось... Стривайте, я зараз пригадаю...

Чорний Лось відразу став серйознішим.

— "Ждемо Щире Серце"? — підказав він лікареві.

— От, от! — зрадів той.— Вони крутилися в мене на язиці, але...

Трапер схопив його за плече й струснув.

— Безумець! — скрикнув він гнівно,— коли вас просили прийти до мене?

— На світанку,— знетямлено вимовив Дюр'є.

— Ви знаєте, що ваша легковажність може коштувати життя всім вашим друзям?

— Я вас не розумію,— злякано, але з ноткою недовір'я в голосі сказав Дюр'є.— В прерії спокій і тиша. Що ж може їм загрожувати? Індійці?

— Пірати прерій! — приголомшив його трапер.— З ними у змові ваш провідник Балакун.

— Боже мій! — зрозумівши, нарешті, свою провину і мало не плачучи, прошепотів товстун.— Що ж робити?

— Тільки не рюмсати! — різко обірвав його трапер.— Я зроблю все можливе, щоб негайно організувати їм допомогу. А ви повертайтесь до табору і, якщо тільки вам удасться туди проскочити, заспокойте сеньйориту. Скажіть їй, що допомога буде.

— Не мине й години, як я буду там,— сідаючи на коня, рішуче запевнив трапера лікар.

— Та глядіть, не зачепіться по дорозі за яку-небудь квітку! — ущипливо крикнув йому навздогін Чорний Лось і, провівши поглядом його кумедну на коні фігуру, швидко попростував повз своє ранчо в ліс.

Не пройшов він і ста кроків, як назустріч йому, обережно підтримуючи в сідлі непритомну донью Хесусіту, виїхав Но-Евзебіо.

— Де Щире Серце? — відразу зрозумівши, що сталося нещастя, тривожно спитав трапер.— Він мені негайно потрібний.

— В полоні у команчів,— з болем у голосі сказав у відповідь старий.

І він коротко розповів Чорному Лосеві про трагічний обмін, що відбувся між Щирим Серцем і його смертельним ворогом.

Поки Но-Евзебіо, влаштувавши донью Хесусіту на ранчо Чорного Лося, приводив її до притомності, сам Чорний Лось, не марнуючи часу, подався збирати відданих Щирому Серцеві мисливців. Був розпал мисливського сезону, і йому за короткий час пощастило зібрати чималий загін, з яким він і рушив до табору команчів. По дорозі до загону приєднувалися всі зустрічні трапери і, коли розвідник Орлиної Голови його вистежив, в ньому були вже досить значні сили.

Вирушивши з табору команчів назустріч Чорному Лосеві, Щире Серце ішов, час від часу скрекочучи по сорочачому. Він імітував це скрекотання так вправно, що з гущавини лісу йому раз у раз відгукалися справжні сороки. Це був умовний знак, на який слідом за сороками, відгукнулися і його друзі — трапери. Незабаром вони оточили його щільною юрбою.

Перші підбігли Чорний Лось і Но-Евзебіо.

— Ну, тепер мені все зрозуміло,— посміхаючись і простягаючи до них руку, сказав Щире Серце.— Спасибі вам, друзі! Та, на щастя, ваша допомога мені вже не потрібна.

— Як це вам пощастило вирватися з лабет отих триклятих червоношкірих чортів? — здивовано спитав Но-Евзебіо.

— Друже мій, не говоріть так про команчів,— з лагідним докором у голосі зауважив Щире Серце.— Віднині вони стали мені братами. Ми навіки закопали томагавк війни, і, сподіваюсь, вони стануть друзями й вам.

— Це як ніколи до речі,— зрадів Чорний Лось.— Тепер у нас розв'язані руки, і ми можемо діяти негайно.

— Що ви маєте на увазі? — звів брови Щире Серце.

— Мандрівникам загрожує небезпека,— коротко поінформував його Чорний Лось.— Мексиканців оточила велика зграя бандитів, і, можливо, там уже ллється кров.

Щире Серце міцно стиснув у руках рушницю. Напружений суворий погляд його очей і глибокі зморшки на чолі свідчили, що він зосереджено обмірковує план дій. За хвилину, звертаючись до траперів, які мовчки стояли поряд, він твердо сказав:

— Друзі, настав час завдати негідникам нищівного удару. Зараз нас ждуть команчі. Вони нам допоможуть. За мною!

Трапери — їх було сорок — всі як один рушили слідом за Щирим Серцем.

— Де моя мати? — схвильовано спитав Щире Серце у Но-Евзебіо.

— В ранчо Чорного Лося.

— Їдьте до неї,— наказав мисливець.— Їй там залишатись небезпечно. Заспокойте її і сьогодні ж ввечері переходьте з нею до печери біля Зеленосірого. Цю печеру легко знайти. Вона поблизу скелі Мертвого Бізона. Ви знаєте, де це? А втім, беріть із собою собак і, коли прибудете до того місця, спустіть їх. Вони вас приведуть до печери. Зрозуміло?

— Покладіться на мене, дон Рафаель!

Но-Евзебіо свиснув собак, взяв їх на повід і повернув свого коня до лісу.

За чверть години трапери вийшли на галявину, де розмістився табір індійців.

Команчі зустріли гостей, стоячи півколом біля вождів. Усі були пишно вбрані, з розмальованими обличчями і при повній зброї, яку на знак миру тримали хрест-навхрест.

Щире Серце наказав своєму загонові спинитись, а сам, розгорнувши бізонячу шкуру, вийшов наперед.

Назустріч йому з таким же своєрідним прапором в руках вийшов Орлина Голова.

Ставши на відстані трьох кроків один від одного, вони деякий час мовчали.

— Великий Маніто бачить наші серця,— почав нарешті Щире Серце. — Він знає, що слова, які вимовляють наші уста, правдиві. Білі трапери прийшли до своїх червоношкірих братів з дружбою і миром.

— Двері вігвамів воїнів племені команчів відчинені перед нашими білочолими братами,— вклоняючись з гордою величністю, привітно мовив Орлина Голова.

Мисливці й команчі вкрили ці слова тріумфуючими вигуками й пострілами в повітря.

Після всіх традиційних церемоній, встановлених індійськими звичаями, Щире Серце відкликав Орлину Голову набік, і, коротко розповівши йому про стан справ, попросив у нього допомоги.

— Брат мій буде задоволений,— міцно потискуючи своєму новому другові руку, відповів Орлина Голова.

Не гаючись, він скликав раду вождів племені. Рада тривала недовго. Вожді одностайно погодились виконати просьбу Щирого Серця, і з настанням ночі дев'яносто найкращих воїнів племені, об'єднавшись із загоном траперів, виступили проти Уактено.

Маленька армія в складі ста тридцяти рішучих, добре озброєних бійців, очолювана бойовими, досвідченими ватажками, швидко й безшумно зникла в темряві ночі.

Великі чорні хмари низько пливли у небі, час від часу затьмарюючи світло місяця. Глухо й жалісно завиваючи, в ярах і лощовинах дув поривчастий вітер. Здавалося, ніч співчувала Щирому Серцю і створювала на рідкість сприятливі умови для несподіваного нападу.

Опівночі, на відстані трьох миль від табору мексиканців, Щире Серце наказав спинитись і вислав вперед розвідників.

Минуло дві нескінченні години напруженого чекання. Розвідники не повертались. До краю стурбований, Щире Серце зібрався вже сам іти у розвідку, коли з чагарнику вибігло двоє людей. Одним із них був розвідник — команч, а другий — лікар Дюр'є.

У вченого був кумедний і жалюгідний вигляд.

Побачивши Чорного Лося і Щире Серце, він кинувся до них і, тяжко відсапуючись, простогнав:

— Слава тобі боже, ви тут! Тільки ви можете витягти їх з цієї пекельної пастки. Я не міг проскочити до нашого табору, бо він у облозі. Проклятущі пірати оточили його з усіх боків, і я ледве від них утік.

Розвідник підтвердив сказане лікарем і уточнив кількість нападаючих. Він вважав, що пірати готують напад з хвилини на хвилину.

Порадившись між собою, Орлина Голова й Щире Серце вирішили виступати негайно.

XIV. НАПАД. ЗНИКНЕННЯ ДОНЬЇ ЛЮС

Глибоко засмучений смертю капітана Агвіляра, генерал, розуміючи з якими нещадними ворогами йому доведеться мати справу, вирішив оборонятися до краю і краще вмерти, ніж потрапити їм до рук. Але в нього було лише півтора десятка людей, в тому числі провідники, на яких не дуже можна було покладатись. Тимчасом бандитів було мало не втроє більше і, таким чином, перевага була на їхньому боці.

Щоправда, вигідна позиція табору мексиканців, розташованого на вершині високого узгір'я, серед нагромаджень стрімких гранітних скель, якоюсь мірою компенсувала кількісну диспропорцію, і становище обложених було не таке вже безнадійне. Принаймні перший напад вони відбили з такими великими для бандитів втратами, що Уактено, якби йшлося тільки про пограбування мандрівників, охоче відмовився б від дальших спроб їх атакувати. Але його приваблювали не гроші й не дорогоцінності, а інша, значно цінніша для нього здобич, заради якої він ладен був рискувати всім, не шкодуючи ні людей, ні навіть самого себе. Цим скарбом була донья Люс,— дівчина, яку він шалено, до нестями кохав. Він заприсягся самому собі здобути цей скарб хоч би там що, навіть ціною найстрашнішого злочину і лиходійства. Тут до речі сказати, що торішній напад, чи, певніше, комедія нападу бандитів на донью Люс у Мехіко теж була справою рук Уактено. Він влаштував цю комедію для того, щоб у такий спосіб привабити дівчину до себе, щоб полонити її наївну дівочу уяву, з'явившись до неї в героїчному ореолі рятівника.

Крок за кроком стежив він за доньєю Люс і, довідавшись про експедицію генерала, вирушив слідом за його загоном в прерію з підступним наміром викрасти дівчину при зручній нагоді. Здійснити цей намір, як ми це вже бачили, йому не пощастило і кінець кінцем він вирішив добитися свого силою.

Напасти на табір мексиканців несподівано, завдяки самопожертві капітана Агвіляра, теж не пощастило, а невдача першої атаки розхолодила його людей до такої міри, що йому насилу вдалося умовити їх зробити ще одну спробу.

Тепер він вирішив вдатися до нової хитрості. Він наказав своїм бандитам якнайкраще заховатись і до ночі не виявляти ніяких ознак життя, навіть якщо мексиканці робитимуть вилазку. Він сподівався, що в такий спосіб йому вдасться приспати пильність обложених і ввести їх в оману.

Цей хитрий план зрештою увінчався успіхом.

Сонце вже заходило. Червоний відблиск вечірньої заграви палав на верховітті дерев та на вершинах скель, і легкий вітерець освіжав повітря.

Глибоку тишу порушували тільки крики диких птахів, які жадібно живилися трупами вбитих під час першої атаки бандитів.

Сумно дивився генерал на цей страшний бенкет. Невже й тіло капітана Агвіляра, який віддав за них своє життя, спіткає така доля? Ні, цього не можна допустити! Генерал вирішив перенести тіло капітана в табір і поховати його. Вибравши чотирьох найсміливіших солдатів, він вийшов з ними з табору й повів їх до того місця, де відбувалася жорстока сутичка між відважним юнаком і озвірілими піратами.

Знайти труп капітана було неважко. Він лежав під деревом горілиць, тримаючи в одній руці пістолет, а в другій кинджал. Здавалося, і після смерті він викликав на бій своїх ворогів.

В похмурому мовчанні солдати поклали останки свого молодого командира на схрещені рушниці й повернулись до табору.

Генерал, взявши заступ, сам викопав юнакові могилу. Потім він обнажив голову й з молитовником в руках почав читати похоронну відправу. Донья Люс і всі присутні із сльозами в голосі вторували йому.

Ніщо не порушувало урочистої церемонії. Коли присутні віддали останню шану тілу героя, його загорнули в плащ, опустили в могилу, поклали біля нього зброю і закидали землею.

Тим часом настала ніч. Перевіривши варту, генерал порадив своїй племінниці трошки відпочити, а сам ліг біля входу до її намету.

Перші три години минули спокійно, і генерал задрімав.

В цей час двадцять бандитів крадькома перелізли через укріплення табору і, перше ніж вартові встигли зчинити тривогу, всіх їх повбивали. Відтак, уже не ховаючись, вони, несамовито виючи, вдерлися до табору. Почалася страшна різанина й грабіж.

Уактено відразу кинувся до намету доньї Люс, але наштовхнувся там на непередбачену перешкоду в особі генерала та семи-восьми відданих йому людей. Старий воїн вирішив заплатити за врятування племінниці ціною свого життя й стояв перед входом до намету, озброєний пістолетом і кинджалом. Побачивши його, Уактено завагався і не зважився відразу піднести на нього руку.

— Дайте мені пройти! — крикнув він, погрожуючи кинджалом,

— Спробуйте! — відповів генерал, наводячи на нього пістолет.

Вони кинулись один на одного: бандити й солдати наслідували їх приклад.

Це була жорстока, нещадна боротьба. Солдати не сподівалися пощади від ворога й стояли на смерть, їх було значно менше, і незабаром усі вони полягли як один.

Найдовше вистояли генерал і його негр Юпітер. Озброєний величезним дрюком, негр довго й уперто відбивався від тих, хто намагався захопити його хазяїна. Одним ударом оглушав він кожного, хто наважувався надто близько підійти до генерала, і бандити нічого не могли з ним вдіяти, аж поки не накинули на нього ласо й напівзадушеного повалили на землю.

Ватажок бандитів щадив життя генерала. Про всяк випадок він хотів мати дядька доньї Люс своїм заложником і під час битви оберігав його від ударів своїх бандитів. Тому генерал дістав лише кілька незначних ран і продовжував уперто відбиватись. Однак боротьба помітно підтяла його сили, і він, нарешті, впав. Уактено блискавично підскочив до нього й зв'язав своїм поясом.

Відтак, перестрибнувши через розпростерте тіло зв'язаного старого воїна, негідник кинувся всередину намету. І тут його чекало розчарування: там не було нікого. Донья Люс зникла.

Це відкриття приголомшило Уактено. Він негайно скликав людей і наказав оточити намет. В шаленій люті перекидав він тюки, за якими, на його думку, могла сховатися утікачка, але все було марно. Дівчини ніде не було. Вона зникла, мов привид, не залишивши за собою ніяких слідів.

Яким же чином пощастило їй втекти, коли табір був оточений з усіх боків?

Марно намагався Уактено розгадати цю таємницю. Ще раз оглянувши намет, він вибіг з нього і став блукати по табору, пильно придивляючись до всього навкруги. Якщо доньї Люс якимсь дивом

вдалось утекти, думав він, то йому неважко буде її знайти. Куди подінеться вона сама серед ночі, не знаючи дороги?

Тим часом у таборі тривав нестримний грабунок. Пірати перекидали вантаж, мішки з припасами, оббирали мертвих і в гонитві за здобиччю забули про все на світі.

Раптом десь поблизу пролунали постріли й розлігся пронизливий крик. Дощ куль посипався на грабіжників. Тієї ж миті біля табору з'явилися індійці, а за ними трапери з Щирим Серцем, Веселою Вдачею і Чорним Лосем на чолі.

Становище піратів відразу стало критичним. Розрядивши свої пістолети й рушниці, вони, мов зграя яструбів, порозліталися хто куди й зникли в темряві ночі, захопивши з собою пораненого генерала та його відданого негра Юпітера. Уактено пішов з табору останнім. Розлючений невдачею, він, однак, не відмовився від свого наміру й гарячково обмірковував нові плани лиходійства й помсти.

Оглядаючи розгромлений, усіяний трупами й пораненими табір, Щире Серце проклинав себе за запізнення. Після короткої наради, Орлина Голова і його воїни кинулися в погоню за бандитами, а Щире Серце залишився господарем табору й негайно наказав обшукати всі хащі, високу траву та скелі, що з усіх боків обступили узгір'я.

Під час цього огляду мисливці в дуплі величезного дерева знайшли молоду служницю доньї Люс — Фебе та двох солдатів. Усі вони були налякані до смерті. Нещасні вважали, що вони все ще в руках піратів, і Щирому Серцю насилу вдалося їх заспокоїти. Привівши їх до намету, він попросив розповісти про щойно минулі події. Молода метиска відразу впізнала Щире Серце, і її не довелося довго умовляти. Докладно розповіла вона про все, що сталось.

— Отже, капітана Агвіляра вбито? — спитав Щире Серце.

— На жаль, так,— сумно зітхаючи, відповіла дівчина.

— А що ж скоїлося з генералом? — продовжував розпитувати мисливець.— Ми ніде не можемо його знайти.

Фебе засмучено схилила голову.

— Він у полоні,— відповіла вона.— Я бачила, як бандити понесли його з собою. Але не думаю, щоб він був поранений серйозно. Вони його міцно зв'язали, а нащо ж було б зв'язувати тяжко поранену людину?

— А ваша молода господиня? Де вона? — помовчавши, непевним голосом спитав Щире Серце.

— Ви питаєте про донью Люс?

— Так, про неї. Який би я був щасливий, якби з нею не сталося нічого лихого!

— А з нею нічого й не сталось, тому що вона тут, біля вас,— промовив чийсь ніжний голос.

В цей час почулися кроки, і до намету, в супроводі кількох мисливців, зайшла донья Люс. Вона була ще бліда після пережитого хвилювання, але спокійна.

Усі присутні були вражені такою несподіваною появою молодої дівчини.

— Дякую тобі, боже! — скрикнув Щире Серце.— Виходить, ми прийшли все-таки вчасно!

Донья Люс сумно похитала головою.

— Я втратила того, хто був мені батьком. Прошу вас, кабальєро, не відмовте мені в своєму заступництві.

— Ви його маєте, сеньйорито! — палко відповів Щире Серце.— Що ж до вашого дядечка, то він не може бути далеко звідси. Мої мисливці та наші друзі команчі швидко оточать цих негідників, і даю вам слово, що ми зробимо все, щоб знайти і врятувати генерала.

Присутнім, звичайно, цікаво було довідатися, як доньї Люс пощастило врятуватися від бандитів, і вона охоче про все розповіла.

Коли настав вечір, вона, не роздягаючись, кинулась на своє ліжко, але заснути не могла. Якесь таємне передчуття підказувало їй, що насувається небезпека. Почувши несамовиті крики бандитів, вона зрозуміла, що тікати нікуди. У відчаї оглядаючись навкруги, вона помітила біля намету прив'язаний до дерева гамак, вкритий якимсь одягом. Пірнувши під цей одяг, вона сховалася на дні гамака й завмерла там, затамувавши подих. Шукаючи її всюди, ватажок бандитів, на щастя, не додумався оглянути гамак, який на вигляд здавався порожнім. Це й врятувало донью Люс, і вона вийшла з свого випадкового сховища тільки тоді, коли почула й впізнала голос Щирого Серця.

Трапери палко поздоровили дівчину, яка виявила таку сміливість і самовладання.

— Сеньйорито,— звернувся до неї Щире Серце,— заради вашої безпеки я мушу негайно переправити вас в інше місце, де вам ніщо не загрожуватиме. Вам доведеться побути там, поки ми знайдемо генерала.

І, не чекаючи подяки, він, чемно вклонившись, вийшов з намету, щоб віддати траперам всі необхідні розпорядження. Донья Люс провела його довгим, замріяним поглядом.

XV. ЛІГВО ПІРАТІВ. УАКТЕНО ЙДЕ НА РИСК

Поки Щире Серце та його мисливці порядкували в розгромленому таборі мексиканців, Уактено з чотирма бандитами, які несли генерала і Юпітера, шукаючи собі сховища, дерлися по стрімкому, майже прямовисному схилу. Під ногами в них зяяло бездонне провалля, й на кожному кроці вони рискували зірватися й загинути. Все навкруги оповивала густа темрява. Вгорі над ними час від часу спалахували смолоскипи переслідувачів, яким, проте, незважаючи на всі намагання, ніяк не вдавалося їх виявити.

— Хай їм щастить! — злорадно посміхнувся Уактено.

Він обернувся до своїх бандитів.

— Ну, друзі, ми можемо трохи перепочити. Ці йолопи ніколи не додумаються зійти сюди. Покладіть полонених, і нехай двоє з вас оглянуть навколишню місцевість. Тільки глядіть, щоб вас не помітили, будьте обережні!

Бандити виконали його розпорядження й невдовзі повернулись, виявивши збоку косогору досить велике укриття, де можна було добре сховатись.

— В наших умовах нам і не треба нічого кращого,— вирішив піратський капітан.— Тут ми не залишимо після себе ніяких слідів, а супротивник не забарився б помітити їх при першому ж промінні сонця. Рушаймо!

Незабаром усі підійшли до косогору. Виявлене розвідниками укриття являло собою щось подібне до чималої розколини, утвореної в ґрунті вітрами й дощами. З першого погляду здавалося, що вона неглибока. Один по одному бандити стали спускатися в це природне укриття,

тягнучи за собою й полонених. Коли всі зійшли вниз, Уактено завісив вузенький вхід до розколини ковдрою.

— Ну, от ми ніби у себе вдома,— задоволено заявив він.— Сумніваюсь, щоб оті нагорі зважилися прийти до нас у цю пацючу нору.

Він витяг з кишені кресало й, викресавши вогонь, запалив маленький смолоскип, що осяяв усе навкруги червонястим світлом. Оглядівшись, бандити радісно закричали. Те, що в темряві здавалося їм маленькою розколиною, насправді було великою природною печерою, яких багато трапляється в цій місцевості.

— Нам допомагає сама доля! — підносячи вгору смолоскип, весело сказав капітан.— Але печеру треба як слід оглянути. Залишайтеся з полоненими тут, а я піду познайомитись з нашим новим володінням.

Він запалив ще один смолоскип і обережно заглибився у вузенький прохід, що спадисто сходив униз.

Походивши по підземеллю хвилин з десять, він уже мав повернутися назад, коли раптом спочатку легенько, а дедалі дужче заблимало полум'я смолоскипу, й у обличчя йому вдарив струмінь свіжого повітря. Він ступив ще кілька кроків вперед і опинився перед виходом у прерію. З обережності загасивши ногою смолоскип, ватажок піратів кілька хвилин постояв, прислухаючись. Скрізь панувала цілковита тиша, порушувана тільки дзюрчанням води, що бігла десь попереду. Він почекав, поки очі його звикнуть до темряви, й, нарешті, розгледів вдалині бліде світло, що скидалося на відбиття нічного неба на поверхні води. Пройшовши ще кілька десятків кроків, він підійшов до другого виходу з печери й зраділо похвалив самого себе за уважність, яка допомогла йому помітити цей, посланий йому провидінням, відлюдний закуток.

Печера виходила на берег маленької річки, вода якої сягала рівня входу до підземелля. Отже, тепер бандити могли вплав або переїхавши

плотом входити й виходити з свого добре замаскованого укриття, не залишаючи за собою ніяких слідів. До всього цього від табору мексиканців печера була досить далеко. Уактено був просто в захваті від усіх переваг, які давало йому нове сховище. Він поспішив повернутися назад.

Всі, за винятком вартового, який пильнував полонених, міцно спали.

— Вставайте! — розбудив їх капітан.— Спати годі! Треба братися до діла.

Закидавши уламками скель і великими брилами землі перший вхід, бандити порозв'язували полоненим ноги, щоб вони могли йти самі, і подалися слідом за своїм ватажком. Залишивши в одному з численних просторих залів печери полонених і одного вартового, Уактено з трьома іншими піратами пішов далі, до виходу, що вів на річку.

— Бачите,— сказав він їм там, показуючи рукою на воду.— Не було б щастя, та нещастя допомогло. Ми випадково знайшли сховище, де нас ніхто й ніколи не виявить і не потривожить. Франк, рушай на розшуки наших і приводь сюди всіх, кого знайдеш. А ти, Антоніо, іди розживайся харчів та якомога більше, щоб вистачило на всіх.

Обидва бандити слухняно поринули в воду й попливли на той берег річки.

— Ну, а ми, Гонзалес,— обернувшись до третього, сказав капітан,— давай наберемо хмизу, щоб розпалити вогнище та сухого листя для постелі. Якийсь час доведеться задовольнятися цим підземним табором.

За годину в печері весело палало багаття, а бандити міцно спали на м'яких постелях.

На світанку в печері зібралася майже вся зграя. Бандитів було душ із тридцять. Уактено підбадьорився. З такими силами він міг сподіватися поліпшити свої справи й знову випробувати щастя.

Після доброго сніданку він згадав, нарешті, про полонених і пішов до залу, що правив їм за в'язницю.

Відколи генерал потрапив у полон, він не вимовив жодного слова й, здавалося, байдуже ставився до своєї долі, не звертаючи уваги ні на погане ставлення до себе, ні на знущання й насмішки. Переважна більшість його солдатів загинула під час штурму табору, і, не маючи надії на порятунок, він приготувався до найгіршого.

Єдиною полегкістю для нього було усвідомлення того, що його племінниці пощастило уникнути рук бандитів. Але що з нею сталось у цій пустинній місцевості, де на кожному кроці можна натрапити на дикого звіра чи на індійців з войовничих племен? Як ця, звикла до комфорту й затишку, дівчина витримає умови такого суворого й грубого життя?

Ці думки мучили генерала ще більше, ніж неперев'язані рани і не давали йому ні сну ні спокою.

Побачивши його в такому жалюгідному стані, Уактено навіть злякався.

— Що з вами таке, генерале? — спитав він з ноткою співчуття в голосі.— Будьте мужні і не вдавайтесь у розпач! Щастя зрадливе, хай йому чорт! Хто-хто, а я це знаю добре. Нікому не відомо, що чекає його в майбутньому. Дайте мені слово, що ви не спробуєте тікати, і я негайно вас розв'яжу.

— Такого слова я вам дати не можу,— твердо відповів генерал.— Навпаки, запевняю вас, що намагатимусь піти звідси хоч би там що.

— Браво! Це хороша відповідь! — засміявся пірат.— На вашому місці я відповів би так саме. Проте в даних обставинах, хоч би як ви цього прагнули, вам не ступити звідси й кроку. Тому, незважаючи на вашу заяву, я розв'яжу і вас і вашого слугу. А там робіть, що хочете, тільки не думаю, щоб вам пощастило вибратися звідси. Хіба що ви нас усіх повбиваєте, та це мало правдоподібно.

Він перерізав кинджалом вірьовки, що зв'язувало генералові і Юпітерові руки, й наказав вартовому нагодувати полонених. Потім він повернувся до своєї зграї й скликав усіх людей до гурту.

— Кабальєро! — звернувся він до них з коротенькою промовою.— Я не стану заперечувати, що перша наша спроба не вдалася. Двоє полонених — надто незначна нагорода за наше старання. Та невже ж ми обмежимося тільки цим і не помстимося нашим ворогам? Ні, друзі мої! Я не можу примиритися з такою ганебною поразкою і дещо вже придумав. Ручусь, що цього разу перемога буде за нами. Поки що мені не потрібні помічники — я піду сам. Але під час моєї відсутності стережіть полонених, як зіницю ока. Вони нам зараз потрібні, як ніколи, і успіх мого задуму, а отже й усієї нашої справи, значною мірою залежить від них. Про всяк випадок ось вам моє останнє розпорядження: якщо завтра опівночі я не повернусь до вас здоровий, почекайте ще чверть години і обох полонених розстріляйте. Вам зрозуміло?

— Зрозуміло, капітане! — відповів за всіх Франк.— Можете не сумніватись — ваш наказ буде виконано.

— А тепер прощавайте і ждіть мого повернення.

З цими словами Уактено вийшов з печери, переплив річку й подався в прерію.

XVI. В ПЕЧЕРІ БІЛЯ ЗЕЛЕНОСІРОГО. УЛЬТИМАТУМ УАКТЕНО

Після кривавої драми в прерії минуло два дні. У відкритій свого часу Веселою Вдачею печері біля Зеленосірого струмка зібралося щось із сорок чоловік траперів та воїнів команчів. Одні з них спали, інші, покурюючи, розмовляли, ще інші чистили зброю або латали одяг. Біля кожного входу до печери стояло по двоє вартових, які уважно оглядали все навкруги й чуйно прислухалися до кожного звуку.

В окремому приміщенні, відгородженому від усієї печери виступом скелі, на сяк-так збитих дерев'яних табуретках, стиха розмовляючи, сиділи дві жінки та чоловік. Ці жінки були донья Люс та мати Щирого Серця — донья Хесусіта, а чоловік — Но-Евзебіо. Він посмоктував маїсову сигаретку й здебільшого мовчав, обмежуючись тільки короткими вигуками, що означали то радість, то подив.

Біля входу до цієї зовсім окремої кімнатки, заклавши руки за спину і щось насвистуючи, походжав туди й сюди Чорний Лось.

Щире Серце, Весела Вдача та Орлина Голова були відсутні.

Розмова, очевидно, була не тільки цікавою, а ще й мала для доньї Хесусіти якесь особливе значення, бо вона раз у раз непомітно для дівчини обмінювалася із своїм старим слугою значливими й красномовними поглядами.

— Отже,— продовжувала розпитувати донья Хесусіта,— хоч ви подорожуєте вже близько двох місяців, ваш дядечко не прохопився про мету вашої подорожі жодним словом?

— Ніколи,— підтвердила дівчина.

— Даруйте мені, дитя моє, мою настійливість, але вона викликана не марною цікавістю, а тим живим інтересом і симпатією, яку я відчуваю до вас.

— Будь ласка, сеньйоро,— відповіла донья Люс з привітною посмішкою,— я відповідатиму на всі ваші запитання.

— Що ж все-таки робив ваш дядечко, прибувши в прерію?

— Найчастіше він шукав зустрічей з людьми, які оселилися тут давно і воліють жити відлюдно й самотньо.

— Про що ж вони розмовляли?

— Признаюсь, сеньйоро,— розгублено відповіла племінниця генерала,— я не цікавилась тим і не прислухалась... Мені не спадало на думку, що це може мати якесь важливе значення.

— Ви маєте рацію, любе дитя. Ще раз пробачте мені, що я стомлюю вас своїми розпитуваннями, серйозність яких вам незрозуміла. Давайте поговоримо про щось інше.

— Як вам буде бажано, сеньйоро,— відповіла дівчина, ніжно до неї пригортаючись.— Я рада поговорити в вами на будь-яку тему.

— Ах, ми базікаємо і зовсім забули про мого бідолашного сина. А він пішов сьогодні дуже рано й пора б уже йому повернутись,— трохи занепокоєно сказала донья Хесусіта.

— Тільки б з ним не скоїлося нічого лихого! — злякано скрикнула дівчина.

— А це вас турбує? — ласкаво дивлячись на неї, спитала стара дама.

— Ах, сеньйоро! — відповіла, спалахнувши яскравим рум'янцем, донья Люс.— Хіба може бути інакше після того, що він для нас зробив і продовжує робити?

— Мій син обіцяв вам визволити вашого дядечка, і можете не сумніватись, що він додержить свого слова.

— О сеньйоро, та хіба я можу сумніватись в цьому! — палко промовила дівчина.— Щире Серце!.. Його благородне прізвисько характеризує його якнайкраще...

Донья Хесусіта і Но-Евзебіо, втішені її палким захватом, дивились на неї, ласкаво посміхаючись.

Цієї миті пролунали кроки і до печери зайшло кілька чоловік.

— А ось і ваш син, сеньйоро,— сказав Чорний Лось.

Щире Серце йшов у супроводі Веселої Вдачі і Орлиної Голови. Ніжно поцілувавши матір, він обернувся до доньї Люс і віддав їй шанобливий уклін.

— Ну, що, сину мій? — спитала донья Хесусіта.— Принесли ви нам добрі вісті? Донья Люс дуже занепокоєна.

— Сподіваюсь, незабаром сеньйорита заспокоїться,— відповів мисливець.— Але сьогодні ми зробили дуже мало. Нам досі не вдалось натрапити на слід бандитів, і це нас просто лютує. На щастя, повертаючись сюди, ми поблизу печери зустріли вашого лікаря. Він, як звичайно, шукав у розколинах скель свої трави і помітив, що недалеко звідси блукав якийсь підозрілий чоловік. Ми негайно заходилися шукати цього незнайомця й незабаром, як то кажуть, накрили його мокрим рядном.

— Хто ж він такий? — спитав Но-Евзебіо.

— Ще не знаю. Я допитаю його по обіді. Якщо він заговорить — тим краще для нього. А ні — за нього візьмуться наші друзі команчі.

Трапери, які виконували обов'язки кухарів, зняли з вогню казани, нарізали шматками м'ясо, і мисливці, посідавши разом з індійцями в одному дружньому гурті, з апетитом пообідали.

Дамам обід подали в їхню кімнату. Но-Евзебіо виконував обов'язки дворецького й прислужував їм з таким поважним і серйозним виглядом, наче вони сиділи в розкішній їдальні дона Рамона.

Двоє озброєних мисливців стояли біля полоненого, не зводячи з нього очей. Та він, здавалося, зовсім не думав про втечу і з апетитом уминав поставлену перед ним дичину.

По обіді Щире Серце наказав підвести полоненого до себе. Досі він не звертав на нього ніякої уваги. Тепер же, глянувши уважно, відразу впізнав і здивовано скрикнув:

— Капітан Уактено?

— Точнісінько так, сеньйори,— іронічно дивлячись на присутніх, посміхнувся пірат.— Судячи з того, що ви зібралися тут усі разом, ви маєте мене допитувати? Ну що ж, я готовий.

Далеко не кожний на місці Уактено зважився б віддатися в руки ворогів, проти яких він вчинив такі страшні й непростимі злочини. Мисливці чудово розуміли, що їм не вдалося б його так легко захопити, якби він не схотів цього сам. Він так спритно заховав свій слід і знайшов таке неприступне сховище, що навіть уславлені слідопити-індійці не змогли його відшукати. Отже він, очевидно, мав проти Щирого Серця і його друзів якийсь козир або й просто готував їм пастку. Все це треба було з'ясувати й спробувати розгадати його намір.

— Неважко вгадати,— сказав Щире Серце,— що ви потрапили до нас з певним наміром. Сподіваюсь, ви не відмовитесь відповідати на запитання?

Недобрий усміх пробіг по тонких губах пірата.

— Я не тільки не відмовлюсь відповідати,— розв'язно відповів він,— а з вашого дозволу навіть піду вам назустріч, добровільно розповівши про все, що сталося за останній час. Якщо ви хочете якнайоб'єктивніше оцінити мої вчинки, це просто необхідно.

Щире Серце, перезирнувшись із своїми друзями, обуреними зухвальством бандита, дав йому знак продовжувати.

— В цьому світі кожний розуміє життя по-своєму,— цинічно посміхаючись, почав Уактено.— Одні з нас розуміють його широко, інші обмежено. Щодо мене, то я мрію через кілька років мирно оселитися в одному з мальовничих і затишних куточків Мексики. Бачите, мені не властиве марнолюбство. Кілька місяців тому я приїхав до столиці Мексики, щоб вмістити свій, надбаний тут, у прерії, капітал в одного шановного французького банкіра, який там живе. Між іншим, він дав мені добрі проценти, й при нагоді я можу вам його рекомендувати. Але не буду відхилятися від справи. Так от, у Мехіко доля звела мене з однією юною особою, і я випадково зробив їй велику послугу. Дехто з присутніх має перевагу частіше, ніж я, зустрічатися з цією юною дамою. Йдеться про донью Люс.

Щире Серце здригнувся.

— А сталося це так,— продовжував Уактено,— я примусив тікати банду негідників, які намірилися її пограбувати, й коли побачив її чарівну вроду, шалено в неї закохався...

Обурений Щире Серце поклав руки на свої пістолети, але пірат, удавши, що він не помітив цього жесту, вів далі:

— Довідавшись, хто вона така, я незабаром дізнався й про те, що вона має вирушати в подорож у ці краї. Для мене це було дуже до речі, і

я, підкупивши провідника генерала, стежив за його експедицією від самісінької Мексики пункт за пунктом і крок за кроком, аж до цієї нещасливої облоги табору, коли мій план частково провалився. Однак це тільки відстрочка. Я дуже далекий від того, щоб відмовитися від свого наміру.

— Постараємося вжити відповідних застережних заходів,— похмуро сказав Щире Серце.

— О, будь ласка! Все, що хочете, а точніше, що можете,— нахабно прищурившись, одповів пірат.

— Сподіваюсь, ви закінчили? — стримуючи себе, процідив крізь зуби Щире Серце.

— Ще не зовсім. Мені треба сказати кілька слів доньї Люс, а для цього потрібна її присутність. Все залежить тільки від неї.

— Я вас не розумію.

— А мені це байдуже. Втім, через кілька хвилин зрозумієте. Майте терпіння.

Під час цієї розмови Уактено ні на мить не втрачав самовладання. Він говорив жартівливим тоном, глузливо посміхався й поводив себе так вільно, що невтаємниченій людині не спало б і на думку, що це полонений злочинець, якого мають розстріляти.

Мисливці відійшли вбік і стали радитися, а він витяг сигаретку й спокійно її закурив.

— Донью Люс нема чого залучати до цієї справи,— сказав Щире Серце, переговоривши з своїми товаришами.— В її присутності нема ніякої потреби.

— Ви помиляєтесь, любий друже,— відповів бандит, випускаючи клуб диму,— я доведу вам, що її присутність необхідна. Ви, звичайно, і самі розумієте, що я не віддався б вам у руки, якби не був цілком певний своєї безпеки! І ви не помиляєтесь. У мене є заложник, який в разі потреби відповість за мене своїм життям. Це дядечко молодої сеньйорити. Якщо о дванадцятій годині ночі я не повернусь у свій барліг, як ви дуже дотепно назвали моє тимчасове житло, мої хоробрі друзі розстріляють цього достойного сеньйора.

Хвиля гніву пробігла по лавах мисливців.

— Я, звичайно, розумію,— продовжував Уактено,— що вам особисто байдуже до генерала, і що ви великодушно пожертвували б його головою, тільки б убити мене. Та, на щастя, донья Люс не буде на вашому боці. Вона любить свого дядечка і цінує його життя. Ще раз прошу вас покликати її. Час минає, а до мого табору далеко. Якщо я не встигну туди повернутись до призначеного строку, ви самі будете винні в смерті мого заложника.

— Я тут,— сказала, виходячи з юрби, донья Люс.

Вона все чула.

Уактено кинув сигаретку й шанобливо схилився перед нею в чемному поклоні.

— Я глибоко вдячний вам, сеньйорито,— сказав він,— за честь, яку ви мені зробили.

— Ми можемо обійтись без цих непотрібних люб'язностей,— сухо промовила донья Люс.— Що ви хотіли мені сказати?

— Ви до мене надто неласкаві, сеньйорито. Сподіваюсь, що згодом мені пощастить виправдатись перед вами. Хіба ви не пізнаєте мене? Я сподівався, що у вас залишився про мене кращий спогад.

— Так, сеньйоре,— схвильовано відповіла дівчина,— спершу я справді думала про вас інакше і з вдячністю згадувала про ту послугу, яку ви мені зробили. Але після жахливої різанини, влаштованої вами тієї ночі, я маю вас тільки за лиходія і вбивцю.

Бандит почервонів від образи. Він гнівно кусав собі губи і мало не вибухнув лютту, але, зробивши над собою неймовірне зусилля, він стримався і тоном грішника, що визнає свою провину, глухо сказав:

— Ви маєте рацію. Я цього заслуговую... Але повірте мені, сеньйорито, причиною всіх моїх вчинків є тільки моя глибока любов до вас...

— Не ображайте мене! — перепинила його донья Люс, гордо піднісши голову.— Що може бути спільного поміж мною і ватажком зграї бандитів?!

Вона повернулась і хотіла підійти до доньї Хесусіти, яка рушила їй назустріч.

Не витримавши останньої образи, Уактено скинув, нарешті, з себе маску.

— Хвилинку! — різко скрикнув він.— Цього разу ви будете мене слухати. Даю вам три дні на те, щоб все обміркувати й повернути мені вашу прихильність. Післязавтра я знову з'явлюсь біля входу до цієї печери. Якщо ви погодитесь піти зі мною, я звільню генерала і він повернеться до своїх друзів. А як ні — мої люди примусять його пройти крізь тисячу смертей, і я пришлю вам на спомин його голову.

— Боже! Який нелюд! — прошепотіла, пополотнівши, дівчина.

— Дурниці! — іронічно посміхнувся пірат.— Кожен любить по-своєму... Я заприсягнувся, що ви станете моєю дружиною, й доб'юсь свого хоч би там що!

Останніх слів Уактено дівчина вже не чула. Вона впала у такий відчай і так розридалась, що донья Хесусіта і Но-Евзебіо поспішили її вивести.

— Годі! — здавленим від стримуваної люті голосом сказав Щире Серце.— Забирайтесь і благословляйте небо за те, що в мене зв'язані руки і я поки що не можу вас покарати. Ідіть! Мені гидко вас бачити.

— Дарма! Післязавтра в цей самий час ви побачите мене знову,— глузливо відповів Уактено.

— Глядіть, щастя може вас зрадити,— не витримавши піратового зухвальства, крикнув йому навздогін Весела Вдача.

Уактено замість відповіді лише знизав плечима. Він був певний себе і, злорадно тішачись безсилою люттю своїх ворогів, ішов, навіть не оглядаючись. Та це з його боку було нерозважно. Не встиг він відійти й кількох десятків кроків, як з бічного виходу печери тінями вислизнули Весела Вдача, Орлина Голова, Чорний Лось, з кількома його воїнами і, пірнувши у високу густу траву, мов ті змії, поплазували слідом за ним.

Доля і щастя доньї Люс, а отже доля і щастя Щирого Серця, тепер залежали від того, чи вдасться вчасно виявити й розгромити сховище бандитів і визволити генерала. Тому, не обмежуючись розвідкою Орлиної Голови, Щире Серце вислав на розшук бандитів ще кілька груп розвідників і з однією з них вирушив сам.

Години минали, здавалося, з карколомною швидкістю, а наслідків не було ніяких. Розвідники повертались один по одному й не доповідали нічого втішного. Все залишилося без змін.

Надвечір повернувся Щире Серце. Він застав свою матір і донью Люс у страшному розпачі. Їх треба було якось розважити, заспокоїти, а він не знаходив для цього слів, бо й сам був близький до відчаю.

Донья Хесусіта подивилась на нього благально. Він похнюпився й, ховаючи від неї свої очі, сказав:

— Ніяких наслідків. І я нічого не можу придумати. А строк наближається.

— Боже мій, що ж буде? — злякано спитала донья Хесусіта.

— Не знаю, мамо,— з невимовним болем у голосі відповів Щире Серце.— Цей мерзотник сильніший за мене. Він поламав усі мої плани, і я... я не знаю, що робити!

— Невже ви віддасте мене цьому бандитові? — стиха сказала донья Люс.— О Щире Серце! Навіщо ж, навіщо ж ви мене тоді врятували?!

— Ваші докори вбивають мене! — розпачливо скрикнув Щире Серце. — Невже ви не розумієте, що я радо віддав би за вас своє життя! Я люблю вас, сеньйорито, і трачу розум від того, що не можу нічого для вас зробити!..

Донья Люс почервоніла, як маків цвіт, і очі її спалахнули променистою радістю й щастям. Цієї миті вона забула про все, навіть про ту страшну небезпеку, яка їй загрожувала і, здавалося, була неминучою. Донья Хесусіта, посміхаючись крізь сльози, відвернулася, щоб не заважати розмові, при якій завжди зайва присутність третьої, хоч би навіть і найріднішої людини. Щире Серце підійшов до дівчини,

ніжно взяв її за руку й хотів щось сказати ще, але в цей час до печери з веселим гомоном увійшли Весела Вдача, Чорний Лось і Орлина Голова. По їх сяючих обличчях Щире Серце відразу зрозумів, що розшуки, нарешті, закінчилися вдало.

— Щире Серце! — радісно сказав Весела Вдача.— Берімо десяток людей і ходімо. Орлина Голова знайшов піратове лігво.

XVII. ВТЕЧА ПОЛОНЕНИХ. РОЗГРОМ БАНДИТСЬКОГО ЛІГВА

Уактено, звичайно, розумів, що за ним слідкуватимуть і тому, плутаючи свої сліди, вдавався до всіх відомих йому хитрощів. Через це він дуже затримався в дорозі і на берег річки, води якої омивали вхід до його підземного сховища, потрапив тільки з настанням ночі.

Навкруги не було нічого підозрілого й він уже збирався спустити на воду схований під листям пліт, коли його увагу привернув легкий шурхіт у сусідніх кущах. Рвучко вихопивши з-за пояса пістолети, він, скрадаючись, швидко наблизився до цих кущів. Там, мало не вдвоє зігнувшись, вовтузився, збираючи трави, кумедний товстий чолов'яга. Впізнавши Дюр'є, пірат посміхнувся, опустив пістолети і повернувся було вже до нього спиною, щоб іти своєю дорогою, аж раптом йому спало щось на думку й, підійшовши до товстуна, він поклав йому на плече руку.

Дюр'є здригнувся й злякано впустив на землю свої трави.

— Послухайте, чоловіче добрий,— глузливо звернувся до нього Уактено,— що це у вас за пристрасть збирати трави і вдень і вночі?

— Уночі? — немовби прокидаючись від сну, перепитав лікар.— А хіба вже ніч? Котра ж зараз година?

— Ото ж то! — забавляючись дивацтвом вченого, відповів Уактено.— Уже близько півночі.

— А й справді! — глянувши на небо, здивовано сказав Дюр'є.— Та місяць сяє так ясно...

— Так ясно, що ви сплутали його з сонцем? — зареготавши, перебив його Уактено.— Але справа не в цьому,— додав він уже серйозно.— Хоч ви й маєте вигляд напівбожевільного, але кажуть, що ви добрий лікар.

— Я це доводив не раз! — ображений епітетом "напівбожевільний", буркнув Дюр'є.

— От і чудово! Саме тому ви мені й потрібні.

— До ваших послуг,— не дуже радо, але з чемним півпоклоном, сказав лікар.— Хворі ви?

— Ні, хвалити бога, не я. Медичної допомоги потребує один з ваших друзів, мій полонений. Ідіть за мною.

— Але...— почав був лікар.

— Ніяких "але",— різко урвав його капітан.— Ідіть та ворушіться жвавіше, коли не хочете, щоб я розчерепив вам голову.

Опиратися було марно і доводилося скоритись. Але, судячи з того, що непомітно для Уактено по губах лікаря перебігла лукава посмішка, він зробив це навіть охоче.

Зійшовши до річки, Уактено спустив на воду пліт, пропустив вперед Дюр'є, тоді сів сам і відштовхнувся від берега. Коли пліт виплив на середину течії, чиясь рука обережно розсунула кущі і з них визирнула

брита голова з чорним жмутком волоссю й встромленими в нього перами.

Це був Орлина Голова. Кілька хвилин він уважно стежив за плотом, ні на мить не відводячи від нього очей і нічим не зраджуючи своєї присутності. Аж ось пліт опинився на тому боці й досить швидко поплив бистриною вздовж високого скелястого берега.

— Хуг! — вихопився раптом з грудей вождя здивований гортанний вигук, і він усім тілом подався трохи вперед, шукаючи чогось очима. Пліт, на якому щойно сиділи лікар і Уактено, наче якимись чарами несподівано зник невідомо куди.

. . . . . .

Відчуваючи себе в цілковитій безпеці й певний того, що справу його виграно остаточно, Уактено вранці наступного дня відіслав більшу частину своєї зграї в прерії поповнити їстівні запаси і приготувати свіжих коней. Коли очолювані Франком пірати пішли, він знаком наказав лікареві йти за ним і, спустившись у підземну галерею, привів його до генерала. Побачивши знайому фігуру вченого товстуна, старий воїн радісно посміхнувся. Крім того, що він взагалі був радий бачити свого давнього друга, він сподівався, що лікар розповість йому про долю його племінниці, а це було єдине, що йому зараз хотілося знати.

Перше ніж залишити їх самих, Уактено витяг пістолет і, покрутивши ним перед лікаревим носом, значливо сказав:

— Хоч ви й напівбожевільний, майте на увазі, що при першій же вашій спробі організувати втечу, я виціджу вам мозок.

Дюр'є вислухав це попередження трохи стривожено, але коли пірат повернувся й вийшов, весело підморгнув генералові й негрові і, притишивши голос, сказав:

— Ми тут самі?

— Мабуть, самі,— не зовсім впевнено відповів генерал.— А втім, це легко перевірити.

Лікар обійшов приміщення полонених, уважно оглянув усі закутки і тоді тільки повернувся до свого друга.

— Ну, от тепер поговоримо,— серйозно сказав він.

— Де моя племінниця? — тривожно спитав генерал.

— Заспокойтесь, вона під обороною Щирого Серця, і їй ніщо не загрожує.

Генерал зітхнув з полегкістю.

— Тепер, коли я спокійний за неї, мені не страшні ні цей полон, ні навіть смерть,— сказав він.

— Ні, ні, генерале,— палко заперечив Дюр'є,— ви якнайшвидше повинні вирватися з лабет цих бандитів. Мені ніколи пояснювати вам, чому саме, але тікати треба сьогодні ж.

— Та я тільки й мрію про це,— відповів генерал,— тільки ж, крім самого бажання і мрій, треба ще мати й якусь можливість.

— Це так,— безтурботно погодився лікар.— Щиро кажучи, я й сам ще не знаю, як вибратись звідси. Але будьте певні, що я знайду спосіб.

Лікар завжди був такий заглиблений у свої наукові заняття і до такої міри розсіяний і непрактичний, що полонені ніяк на нього не покладались і не ставились до його слів серйозно. І все-таки його

оптимізм трохи їх розворушив. Близько години вони обмірковували найрізноманітніші, подекуди справді божевільні плани втечі і, звичайно, не могли спинитися на жодному з них. Аж ось пролунали кроки, і в глибині гроту з'явився капітан.

— Ну, що у вас, докторе? — спитав він.— Як почувають себе хворі?

— Кажучи правду, не дуже добре,— з легкою гримасою відповів Дюр'є.

— Дарма,— байдуже сказав Уактено.— Генерал незабаром буде на свободі і тоді лікуватиметься скільки схоче. Ходімо, докторе! Ви мали досить часу, щоб наговоритися з вашим другом, а серед моїх людей є кілька легкопоранених, і я хочу, щоб ви їх оглянули.

Лікар мовчки пішов слідом за ним.

Погрожуючи Дюр'є, Уактено робив це напівсерйозно, про всяк випадок. В дійсності ж ні йому, ні будь-кому з його зграї навіть на думку не спадало, що цей чудакуватий ескулап може бути для них небезпечний. Бандити підсміювались над його кумедною зовнішністю, дивацькими звичками та розсіяністю і спокійно дозволяли йому вільно пересуватися по їхньому лігву. Зваживши все це, лікар, у якого в голові зрештою склався цілком реальний і добре продуманий план визволення генерала, вирішив ще більше приспати їх пильність і залюбки строїв з себе дурника. Він удавав, що не розуміє їхніх досить прикрих жартів, весело реготав, коли сміялися вони, мугикав собі під ніс пісеньки, а при столі довго й з великим апетитом уминав разом з ними вечерю.

День минув без пригод.

Генерал і Юпітер нетерпляче чекали ночі. Добрий настрій і впевненість лікаря передалися і їм, і вони знову почали мріяти про те, що раніше здавалося неможливим.

Опівночі, коли полонені почали вже втрачати надію, лікар, нарешті, з'явився. Він ішов, освітлюючи собі дорогу смолоскипом, і радісно посміхався.

— Генерале, збирайтесь! — весело гукнув він, високо підносячи смолоскип угору.— Зараз ми вийдемо звідси на волю.

— Яким чином? — недовірливо спитав генерал.— А бандити?

— Сплять, хай їм чорт! І тепер ми господарі печери, кажу вам.

— Але ж вони можуть прокинутись,— все ще вагаючись, сказав генерал.

— Не турбуйтесь, генерале, звичайно, коли-небудь вони прокинуться, але це буде не дуже скоро. Принаймні не раніше, як через п'ять-шість годин.

— Я вас не розумію.

— А тимчасом це дуже просто,— з тріумфуючим виглядом заявив лікар.— Я підсипав їм у напої опіуму, і після вечері вони попадали, наче мертві. Вони там хроплять, як ковальські міхи.

— Докторе, ви ж надзвичайна людина! — бадьоро схоплюючись з місця, скрикнув генерал.— І я, щиро кажучи, досі вас просто недооцінював.

— Ви недооцінювали мою ботаніку, генерале,— посміхнувся Дюр'є.— А, як бачите, вона придалася, ще й дуже. Та не будемо марнувати час.

— Справді, затримуватися тут не слід,— погодився генерал.— Але де капітан?

— На жаль, не знаю. Він пішов по обіді і більше не повертався. А втім, я догадуюсь, куди він подався, і мені здається, ми його незабаром побачимо.

— Ну, ходімо, друзі! — сказав генерал.— Скоріше!

Ідучи до виходу, генерал і Юпітер, незважаючи на запевнення лікаря, тривожно оглядалися навкруги, але бандити справді міцно спали в окремій печері, що правила їм за їдальню і спальню.

Коли втікачі відв'язували пліт, щоб переправитись через річку, при блідому світлі місяця вони побачили великий другий пліт, на якому сиділо чоловік з п'ятнадцять. Пліт повільно плив їм назустріч.

Відступ, здавалося, був відрізаний, а про опір годі було й думати.

— Що робити? — в розпачі скрикнув генерал.

— Ах, як нам не щастить! — жалісно простогнав лікар.— Невже все загинуло?

Втікачі кинулися за виступ скелі і, причаївшись там, затамували подих.

Тим часом пліт наблизився до входу в печеру, і його пасажири обережно, намагаючись не шуміти, почали з нього висаджуватись. І тут генерал і його супутники, вибігши з своєї схованки, з радісними вигуками кинулися до них. Серед прибулих вони впізнали Щире Серце, Чорного Лося і Орлину Голову.

Щире Серце пояснив їм чудо своєї появи: коли лікар разом з Уактено зайшов до печери, Орлина Голова, переконавшись, що він виявив сховище піратів, старанно знищив свої сліди й повернувся до Зеленосірого. Довідавшись від індійця про його відкриття, Щире Серце

вирішив напасти на бандитів у їхній печері. Взявши з собою п'ятнадцятеро найвідважніших бійців, усім іншим траперам і індійцям він наказав оточити місцевість навколо лігва бандитів на великій відстані, щоб жоден з піратів не зміг утекти й врятуватись.

Коли минули хвилини першої радості, генерал повідомив своїх визволителів, що в печері залишилося тільки десятеро бандитів і що вони сплять міцним сном завдяки лікарю.

Піратів негайно позв'язували й під надійною охороною залишили поки що в печері, а генерал, Щире Серце, Чорний Лось і Орлина Голова, зібравши всі окремі загони траперів і команчів, вирушили до Зеленосірого.

XVIII. ЗАКОН ПРЕРІЇ

Краєвид біля печери в долині Зеленосірого струмка за останні два дні зовсім змінився. Перед входом до печери на досить великій площі всі дерева було зрубано, а землю очищено від рослинності. На цьому місці стояло близько двохсот наметів, вкритих пофарбованими у різні кольори бізонячими шкурами. Все плем'я команчів стало табором.

Білі трапери і червоношкірі воїни чудово ладнали одні з одними, і в селищі було велике пожвавлення.

Воїни команчів були розмальовані й озброєні так, наче готувалися до бою. Мисливці, вбрані в найкращий одяг, чистили зброю, ніби теж збиралися її застосовував їй. Осторонь, під доглядом кількох воїнів, стояли осідлані коні. Нарешті, навколо табору стояли вартові, запобіжний захід, до якого індійці вдаються дуже рідко.

Все це свідчило про те, що готується щось незвичайне.

Щирого Серця, Орлиної Голови і Чорного Лося в таборі не було. Всіма приготуваннями розпоряджалися Весела Вдача та Есхіс. Час від часу вони про щось радилися і обидва були дуже заклопотані й серйозні.

Річ у тім, що наближався час призначеного Уактено строку.

Чи наважиться ж він прийти? Чи, може, він тільки нахвалявся, що прийде?

Хто добре знав бандита, а таких було чимало, вважали, що він додержить свого слова. Хоч би яким він був негідником, не можна було заперечувати, що він шалено сміливий і має залізну волю. Та й чого, зрештою, йому боятись? Вороги йому не страшні, бо в його руках генерал. Він його заложник і відповідає за нього своїм життям.

Було близько восьмої години ранку. В безхмарному небі сяяло сонце, і сліпуче світло його заливало прерію.

Донья Хесусіта і донья Люс в супроводі Но-Евзебіо вийшли з печери. Побачивши їх, Весела Вдача підійшов і вклонився.

— Син мій ще не повернувся? — тривожно спитала донья Хесусіта.

— Ще ні, сеньйоро. Але не турбуйтесь, незабаром він буде тут.

— Я не можу не турбуватися. Я так боюсь, що з ним що-небудь скоїться!

— Ні, ні, цього не може бути! Я тільки вночі пішов від нього, щоб заспокоїти всіх вас і передати нашим його накази. Коли я залишив його, ніякої небезпеки не передбачалось, і вам, повторюю, нема чого турбуватись.

— Ах! — зітхнула донья Хесусіта.— Ось уже двадцять років я не знаю жодної хвилини спокою. Щовечора я з жахом думаю, що вранці, можливо, вже не побачу сина...

— Заспокойтесь, сеньйоро,— прошепотіла донья Люс, ніжно обнімаючи її.— Я певна, що з ним не станеться нічого поганого.

— Незабаром все владнається! — запевнив їх Весела Вдача.— Благаю вас, майте трошки терпіння! Ви ж знаєте, яка в нього важлива справа.

— Але чому ж він так довго не повертається? — знову тривожно сказала донья Хесусіта.— Час минає, а його нема й нема.

— Тепер він уже скоро повернеться.

— Я хочу зустріти його перша.

— На жаль, це неможливо, сеньйоро.

— Чому?

— Тому, що ваш син не хоче, щоб ви і сеньйорита були присутні при тій сцені, яка має відбутися після його повернення.

— А як же я довідаюсь, чи врятовано мого дядю? — занепокоєно спитала донья Люс.

— Не хвилюйтесь, сеньйорито, вам уже не довго залишилося чекати. Прошу вас, ідіть у печеру.

— Так, це, мабуть, буде найкраще,— погодилась стара дама.— Давайте послухаємось, дитя моє. Коли син мій цього вимагає, то, звичайно, він робить це з найкращими намірами.

Донья Люс, не заперечуючи, пішла за нею.

Раптом пролунав застережливий крик вартових, його підхопив індієць, який стояв біля вігваму ради, і з нього зараз же вийшли вожді команчів.

Мисливці і індійські воїни схопили зброю й вишикувалися обабіч вігваму.

З далини до табору швидко наближалась хмара куряви. Коли вона розвіялась, з неї показалась група вершників, що мчали навзаводи.

Попереду на чудовому вороному коні скакав чоловік, якого всі одразу впізнали. Це був капітан Уактено. Він зухвало з'явився на чолі свого загону вимагати виконання умов, поставлених ним два дні тому.

Наблизившись до вождів, які стояли біля вігваму ради, двадцятеро вершників спинились відразу, як один, і завмерли, наче бронзові статуї.

Негайно лави мисливців і воїнів, що стояли справа й зліва, розгорнувшись віялом, зімкнулись навколо новоприбулих.

Таким чином двадцятеро бандитів опинилися всередині кола. Відступ їм було відрізано. Понад п'ятсот озброєних воїнів оточили їх з усіх боків.

Уактено це помітив, але зневажливо посміхнувся і, певний себе, віддавши гордовитий уклін вождям, владно звернувся до Веселої Вдачі.

— Де сеньйорита?

— Сеньйорита? — удаючи з себе здивованого, перепитав мисливець. — Кого ви маєте на увазі?

— Не стройте з себе дурника! — відчувши в голосі канадця глумливу нотку, відразу спалахнув пірат.— Ви чудово розумієте, кого я маю на увазі, і добре знаєте, що за нашою угодою я маю право...

— Право? — ще з більшим подивом перепитав Весела Вдача.— Не думаю, щоб тут у вас було яке-небудь право, а тим більше право розмовляти зі мною так грубо й зухвало.

— Що це означає? — скипаючи й підвищуючи голос, спитав пірат.— Хіба Щире Серце забув...

— Щире Серце не забуває нічого й ніколи,— різко обірвав його мисливець.— Але йдеться зараз не про нього, йдеться про вас. Як ви посміли з'явитися сюди й привести із собою цю зграю пройдисвітів?

— Облиште ваш загрозливий тон! — зовсім втрачаючи самовладання, мало не закричав Уактено.— Він мене не лякає.

— А даремно! — холодно заперечив мисливець.— Ви зробили велику помилку, з'явившись до нас удруге, і це вам так не минеться.

— Он як? — намагаючись опанувати себе й кривлячи губи в іронічну посмішку, процідив крізь зуби пірат.— Це навіть цікаво.

— Ось уже десять років,— не звертаючи уваги на його силувану іронію, холодно продовжував Весела Вдача,— ви очолюєте оцю зграю відщепенців і з ними разом тероризуєте всіх чесних людей. Ви стали справжнім бичем прерії. Не маючи ні батьківщини, ні совісті, ви грабуєте й без жалю вбиваєте всіх, кого вам удається перестріти на своєму

шляху. Серед ваших незліченних жертв с багато індійців і білих, старих і молодих, беззахисних жінок і малолітніх дітей. Давно час покласти край вашим злочинам. Час цей настав. Ми — білі трапери і воїни команчів — усі, кого ви тут бачите,— зібралися сьогодні, щоб судити вас за законами прерій і знищити.

— Око за око, зуб за зуб! — грізно закричали всі присутні, стрясаючи зброєю.

Уактено глянув навколо себе і мимоволі здригнувся: п'ятсот пар очей гнівно дивилися на нього та на його піратів і п'ятсот рушниць було звернено у їх бік. Пірат смертельно зблід, збагнувши, нарешті, що вчинив дуже необачно, з'явившись сюди й що йому, можливо, загрожує загибель. Однак за мить він отямився і сказав своїм звичайним глузливо-зневажливим тоном:

— Мені смішні ваші погрози. Ви самі добре знаєте, то в мене проти вас є чудовий засіб оборони. Годі ж ламати цю комедію й давайте закінчувати справу. Видайте мені сеньйориту, і я віддам вам вашого генерала. А як ні, то клянусь вам, що не мине й години, як він перестане жити.

— Ви помиляєтесь, Уактено,— мов грім серед ясного неба пролунав раптом голос Щирого Серця.— Генерал на свободі і житиме набагато довше, ніж ви.

Тієї ж миті юрба воїнів розступилась, і з неї, під тріумфуючі вітальні крики, вийшли Щире Серце, Орлина Голова і сам генерал.

Бандитів, коли вони побачили генерала, паралізував жах. Не розгубився лише Уактено. Блискавично зміркувавши, що гру програно й що тепер врятувати його може тільки втеча, він пришпорив коня і вдарив його нагаєм. Кінь рвонувся з місця, та Щире Серце був напоготові й, схопивши його за повід, спинив.

— Геть! — несамовито закричав Уактено, знову встромляючи в боки свого коня остроги й намагаючись поставити його на диби.

— Е, ні! — стримуючи коня неймовірним зусиллям своїх залізних рук, сказав Щире Серце, через зціплені від напруження зуби.— Тепер ви від мене не втечете!

— То помри ж! — люто просичав бандит, вихопивши з-за пояса пістолет і наводячи його на мисливця.

Весела Вдача, який уважно стежив за кожним рухом бандита, не тямлячи себе, кинувся до свого друга й заступив його собою. Пролунав постріл. Куля влучила юнакові в плече, і він упав на спину, обливаючись кров'ю.

Тієї ж миті Орлина Голова, мов ягуар, стрибнув на круп піратового коня. Не даючи бандитові отямитись, він схопив його лівою рукою за волосся і відкинув йому голову назад.

Уактено завив страшним від жаху голосом.

Тим часом Щире Серце, кинувшись на допомогу Веселій Вдачі, випустив повід, і до краю збуджений, розлючений биттям та незвичним для нього подвійним тягарем кінь галопом наосліп помчав по табору, перекидаючи все на своєму шляху. А на ньому, зчепившись у смертельних обіймах, звиваючись, мов змії, й намагаючись один одного вбити, боролося двоє людей.

Пригинаючи голову пірата дедалі більше назад, Орлина Голова одночасно вперся йому коліном у крижі і, таким чином, зовсім паралізував його рухи. Відтак, із страшним войовничим криком індійських воїнів, він підніс над ним свого ножа.

— Не вбивайте мене! — несамовито закричав бандит, а сам, рвучко піднісши вгору озброєну пістолетом ліву руку, вистрелив у індійця.

Куля пролетіла в повітрі, не зачепивши вождя.

Команч пильно подивився на Уактено.

— Боягуз! — презирливо сказав він.— Ти боїшся смерті, наче стара жінка.

Він ще дужче натиснув коліном і встромив йому в груди ніж.

Дикий пронизливий зойк Уактено злився з войовничим тріумфуючим криком індійця.

Кінь в цей час спотикнувся об пень і впав. Обидва супротивники опинилися на землі.

Кілька мисливців кинулися до них, але, поки вони добігли, все було скінчено. Назустріч їм, тримаючи в руках скривавлений скальп свого ворога, підвівся Орлина Голова, а біля його ніг з кинджалом у грудях лежав мертвий Уактено.

Позбувшись свого ватажка, оточені мисливцями і індійцями, пірати навіть не намагалися чинити опір. Від імені своїх товаришів Франк заявив, що вони здаються. На знак Щирого Серця вони покидали зброю і їх міцно позв'язували.

Весела Вдача був поранений тяжко, але, на щастя, не смертельно. Двоє траперів віднесли його до печери і залишили під наглядом жінок.

Орлина Голова підійшов до Щирого Серця, який, глибоко задуманий, стояв, прихилившись до дерева.

— Вожді зібралися біля вогнища ради і ждуть мого брата,— сказав індієць.

— Іду! — лаконічно відповів мисливець.

Коли вони зайшли до вігваму ради, там зібралися вже всі вожді. Крім них, там були генерал, Чорний Лось і декілька траперів.

Раду, як ведеться, відкрив люльконоша. Після всіх, встановлених звичаєм, церемоній підвівся Есхіс і звернувся до присутніх з такими словами:

— Великі вожді й могутні воїни! Що збираєтеся ви робити з полоненими? Може, ви дасте їм свободу і, повернувшись до свого хижацького життя, вони знову стануть грабувати і вбивати беззахисних людей? Чи, може, ви відведете їх у кам'яні селища білочолих на Сході? Але шлях туди довгий і небезпечний, перетятий горами й бистрими річками. По дорозі вони можуть повтікати та ще й напасти на вас і всіх перебити. Та навіть, коли ви й доведете їх до кам'яних селищ, їх там відразу звільнять і випустять на свободу. Ви знаєте, що правосуддя білих людей несправедливе. Воно жорстоке до червоношкірих і поблажливе до людей свого кольору. Ми, коли зустрічаємо на своєму шляху ведмедя або ягуара, вбиваємо їх. А наші полонені лютіші, ніж ведмеді і ягуари. За кров, пролиту ними, вони мають зазнати кари. Око за око, зуб за зуб! Їх треба прив'язати до стовпа тортур!

Я сказав! Чи добре говорив я, о могутні воїни й вожді?

Есхіс сів. Настала глибока й урочиста тиша. Нарешті, побачивши, що Есхісові ніхто не збирається відповідати, заговорив Щире Серце.

— Воїни команчів! — почав він.— Слова великого вождя Есхіса і мудрі, і справедливі. Ми повинні засудити наших полонених до страти. Вони запеклі злочинці й заслуговують цієї кари. Але, застосовуючи до

полонених закон прерій, не будемо надто жорстокими. Їх треба знищити, але не слід тішитися їх муками. Покажемо всім, що ми не мстимось, а караємо. Будемо справедливі й милосердні. Дамо їм самим обрати собі смерть і позбавимо їх непотрібних і жорстоких тортур.

Я сказав! Чи добре говорив я, о могутні воїни й вожді?

Усі присутні уважно слухали слова Щирого Серця і не тільки не були обурені його людяністю, а навіть схвально поглядали на нього, коли він закликав їх бути милосердними.

Потім підвівся Орлина Голова.

— Брат мій Щире Серце говорив добре,— сказав він.— Небагато прожив він зим, а мудрість його велика. Ми раді, що маємо нагоду показати йому нашу дружбу й виконаємо його бажання. Я сказав!

Рада закінчилась. Вожді вийшли з вігваму, і всі зібралися навколо полонених.

— Собаки білочолих! — звернувся Орлина Голова до бандитів.— Рада великих вождів могутнього племені команчів вирішила вашу долю. Ви жили, мов дикі звірі. Постарайтеся ж померти не так, як помирають полохливі старі жінки. Будьте мужні, і Великий дух — володар життя, можливо, зглянеться на вас.

— Ми готові,— гордо підносячи голову, відповів за всіх Франк — Прив'язуйте нас до стовпа тортур, вигадуйте найлютіші муки, ви не почуєте від нас ні стогону, ні скарг.

— Брат наш Щире Серце,— продовжував вождь,— клопотався за вас, і рада зважила на його волю. Вас не піддаватимуть тортурам.

Така поблажливість не тільки не обрадувала бандитів, а навпаки — обурила їх. Білі, що живуть у преріях, часто переймають не лише звичаї, а й психологію індійців. Тому спершу бандити сприйняли сказане Орлиною Головою як зневагу до себе й почали ремствувати,

— Яке право мав Щире Серце клопотатися за нас? — закричав Франк.— Хіба він не вважає нас за мужчин? Хіба він гадає, що піддані тортурам, ми будемо кричати й просити пощади? Ні, не діждете цього! Прив'язуйте нас до стовпа тортур. Вам ніколи не вдасться вигадати такі муки, яким піддавали ваших воїнів ми, коли вони потрапляли нам до рук.

Трепет гніву пробіг по лавах індійців, а бандити вітали слова Франка схвальними вигуками.

— Собаки! Кролі! — кричали вони.— Команчі — старі баби! Їх слід було б повдягати в спідниці!

Щире Серце підійшов до полонених і, піднісши руку, мовив:

— Ви невірно зрозуміли слова вождя. Вам самим надається право обрати собі смерть. Отже, це не образа, а визнання вашої мужності. Людина, яка сама карає себе за свої злочини, хоробріша, ніж той, хто ображає своїх ворогів, щоб розлютити їх і тим уникнути мук і прискорити свій кінець біля стовпа тортур. Ось мій кинджал. Вам порозв'язують руки, і ви, взявши його, самі заподієте собі смерть.

Бандити перезирнулись, і, після хвилинного вагання, всі як один заявили про свою згоду.

— Розв'яжіть їм руки! — наказав Щире Серце.

Перший, показуючи приклад іншим, узяв кинджал Франк.

— Спасибі і прощавайте! — твердим голосом сказав він Щирому Серцеві і, розстебнувши сорочку, повільно встромив кинджал собі в груди.

. . . . . .

Таким чином було знищено страшного капітана Уактено і всю його зграю.

XIX. ДОН РАМОН ГАРИЛЬЯС

Коли генерал зайшов, нарешті, до печери, донья Люс, побачивши його живого й здорового, була щаслива невимовно. Обнімаючи свою палко улюблену племінницю, генерал теж був безмежно щасливий, і вони довго розповідали одне одному про все, чого їм довелося зазнати під час цієї короткої, але тяжкої розлуки.

— Прикро мені, дитя моє,— говорив генерал,— що через мою необачність і нерозважність вам загрожувала така страшна небезпека. Тепер годі. Ми негайно покинемо ці небезпечні місця й повернемося додому.

Серце дівчини стислося, й вона відвернулась, щоб приховати своє хвилювання.

— Що вам таке, Люсито? — стурбовано спитав її дядько.— У ваших оченятах бринять сльози?

— Нічого, дядечку, це так...— опускаючи очі, відповіла дівчина: — А коли ми маємо виїжджати?

— Завтра ж, якщо це буде можливо. Навіщо зволікати? Експедиція, від якої залежало щастя останніх днів мого життя, на жаль, не вдалася,

і нам більше нічого тут робити. Ми й так занадто рискували. Розшуки мої не принесли мені нічого, крім розчарування.

— Які розшуки, дядечку? Що ви маєте на увазі?

— Нічого, дитя моє. Є речі, про які краще не згадувати. Минуле не повернути, а я зробив марну спробу воскресити його і натомість мало не занапастив ваше життя. Облишмо цю тему. Поговоримо про щось інше. Між іншим, я досі не познайомився з матір'ю Щирого Серця, а я мушу подякувати їй за все, що вона для вас зробила. Вона тут?

— Тут, але вона робить зараз перев'язку Веселій Вдачі.

— Бідолашний юнак! У якому він стані?

— О, йому вже краще, дядечку. Лікар каже, що рана не дуже серйозна й що за кілька днів він буде на ногах.

— Ну, слава тобі, боже. Це мужній і відважний юнак. І як самовіддано він любить свого друга! Заради нього він ладен був віддати своє життя. А втім, Щире Серце тут люблять усі, і, здається, його просто не можна не любити.

Донья Люс радісно посміхнулась і зашарілась, але заглиблений у свої думки генерал цього не помітив.

— Щаслива мати, що має такого сина,— продовжував він, зітхаючи. — А я... У мене сина немає.

Генерал замовк і замислився. Донья Люс пригорнулася до нього й, сховавши своє почервоніле личко в нього на плечі, несміливо сказала:

— Дядечку, знаєте, що мені спало на думку?

— Ну що, Люсито?

— Ви зажурені тому, що не маєте сина, якому могли б передати своє ім'я і маєтність, правда ж?

— На жаль, так, дитя моє,— сумно сказав старий.— Надії моїй не судилось справдитись.

— А чому б вам не усиновити Щире Серце? — з наївною дитячою безпосередністю зважилася, нарешті, висловити свою заповітну мрію донья Люс.

Генерал здивовано подивився на засоромлену й рожеву від збентеження дівчину.

— Думка ваша чудова, дитя моє,— відповів він, обнімаючи її з батьківською ніжністю,— та навряд чи здійсненна. Я був би радий мати такого сина, як Щире Серце, але ж у нього є мати. Вона живе ним і заради нього й ніколи не погодиться, щоб він відійшов від неї до зовсім чужої людини.

— Хто знає?! — зовсім зніяковівши, промовила стиха дівчина.

— Та навіть коли б вона й погодилась,— продовжував генерал,— Щире Серце сам не пристане на це. Я знаю людей, дитя моє. Щире Серце належить до тих багатих і сильних натур, які над усе ставлять дружбу й свою особисту свободу. О, я таким і тільки таким хотів би бачити свого сина! Та хто я для Щирого Серця і що можу йому дати? Моє ім'я? Але ж його власне, нехай і прибране ім'я славне тут не менше, ніж у Мексиці ім'я дона Рамона Гарильяса-де-Сааведра. Моє багатство? Але він не проміняє на нього своє привільне життя.

— А все-таки спробуйте, дядечку,— наполягала донья Люс.— Якщо вашу пропозицію відхилять, ви принаймні доведете Щирому Серцеві, що справді вдячні і оцінили його по заслугах.

Дівчина говорила так пристрасно й палко, що генерал не міг не звернути на це уваги, і в думках у нього промайнув ще непевний, але вірний здогад. Він уважно подивився їй в очі і, нарешті, прочитав у них те, чого не договорювали її уста.

Старий солдат мимоволі посміхнувся, але одразу ж сховав свою посмішку під нахмуреними бровами і, трохи подумавши, серйозно сказав:

— Ну що ж, Люсито, коли ви так на цьому наполягаєте, я спробую виконати ваше бажання. Підіть, попросіть, будь ласка, Щире Серце і його матір зробити мені честь і вийти до мене.

Дівчина радісно схопилася з місця й побігла.

Залишившись на самоті, генерал глибоко замислився.

Через кілька хвилин до печери зайшли Щире Серце і донья Хесусіта.

— Ви хотіли нас бачити, доне Рамон? — уперше називаючи генерала його ім'ям, сказав Щире Серце.— Ми до ваших послуг.

Генерал підвівся їм назустріч і, віддавши загальний уклін, промовив, звертаючись до доньї Хесусіти:

— Я щасливий, сеньйоро, що маю нарешті нагоду подякувати вам за вашу ласкаву прихильність до моєї племінниці й за те піклування, яким ви оточили її в ці тяжкі для нас дні.

Донья Хесусіта, яка, ввійшовши до печери, спинилась у її темному кутку і стояла там, нервово кутаючись у свою довгу шаль, відповіла на ці люб'язні слова мовчазним поклоном.

— А для того, щоб подякувати вам, друже мій,— продовжував генерал, перевівши погляд на Щире Серце,— я просто не знаходжу слів.

— Не треба ніяких особливих слів, доне Рамон,— сухо заперечив Щире Серце.— Зрештою, я не зробив нічого незвичайного. Я просто виконав свій обов'язок і...

— Ні, ні, мій друже,— перебив його генерал.— Я зобов'язаний вам усім. Ви врятували життя моїй племінниці й мені, і ми полюбили вас, як рідного... Нехай же не дивує вас те, що я скажу вам зараз. Мені хотілося б, щоб ми стали рідними справді. Колись у мене був син...

Голос генерала затремтів, і він на мить змовк, стримуючи своє хвилювання, а Щире Серце рвучко підвів голову й відразу ж знову втупив очі в землю.

— Так, колись у мене був син,— продовжував генерал,— та я сам... сам став причиною його загибелі. Тепер я вже старий і немічний, біля мене нема нікого з близьких мені людей і в домі в мене пустка. Я живу самотньо, без друзів і без рідних. У мене немає спадкоємця, якому я міг би залишити свій найцінніший скарб,— скарб значно дорожчий, ніж все моє багатство. Я кажу про моє незаплямоване ім'я, що перейшло до мене з глибини віків від довгого ряду моїх славетних предків. Щире Серце! Я прошу вас замінити мені сина!

Почувши цю несподівану для себе пропозицію, Щире Серце здригнувся й розгублено, ніби шукаючи допомоги й поради, подивився на свою матір. І тут донья Хесусіта відкинула з обличчя шаль, підійшла до генерала, поклала йому руку на плече і, пильно дивлячись йому в очі, сказала:

— Нарешті, дон Рамон Гарильяс-де-Сааведра, ви закликаєте до себе сина, якого так безжально покинули двадцять років тому!

— Боже мій! Хесусіто! — прошепотів пополотнівши генерал.— Сину!.. Сину мій!.. Рафаелю, Хесусіто! Простіть мені, коли можете, й поверніться до мене!

— Годі, тату! — сказав зворушений дон Рафаель, міцно і ніжно пригортаючи до себе матір і підходячи з нею до батька.— Ви покарали мене жорстоко, але я був того вартий. Тепер зате я став чесною людиною. Забудьмо ж минуле й будемо думати тільки про щасливе майбутнє.

Цієї хвилини до печери зайшла донья Люс.

Генерал кинувся до неї, обняв за плечі й підвів до дружини та сина.

— Дитя моє,— сяючи від щастя, сказав він.— Ви просили мене усиновити Щире Серце... Дозвольте ж мені представити вам мого сина — дона Рафаеля Гарильяса-де-Сааведра. Доля зласкавилась наді мною й повернула мені його тоді, коли я вже зовсім втратив на це надію.

Донья Люс радісно скрикнула, а Щире Серце взяв її руки і вкрив їх ніжними поцілунками.

ЕПІЛОГ

Одного чудового весняного вечора, щось через двадцять років після описаних подій, в околицях невеличкого мексиканського міста Гермозильо, по дорозі риссю їхав вершник. На ньому був костюм сільського землевласника — смугасте серапе , що спадало з плечей і вкривало круп коня, крислатий фетровий капелюх, на ногах важкі ботфорти з товстими срібними острогами, а при лівому боці, як і в кожного мексиканця, висів кинджал.

Коли на пагорку вдалині вималювалися обриси гасієнди, вершник пришпорив коня й останні метри промчав учвал. При його появі другий вершник голосно його окликнув, а кілька собак застрибало навколо нього з радісним гавканням.

— Нарешті ви приїхали, Весела Вдачо! — гукнув другий вершник.— Ми чекаємо вас уже понад годину і почали турбуватись.

Вони потиснули один одному руки й в'їхали у ворота гасієнди, які широко перед ними відчинились. Кілька слуг стояло біля воріт, тримаючи в руках смолоскипи. Їх мерехтливе світло осявало кількох чоловіків і жінок, що поспішали назустріч прибулим.

Господар гасієнди підійшов до вершників, ведучи попідруч немолоду, але вродливу жінку. Навколо них, блискаючи цікавими оченятами, юрмилося шестеро чарівних дітлахів, мов дві краплини води схожих на своїх батьків. Трохи осторонь, в тіні, стояла літня дама, а поруч неї зовсім похилого віку чоловік. Усі радісно оточили Веселу Вдачу.

Весела Вдача зліз з коня, і всі рушили до їдальні. До столу сіло близько сорока душ. За давнім, патріархальним звичаєм, якого в цій гасієнді держалися й досі, слуги тут їли разом з господарями.

Коли всі трохи підживились і задовольнили перший голод, почалася жвава розмова.

— Ну, що, Весела Вдачо,— спитав старий,— вдалося вам натрапити на сліди ягуара?

— Слід знайдено, генерале,— відповів Весела Вдача,— але боюсь, що ягуар не один, і наша худоба ще не раз постраждає від нападу цих хижаків.

— Ви цього певні?

— Тату,— озвався господар гасієнди.— В преріях Заходу Весела Вдача мав славу одного з найдосвідченіших мисливців. Не думаю, що він міг помилитись.

— Тоді доведеться організувати облаву. Цих небезпечних сусідів треба позбутись. Як ви гадаєте, доне Рафаель?

— Я збирався зробити це, тату,— відповів Щире Серце.— Чорного Лося вже попереджено, й він, мабуть, уже все приготував для полювання.

Раптом відчинилися двері і до їдальні ввійшов літній індієць в убранні воїнів племені команчів, його вітали радісними криками. Дон Рафаель підвівся з місця й пішов йому назустріч.

— Орлина Голова! Орлина Голова! — вигукували діти, оточивши вождя гомінливою зграйкою.

Поцілувавши кожного з них і обдарувавши іграшками, вождь привітно вклонився і сів на почесному місці поміж господарем і господинею.

— Ми чекали вас до заходу сонця, вождь,— дружньо сказала донья Люс.— Недобре змушувати чекати себе так довго.

— Орлина Голова ішов по сліду ягуара,— урочисто оголосив індієць. — Нехай дочка моя не боїться: ягуари мертві.

— Що? Ви вже їх вбили? — жваво запитав дон Рафаель.

— Брат мій побачить: шкури дуже добрі. Я залишив їх на подвір'ї.

— Вождь,— сказав генерал,— я бачу, ви завжди будете нашим провидінням.

— Мій батько говорить добре,— відповів Орлина Голова.— Слова ці вклав йому в уста Великий дух — володар життя. Сім'я мого батька — моя сім'я.

Після вечері всі вийшли на подвір'я оглянути шкури. Вони справді були чудові, й кожний з присутніх палко поздоровляв Орлину Голову, віддаючи належне його спритності й сміливості. Потім господарі й гості повернулись у дім, щоб у великому залі закінчити вечір дружньою розмовою.

З дітей тільки старшому синові Щирого Серця дозволялося залишатися при вечірній розмові. Він, звичайно, не відмовився від нагоди ще раз послухати спогади про давні пригоди своїх батьків у таємничих преріях Заходу і без церемоній вмостився на колінах вождя.

— Чого хоче маленький білочолий хлопчик від вождя команчів? — серйозно спитав його Орлина Голова.

— Я хочу,— відповів маленький Рафаель,— щоб великий вождь розповів мені ще одну історію про прерії.

— Але Орлина Голова розповідав уже тисячі таких історій, і син Щирого Серця знає їх усі.

— Дарма, я можу слухати їх ще багато разів,— відповів маленький Рафаель.— Адже великий вождь ніколи не розповідає їх однаково.

Переможений такою незаперечною аргументацією. Орлина Голова пильно подивився на вогонь своєї люльки і глухуватим гортанним голосом почав історію, яку ви щойно прочитали.